KENJIRO TOKUTOMI

kukavica

HKN

BIBLIOTEKA ODABRANIH ROMANA
IZ SVJETSKE KNJIŽEVNOSTI

KNJIGA 8.

UREDNIK LJUBO WIESNER

KENJIRO TOKUTOMI

KUKAVICA

IZDANJE
HRVATSKE KNJIŽEVNE NAKLADE
ZAGREB, MASARYKOVA ULICA 19

1939

OVAJ ROMAN, KOJI U JAPANSKOM ORIGINALU NOSI NASLOV »HOTOTOGISU«, PREVEO JE ZA NAŠA IZDANJA Dr. S. L. ALEKSANDROV.

SVA PRAVA PRIDRŽANA
Copyright by
HRVATSKA KNJIŽEVNA NAKLADA
(Nakladna knjižara Krešimira Grasza)
ZAGREB

KENJIRO TOKUTOMI

KUKAVICA

Tiskara Dragutin Beker, Zagreb

PRVI DIO

I.

MEDENI MJESEC

Sa verande trećeg sprata Kigira Hotela u poznatoj termalnoj banji Ikao, u provinciji Jošu, jedna mlada gospođa posmatra divan krajobraz, obasjan tracima sunca na zalazu. Reklo bi se na prvi pogled, da je gospođa navršila tek osamnaestu, ali kad se malko bolje osmotri njena upravo umjetnički uređena kosa, sa pletenicama skupljenim u ozbiljan marumagé, onda se vidi, da je to udata gospođa. Na njoj je nabrana haljina sivkaste boje, sa otvorima na prsima i rukavima, kroz koje se vidi elegantna svilena košuljica svijetlo zelene boje. Ljupka je opreka ovih dviju boja, ništa manje dražesna nego li upadna opreka između blijedog lica i crnih obrva, koje su se skoro spojile u luk. Gospođa je vitka, a plemeniti izraz očiju, savršena oblina lica sa aristokratskim profilom, sve to potsjeća na cvijet: ne na šljivin cvijet, koji se slobodno prepušta milovanju sjevernjaka, ni na trešnjev cvijet, čije se latice kao leptirice

rasplinjuju u plodno buđenje proljeća, nego na cvijeće ustalasane livade o zalazu sunca, u toploj ljetnoj večeri.

Brežuljci Nika i Ašija ocrtavaju se na zapadnom užarenom nebu, a u blizini osamljeni vrhunci Onoka, Komoka i Akagija blješte u zlatnom sunčanom sjaju. Čak i kreketanje žaba, koje dopire iz obližnjeg šikarja, potsjeća na vedrinu ustalasane noći; dvije male vitice, ovijene vatrenim lukom, otkidaju se lagano od vrhunca Akagija. Gospođa blijedoga lica opazila je ta dva mala oblačka i pažljivim pogledom slijedi njihov put.

Kad su se pojavili, bili su spojeni i tako sitni, da bi ih rukama mogao obuhvatiti... Sada se dižu sami u velebnu, svijetlu modrinu neba, uvijek udruženi, slični dvama zlatokrilim leptirima. Sunce zalazi za daleke bregove, hladan vjetrić počeo da piri, a oko dva oblačića napravio se blijedoružičasti krug. Odjednom se oni grubo rastavljaju jedan od drugoga, nastavljaju da lutaju daleko po ljubičastom nebu. Malo poslije, onaj manji oblačić, koji nije mogao da se digne visoko, nestaje i ne ostavlja za sobom nikakva traga, nestaje kao da je učaran. Drugi mali oblačić opalne boje, koji više ne blista, nastavlja da luta sam bez cilja kroz sivost zalaza.

Brzo se spušta noć i obavija daleka brda, a ljubičasto nebo zahvaća tama... Blijedo lice

gospođe jedina je bijela, skoro svijetla tačka u ovoj dubokoj monotoniji tame.

— Gospođice... Pardon... kako sam zaboravljiva!... — poviče veselo stara Iku, kad je ušla u sobu. — Gospođo, evo me, vratila sam se! Kako je tu mračno! Gospođo Nami, gdje ste?

— Evo me, — odgovori mlada gospođa, poskočivši.

— Zar ste još na otvorenome? Uđite u sobu, gospođo, prehlade su opasne. Gospodin barun se nije još vratio?

— Da mu se nije što dogodilo? — prošapta Nami, zatvarajući prostrane vratnice prozora. — Iku, dobro bi bilo, da mu netko izađe u susret.

— Gospođa ima pravo, idem odmah.

Iku, koja je dotle tražila u mraku žigicu, upali svjetiljku; netko je laganim koracima uzlazio uz stepenice i u sobu uđe mlada djevojka i pruži jedno pismo Iki.

— Hvala. Gospodin barun je nešto zakasnio, molim vas, pošaljite jednog dječaka, da ga potraži. Gospođo, ovdje je za vas jedno pismo.

— Pismo od mog oca?... Zašto se Takeo ne vraća? — uzdahne gospođa posmatrajući poznati rukopis na omotu.

— Je li to pismo od moga gospodara? —

upita Iku. — Radoznala sam, što nam piše. Bit će po svoj prilici i koja šaljiva rečenica.

Djevojka je izašla iz sobe, pošto je potpirila vatru u peći, a Iku je položila u ormar jedan omot rubenine i približila se gospođi, uzdahnuvši:

— Ovdje je previše hladno! Koja razlika između ovog mjesta i Tokija!

— Misliš li, Iku? Trešnje cvjetaju ovdje u maju! Dođi, sjedni bliže do mene.

— S dopuštenjem, — progovori starica i s nekim osjećajem poštovanja zauzme mjesto do mlađe gospođe. U pogledu starice, koji je počivao na mladoj gospođi, moglo se čitati uzbuđenje i vjernost. Obrati se gospođi malo glasnije: — Izgleda mi, da je sve ovo san, kad pomislim, da je elegantna gospođa, koja sjedi do mene, u svom m a r u m a g é-u, ono isto malo stvorenje, koje sam uspavljivala na svojim rukama! Izgleda mi, kao da je bilo jučer: dok je njena majka umirala, jedna djevojčica, koja je sjedila na mojim koljenima, dozivala je: »Majčice!«

Žalosna uspomena izazvala je suze na licu stare Iku, koja je nastavila:

— Na dan vjenčanja ja sam mislila samo na radosti majke, koja gleda svoju toliko lijepu kćerku u vjenčanoj haljini!

Iku utre suze, dok je gospođa spustila glavu i utonula u bolne uspomene. Na škrtoj svjet-

losti lampe blještio je na maloj ruci dragi kamen sa nevjestinog vjenčanog prstena.

Starica podigne pogled i reče toplo:

— Oprostite mi! Govorila sam, a da nisam prije promislila. Starost me zaista podjetinjuje. Gospođice . . . gospođo, koliko ste samo pretrpjeli u vašoj mladosti! Pravo je čudo, kako ste mogli da prebrodite sve one žalosne događaje! Ah! Ali od danas će sve biti tako lijepo, tako slatko za vas. Suprug vam je odan i dobar!

Toga momenta čulo se, kako djevojčica sa dna stepenica najavljuje:

— Gospodin barun se vraća.

— Tako mi neba, izmorio sam se! — izgovori mlad čovjek od koje 23 godine, odjeven evropejski, dok je odlagao na pragu japanske sandale i dok se, nasmijan, naklanjao mladoj gospođi, koja mu je išla u susret. Odjednom, kao da se nečega sjetio, okrenuo se i rekao dječaku, koji ga je pratio: — Možeš ići, ali prije nego odeš, predaj gospođi to cvijeće.

— Kako je divno! — usklikne oduševljeno Nami.

— Krasne azaleje! — primijeti Iku. — Gdje ste ih našli, gospodine barune?

— Zaista su lijepe. Nami-san, pogledaj samo ovu zlatno-žute boje. Sutra ćeš ih poredati ti

sama, onako kako samo tvoje vilinske ruke znadu!... A sada izvinite, idem da se okupam.

Malo poslije, pošto je barun izašao, Iku je prekinula šutnju:

— Gospodin barun je tako veseo, tako živahan! Svi su mornarički oficiri veseli, zar nije tako, gospođo Nami?

Mlada se žena nasmijala i nije odgovorila. Pažljivo je oprašila odjeću, koju je njen suprug odložio, dodirnula je kriomice usnama i položila u ormar.

Malo poslije toga čuli se kroz papirnatu pregradu brzi i oštri koraci. Mladi gospodin je ušao i veselo rekao:

— Sada se osjećam mnogo bolje!

— Gospodin se iskupao za tren oka, — primijetila je Iku.

— Jesi li opazila, koliko su muškarci brži od žena!

Njegov glasan smijeh odzvanjao je još, dok je uz pomoć supruge oblačio elegantan proziran prugasti k i m o n o. I nakon toga se bacio na jastuke, duboko uzdahnuo i protro rukama lice. Okruglu glavu pokrivala je kratka kosa tamnokestenjaste boje, dok je njegovo lice, opaljeno suncem, bilo crveno kao jabuka. Obrve su mu bile crne, oči žive i, mada je imao guste brkove, lice mu je bilo mladenačko i nasmijano.

— Dobio si pismo, dragi, — rekla mu je Nami, pružajući list.

— Mislim, da je očevo. — Mladi se gospodin pridigao sa jastuka, raskidao kuvertu, iz koje je ispao manji zapečaćen omot. — Ovdje je i pisamce za Nami-san... Izgleda, da su u Akasaki svi odlično. Ah! ah! Uvijek je vedar! Čini mi se, da ga i sada slušam, kako se odlično raspoložen smije i priča. — I nasmiješivši se odloži pismo.

— Iku, otac mi je preporučio da ti savjetujem da pripaziš na svoje zdravlje, jer bi se tvoji reumatični bolovi mogli povratiti, pošto nisi navikla na ovu klimu.

— Kako je ljubezan gospodin otac, kad se i mene sjeća ovako lijepim riječima, — reče starica, završavajući pripreme za ručak.

— Poslije izleta, koji je trajao ciijeli dan, jelo će mi vrlo dobro prijati, — primijeti Takeo. — Pojeo sam u posljednjih dvanaest sati samo dva kolača od riže i sad sam vraški ogladnio... Koja je ovo riba? Da nije ovo riba, koju u ovom kraju nazivaju j a m a m e?

— Jest, gospodine, i veoma je tečna. Molim vas, da pokušate ovo jelo priređeno od riže. Gospodin barun izgleda zaista gladan kao vuk!

— Nije ni čudo. Zamislite, da sam poslije uspona na vrh planine Soma sišao sve do Fitacu-take. Bio sam upravo između hridina Bioba, kad je naišao dječak, koga ste mi poslali u susret.

— Zar si išao tako daleko? — usklikne Nami.

— Jesam! Kako je krasan pogled bio sa planine Soma! S jedne strane pruža se prostrana dolina, kojom protječe srebrna vrpca rijeke Tonea, najveće japanske rijeke; s druge strane vidi se nepregledan niz brda, nad kojima je moj pogled otkrio podnožje Fudžijame. Da sam pjesnik, bio bih izazvao i našeg Hitomaru... Grjehota, što je jadan umro pred više od hiljadu godina. — I Takeo se veselo nasmije.

— Mora da je bilo neobično lijepo! Htjela bih i ja poći gore... s tobom, — reče Nami i uzdahne.

— O, o! Kad bi moja mala slatka Nami-san mogla da se penje tako visoko, ja bih joj pribavio odlikovanje Zlatnog sokola, koje se dijeli samo za velike zasluge. Zaista, u svom životu nisam još naišao na teži i strmiji uspon! Ima najmanje dvanaest lanaca, koje treba preći, ako čovjek želi da se uspne. Meni baš nije bilo naporno, jer sam se u pomorskoj školi u Jedajimi privikao na veranje uz glatke katarke lađa i po konopu... ali ja sam siguran, da tvoje male nožice nikada nisu takle niti samo tlo Tokija.

— Takeo! — prekine ga Nami smijući se, dok joj je rumenilo oblivalo lice, — ti zaboravljaš, da sam u školi dobivala i lekcije iz gimnastike.

— Ne valja mnogo vjerovati gimnastičkim vježbama ženskih škola, najmanje pak onima aristokratskog instituta, kakav je Peeress. Sjećam se, da sam ga jednom posjetio i da sam vidio velik broj djevojaka, kako izvode neke ritmičke kretnje, sa lepezom u ruci, dok su druge djevojke pjevale narodnu pjesmu, praćene svirkom klavira. U početku sam mislio, da se radi o nekakvom slikovitom plesu, ali kasnije mi rekoše, da se kod vas ona igra naziva gimnastikom. — I Takeo se nasmije.

— Zašto tako govoriš? — molila je zbunjena Nami.

— Pusti me, da dovršim... Ondje sam ugledao, pored kćerke Jamakia, jednu krasnu djevojčicu, sa dugim kosama sakupljenim u pletenice, koje su padale preko leđa; a znaš li, tko je bila ona dražesna gospođica? Imala je na sebi haljinu u boji zrele šljive... i plesala je... plesala, ne udostojivši se pokloniti ni jedan sami pogled nepoznatom posjetiocu. Bio bih dao glavu, da je to bila moja slatka Nami-san!... Što, zar ti se ni sada ne sviđa priča?

— Ali, Takeo, ti govoriš neke stvari... poznaješ li dobro kćerku Jamakia?

— Moj otac učinio je u prošlosti neke usluge njenom ocu i ovaj i danas posjećuje našu kuću... Nami, ponovo si umukla, što ti je?

— Ma kad ti neprestano govoriš i kad me diraš... — odgovori Nami nasmijana.

— Prestanite, muž i žena ne smiju se nikada zadirkivati, — primijeti Iku i udari u smijeh. — sad ću vam pripremiti čaj i molim vas, da se pomirite!

II.

NAMI KATAOKA

Mlad čovjek, prikazan u prošlom poglavlju, je barun Takeo Kavašima; gospođa je Nami Kataoka, prvorođena kćerka vikonta Ki Kataoka, glasovitog generala. Barun Kavašima, marinski oficir, dobio je kratak dopust i došao u Ikao sa suprugom i njenom dvorkinjom, ranije dojiljom, dobrom staricom Iku.

Majka gospođe Nami umrla je, kad je maloj bilo tek osam godina, i sada se ona samo nejasno sjeća lica drage pokojnice, dok joj je ostala živa uspomena na milovanja i riječi, koje je pokojnica na samrtnoj postelji uputila djevojčici, stiščući u svojoj hladnoj ruci nemirnu i uzdrhtalu ručicu djeteta. »Dijete moje, majka danas putuje u dalek kraj, veoma daleko. Ti moraš obećati tvojoj majci, da ćeš biti dobra i da ćeš ljubiti tvog tatu i malu Ko-han...« I ostala joj je još živa uspomena na majčine suze, koje su orosile njeno djevojačko malo lice, dok je majčin oslabljeni glas šaptao: »Hoćeš li misliti na mene katkada, Nami, kad mene više

ne bude? Oh! reci mi, da me ne ćeš nikada zaboraviti!...« A ruka, skoro već ukočena, gladila je lagano i slatko kovrčavu glavicu, koja se prignula, zamišljena... A zatim je blago milovanje odjednom bilo prestalo.

Odonda nije prošlo dana, da se sjećanje male Nami nije barem za trenutak ustavilo na ovoj bolnoj uspomeni.

Dvanaest mjeseci poslije majčine smrti došla je nekakova maćeha, i sve se potpuno izmijenilo. Majka gospođe Nami potjecala je od plemenite i vrlo uvažene obitelji, njena najbeznačajnija djela odavala su dostojanstvo i plemenitost, a služinčad je tvrdila, da je bila najbolja gospođa, najljubeznija majka. I maćeha Nami-san potjecala je iz ugledne obitelji i bila poslana da se odgoji u Engleskoj, odakle se vratila toliko oduševljena i zadojena potrebom obnove, da je njena prva briga, kad je ušla u novu porodicu, bila, da izmijeni i izbriše sve ono, što je malu Nami moglo da podsjeti na dobru pokojnicu. Namijinu ocu otvoreno je i određeno iznosila svoje mišljenje, u najsitnijim i najkrupnijim pitanjima, a ovaj je odgovarao tonom i šaljivim i ozbiljnim: »Dobro, dobro, učini samo... ti to znaš bolje od mene...« Jednog dana, kad je ispijao svoj svakodnevni s a k é u društvu svog najomiljenijeg oficira ordonansa, reče mu, pokazujući na ženu: »Namba, ja ti savjetujem, da ne uzmeš školovanu ženu. Ako me ne poslušaš,

za kratko ćeš vrijeme osjetiti, da si smiješan zbog svog neznanja.« Namba nije znao, što bi odgovorio, i skrivao je svoju zabunu, igrajući se čašom. Nije trenuo ni okom, ali je zapamtio ovaj dragocjeni savjet, tako da je kasnije preporučio vlastitoj ženi, da kćerke ne šalje dalje od osnovnih škola.

Nami je imala plemenitu ćud i živu inteligenciju. Otac ju je volio i s njom se posljednjom opraštao, kad bi izlazio iz kuće, i puštao je djevojčicu da mu stavlja šešir i da mu se veseli, dok ju je dadilja nosila na rukama sve do kućnih vrata. Djevojčino srce je kao gruda trave u proljeću: i kad je zgažena i kad je prikrije zakašnjeli snijeg, ona se svejedno opet razvija bujno čim okopni snijeg i čim se makne noga, koja ju je gazila. Bol male Nami radi majčine smrti bila je odviše duboka za jednu osamgodišnju djevojčicu, ali nitko nije sumnjao, da će se pupoljak rascvasti i razbujati, ako ga pomiluju i ugriju blagotvorni i topli sunčani traci.

Kad je mala Nami prvi put ugledala svoju maćehu, ustrašila se od ove gospođe, koja je bila odjevena kao Evropljanka, ovijena nekim čudnim neznanim mirisom; bilo je strah od te gospođe sa velikim usnama i zrikavim očima. Kasnije, djevojčino se srce moglo osvojiti, da je maćeha znala da shvati to srce i da je mogla da zatomi osjećaj nepovjerenja prema ovom

nevinom djetetu. Ali ona, žena, kojoj je manjkala svaka nježnost, sebična, dosadna, sa nimalo plemenitim kretnjama, nije mogla da shvati jednostavnu i čistu dušu osamgodišnje djevojčice, i postupala je s njom kao što bi bila postupala sa bilo kojom drugom odraslom djevojkom. Siroče je tako bilo prepušteno samo sebi i raslo u uvjerenju, da je svijet žalostan, hladan... Nami je imala maćehu... i nije mogla da je voli; imala je sestricu... i osjećala je, da je ne voli... Nami je imala oca, istina, i jednu dvorkinju, privrženu, staru Iku, imala je još i jednu tetku, sestru pokojne majke; ali kolikogod je bila velika ljubav djevojčice prema ovim dvjema ženama, ona nije mogla da je iskaže otvoreno, jer je tetka bila daleko, a dobra Iku bila tek jedna od žena posluge. Dapače, što se tiče ove posljednje, maćeha ju je strogo nadzirala, da spriječi i uguši bilo kakav izliv dobrote ili nježnosti naprama maloj Nami.

Ostao je još otac... on je, istina, bio nježan; ali i on je bio pod paskom i prismotrom ispitivačkog pogleda žene, koja je bila gospodarica u kući, i morao je često, makar i teška srca, da joj se pridruži, kad je prigovarala djevojčici... Istina, da je kasnije, kriomice, brisao suze sa djevojčina lica, da je toplo mazio i upućivao joj najnježnije riječi roditeljske ljubavi. Ova borba nije ostala nezapažena osjetljivoj i bistroj djevojčici, i u njenoj se duši rodio dubok

osjećaj ljubavi i zahvalnosti prema ocu, i taj osjećaj bio je toliko jak, da je djevojčica bila spremna da primi na sebe bilo koju žrtvu, samo da poštedi oca od neugodnosti. Kad se djevojčica, pogođena, povlačila u se i zatvarala u šutljivu i bolnu pasivnost, njoj se grubo prigovaralo radi tvrdoglavosti i upornosti. Ponekad, radi neke sitne griješke, padala je na preplašeno dijete kiša prigovora, najprostijih prigovora, sakupljenih iz bogatog rječnika dijalekta Kušu, bačenih djetetu u lice neposredno i prirođenim darom, što je sve bilo još i pojačano onom logikom, presađenom iz kraja preko mora; te riječi vrijeđale su malu Nami, a često su blatile i svetu uspomenu njene majke... U takovim je slučajevima malo srce udaralo jako, njeno slabo tijelo drhtalo je i bunilo se, a na njene usne dolazile su riječi mržnje i prezira, koje je ona jedva gušila, pomišljajući na oca... ali to obuzdavanje ostavljalo je u njenoj duši osjećaj duboke žalosti i gorčine.

Drugi put, nepravedno osumnjičena, djevojčica se zaklanjala u jedan svoj kutić, iza malog dvorišta, i tu je dugo i gorko plakala... Je li Nami imala oca? Imala ga je, i to oca, koji ju je ljubio svim srcem; ali u doba, kada dom znači čitav svijet, nježna majka znači više nego pet očeva. Pod tiranijom jedne maćehe, kakova je bila ona male Nami, i najnježnija duša bila bi otvrdnula, i najbujnija mladost bila bi izblijedila.

Vikont Kataoka običavao je reći: »Nami nema u sebi ništa djetinjeg... tako je turobna i napržita!«

Nema nikakove razlike između cvijeća, koje se odgaja u zemljanoj posudi, i onog drugog u dragocjenim porculanama... svemu tom cvijeću potreban je sunčev poljubac. A Nami je bila siromašan, nježan cvjetić, osuđen da raste vječno u sjeni.

Kad se Nami vjerila sa Takeom, i kad je svadbena svečanost bila završena, uzdah, prvi uzdah istinske sreće, izvio se iz njenih grudi. A i ostali, i otac, i maćeha, i tetka, i Iku, dahnuše slobodnije... svak zbog svojih različitih uzroka.

Stara guvernanta često je prigovarala, da nova gospodarica znade sebi izabrati najelegantnije i najskupocjenije odjeće, dok je maloj Nami uzimala skromna i nezgrapna odijela. Stara je Iku zaplakala, kad je vidjela, sa kakovom je škrtošću kupljena oprema mlade nevjeste. Oh! gdje su ona lijepa i sretna vremena, kad je kućom upravljala plemenita i brižna ruka!

Nami je sa radošću ostavila roditeljski dom. Pomisao na nov, slobodan i sretan život pobijedila je i žalost zbog rastanka sa ljubljenim ocem.

III.

BERBA PAPRADI

Cesta, koja vodi iz Ikao u Mizusavu (zvanu također i Mizusava-Kvannon radi budističkog kulta svetoga Kvannona), duga je otprilike pet kilometara i vijuga i penje se kroz pustu dragu; samo jednom mijenja se krajobraz, kad put uđe u uzak prolaz zatvoren hridinama, nakon čega se ponovo penje i vijuga lagano u okukama i zavijutcima. Put je održavan vrlo dobro i tako ugodan, da bi i slijepac mogao po njemu da proslijedi, bez pratioca. Uzlazeći, oko se zabavlja pogledom na prostranu dolinu Joma, a jednim pogledom može se obuhvatiti odjednom i dolina i vrh brežuljka. S lijeve i desne strane puta prostiru se zeleni travnjaci. U proljeće, kad je crna zemlja oplođena peludom opljevenog korova, posuta bujnom zelen-kadom, gustim trolistom, žabokrekom i zvončacom, ovi travnjaci izgledaju kao skup sagova, sa pozadinom od zelena baršuna, posuti svakojakim šarama, ukrašeni na ivici izrezuckanim i mirisnim lišćem pitome papradi. Ljubitelj prirodnih ljepota ne će se zadovoljiti samo jednim proljetnim danom boravka između ove trave i cvijeća.

Jednog sunčanog popodneva, Takeo i Nami, sa Ikom i služavkom, brali su na ovim travnjacima nježnu paprad. Kad su osjetili umor od

dugog hodanja bez određenog cilja, djevojka je u jednom ugodnom i hladovitom kutu razapela šator. To mjesto odabrali su za odmaranje. Takeo se slobodno pružio na zemlju, Nami je odbacila male sandale i, pošto je rupcem otresla prašinu sa svog kimona, sjela je do muža, kličući:

— Divna li izletišta! Ni sam kralj ne bi mogao poželjeti ljepšeg!

— O, gospođo moja, i vi ste danas mnogo ljepši! Koliko je prošlo vremena, što nisam čula vaš sladak i ugodan pijev? — reče joj Iku, milujući najdražu gospođu pogledom punim oduševljenja i odanog obožavanja.

— Danas sam toliko pjevala, da mi je glas promukao! — odgovori Nami i blago se nasmiješi.

— Žao mi je, što nisam ponijela čaj, — izvinjavala se djevojka i položila pred gospodare torbu punu naranča, malih pogača i s u š i a*).

— Bit će dovoljno naranča, — reče Takeo, skinuvši koru sa najzlatnije. — Nami-san, ti ne bi znala rastvoriti naranču ovako vješto!

— Hoćeš li da vidiš, ali samo ti?

— Gospodine, između papradi, koju ste vi sakupili, ima mnogo divljih trava, — primijeti zbunjeno djevojka.

*) Japansko jelo napravljeno od riže i mesa.

— Polako... polako! Ne pokrivaj svoju grješku, bacajući krivicu na drugoga, — našali se barun. — Divnog li vremena. Osjećam u sebi nov život.

— Pogledaj nebo, koje li divne boje! Komadićak onog plavog plašta bio bi najljepša haljina za jednu damu! — nadoda Nami.

— Možda prikladniji za preobuku kome mornaru!

— Osjećaš li, kakav divan miris izbija iz svega oko nas! Čuješ li, Takeo... tamo dolje pjeva ševa . . .

— Ja se osjećam okrijepljena. Macu, kako bi bilo, da nas dvije ponovo pođemo brati paprad? — Iku se udaljila sa djevojkom po mekom zelenom sagu.

— Nadam se, da ćete za sobom ostaviti koji list za one, koji vas moraju slijediti, — dovikne Takeo ženama; i obrati se Namiji: — Vidiš li, kako je Iku još jaka i okretna!

— Istina je, Takeo!

— Jesi li umorna, moja mala Nami-san?

— Danas se ne mogu umoriti... izgleda mi, da nikad nisam bila ovako jaka i ovako ozbiljna.

— Kada plovim, često vidim krasne slike. Ali mislim, da nikad nisam vidio ovako čaroban krajolik, kakav se prostire pred nama iz ove drage. Zar se i ti ne osjećaš lakša, svježija?... Pogledaj onu dolinu, koja sva sjaji u suncu, na lijevoj strani. Pogledaj Šibukavu, gdje smo doručkovali!... A u ovom drugom pravcu, vidiš li, kako se nešto blještavo vijuga, kao modra zmija? To je rijeka Toné. Jesi li je vidjela, Nami?... A tamo dolje, slijedeći padinu planine Akagi, tamo gdje se diže dim, tamo je Majebaši, sa svojim divnim predionicama svile.

— A ona srebrna vrpca, koja izgleda da bježi, tamo gore?

— To je još uvijek Toné. Dalje od te tačke nije više moguće razabrati prostim okom. Morali smo donijeti dogled, zar ne, Nami-san? Ali, možda je ovaj pejzaž, s pozadinom, koja se gubi u nejasnoj magli, ljepši ovako.

Nami položi ruku na Takeovo koljeno i uzdahne:

— Kako bih bila sretna, kad bih mogla ostati ovdje vječno, s tobom!

Dvije zlatne leptirice prođoše, dirnuvši Namijin cvjetni rukav; zatim se čuo korak, prigušen gustom travom, i odjednom se pred sretnim parom ukaza jedna duga sjena.

— Takeo-san!

— Na zdravlje, Kijiva-kun! — odgovori barun veselim studentskim pozdravom. — Koji te vjetar nosi amo u visine? Tko bi mogao i pomisliti, da ću te sresti u ovom kraju?

Kijiva je bio mladić od nekih dvadesetšest godina, u uniformi kopnenog oficira. Bio je krasan, a njegovo lice nije bilo opaljeno suncem, uza sav napor službe. U njemu je bilo ipak

nešto, što je kvarilo ugodan dojam njegove ljepote . . . možda je to bila ona sarkastična bora kraj njegovih usana, ili možda neiskren pogled njegovih crnih očiju. On je bio rođak Takea, i uza sve to, što je bio po rangu mlađi, smatrali su ga kao jednog od najinteligentnijih oficira generalštaba.

— Čudite se, što me vidite ovdje? Jučer sam bio u Takasakiu i tamo sam prenoćio. Jutros sam doputovao u Šibukavu, gdje sam saznao, da je Ikao veoma blizu. U hotelu sam pitao za vas, pa mi rekoše, da ste pošli u ove strane da berete paprad. A sada sam ovdje. Putujem sutra. Mislim, da vas ne smetam?

— Nimalo. Jesi li vidio moju majku?

— Jesam, jučer ujutro. Osjeća se dobro i sa velikim nestrpljenjem očekuje vaš povratak. — Zatim, obraćajući se Namiji živim pogledom: — I vaši rođaci u Akasaki osjećaju se dobro.

Obrazi Namijini pocrvenili su, čim se mladić pojavio, ali kad je spomenuo njene rođake, krv joj udari u lice i ona obori pogled.

— Došao mi je kao pojačanje! — usklikne Takeo smijući se. — Sada se više ne plašim navale. Neka živi sloga kopnenih i pomorskih snaga! Natjerali bismo u bijeg i hiljadu amazonki. Kad samo pomislim, da su me ove dvije žene, — pokazujući na dadilju i djevojku, — optužile, dok sam bio sam . . . i govorile, da sam umjesto papradi brao divlje trave!

Starica je namrštila obrve, kad je ugledala Kijivu, i dobacila:

— Što vas je donijelo k nama?

Odgovorio joj je Takeo:

— Malo prije sam brzojavio, tražeći pojačanje.

— Gospodin barun se šali. Je li istina?

— Putuje sutra ujutro, — reče Nami tiho.

— Gospodine barune, mislim, da bi bilo vrijeme da se vratimo na ručak.

— Imaš pravo, Iku. Nemoj zaboraviti, da će Kijiva ručati s nama i da treba da ga počastimo. Uostalom, svi ćemo imati dobar tek . . . Zar nas i ti, Nami-san, ostavljaš? . . . Ili ideš za svojim saveznicama? . . . Ostani, ostani, pristajemo velikodušno na primirje.

Nami se zaustavila, bez riječi, dok su se Iku i djevojka udaljile sa naramkom nabrane papradi.

Sve troje nastavilo je da bere papradovo lišće. Zaokrenuli su prema Mizusava-no-Kvannon i tako sa zakašnjenjem stigli dolinom do puta, koji vodi natrag.

Sunce je bilo pred zalazom za planinu Monokiki i prekrivalo je svojim sjajnim tracima prostrani nebeski prostor na zapadu. Trava, desno i lijevo od puteljka, ličila je na usijani plot; amo i tamo osamljeni grm bacao je dugu sjenu na obasjanu dolinu. Obrisi dalekih brežuljaka kupali se u vatri, a u dolini dizali se stupovi dima iz malobrojnih kućica i pojedinih tihih zaselaka.

Jedan seljak gonio je volove prema dolini i njegovi ljutiti povici i mukanje životinja jedini su prekidali duboku tišinu, dok im je u tihom zraku odgovarala daleka jeka.

Takeo i Kijiva išli su jedan pored drugoga, a Nami ih je slijedila. Spustili se polako niz brežuljak, prošli kroz usku dragu i ponovo se počeli penjati, da dopru do puteljka, koji je bio još obasjan zadnjim sunčanim tracima.

Odjednom se Takeo zaustavio i rekao:

— Ah! I ta neprilika! Izgubio sam štap. Sigurno sam ga zaboravio na mjestu, gdje smo se bili zaustavili par minuta, prije spuštanja u dolinu. Molim vas, počekajte me ovdje. Brzo ću se vratiti.

— Takeo, molim te, dozvoli mi da te pratim, — reče mu Nami.

— Ne, djevojčice! Bolje, da me počekaš. Tamo i natrag ja ću trčati i kroz dva minuta već sam ovdje.

Takeo nagovori ženu, da ga pričeka, spusti na travu nabranu paprad i nestane prema brijegu.

Takeo se udaljivao, a Nami je ostala na nogama, nekoliko koraka od Kijive. Kratko vrijeme vidjela se daleka spodoba Takea, koji se penjao uz brijeg i zatim nestao za jednim prolazom.

— Nami-ko-san!

Nami, koja je gledala daleko pred sobom, nemalo se začudila, kad je čula, da je zovu ovako familijarno.

— Nami-ko-san, — ponovi Kijiva, približujući se, dok se Nami povlačila nazad. Ona podigne pogled na lice Kijive, ali brzo ga obori, da izbjegne ironičnom i lukavom sjaju njegovih crnih očiju.

— Čestitam!

Nami ne progovori, a njeni obrazi porumeniše.

— Čestitam! Mora da ste veoma sretni . . . — i nastavi glasom, koji je zvučio podrugljivo: — A ipak znate, da živi jedan čovjek, koji ne može da bude sretan!

Nami je šutjela, pogled je uprla u zemlju, a vrškom suncobrana mučila travčice.

— Nami-ko-san!

Kao mlada vjeverica, izmorena dugim proganjanjem zmije, ona podigne odvažno pogled na neprijatelja, koji je progonio , . . pogled pun dostojanstva i odlučnosti.

— Što je?

— Barunska titula . . . bogato nasljedstvo. Sve je to dobro. Još jednom moje iskrene čestitke!

— Što bi sve to imalo da znači?

— Znači, vjenčati se s plemenitim i bogatim, iako glupim čovjekom, a prezreti čovjeka zaljubljenog zato, jer je siromah . . . znači, da je to

danas pravilo kod gospođica iz višeg društva... Vi ste, naravski, iznimka!

Plemenito lice Namijino prekrilo se ponovo jakim crvenilom i poprimilo izraz prezira, dok je njen bijesni pogled počivao na Kijivi.

— Molim vas, da prestanete s tim glupim optužbama... ili da ih opetujete pred Takeom... divljače! Napisali ste ono pismo, a da i ne progovoriste s ocem! Ja sam umorna od tih vaših proganjanja . . .

— Kako?

Pogled Kijive postao je još mračniji. Stisnuo je zubima usnice i približio se Namiji. Odjednom se začuo kas jednog konja, a seljak, koji ga je jašio, dovikne, dok je munjevitom brzinom prolazio: — Dobra večer! — Skine šešir i okrene se, udaljujući se u čudu, što ne poznaje mladi par.

Kijiva je dotle ostao nepomičan. Ukočenosti njegova lica ponovo je nestalo i pojavio se sarkastičan posmjeh.

— Dobro, vratite mi ga, ako vam se ne mili da ga sačuvate.

— Što da vam vratim?

— Ono, o čemu ste malo prije govorili... pismo, koje toliko mrzite.

— Nemam ga više.

— Gdje je?

— Bacila sam ga u vatru... prljavi papir...

— Jeste li sigurni? Nitko ga nije pročitao?

— Nitko, sigurno.

— Zaista?

— Dosta, i ne spominjite mi više to . . . ja ne ću više progovoriti ni riječi.

Bijesan pogled Namijin sreo se sa drskim i zlim bljeskom crnih Kijivinih očiju, grč joj potrese tijelo i ona svrati pogled u stranu. Međutim je već Takeo silazio, trčeći niz brežuljak, obasjan odrazom sunca sa zapada. Nami uzdahne, jer joj je pao kamen sa srca.

— Nami-ko-san!

Kijiva je silom buljio u Nami, ali njezin pogled bježao je uporno od njegovoga.

— Nami-ko-san, samo još jednu riječ i poslije toga ću vas pustiti. Šutite . . . Nemojte odati moju tajnu ni Takeu, ni vašim roditeljima. Inače ćete se ljuto pokajati! — Kad je izgovorio ove zle riječi, Kijiva se odmakne nekoliko koraka i zaustavi se uspravan, pošto je bio otkinuo jedan divlji cvijet.

Takeo je dotrčao teško zadihan:

— Jeste li čekali dugo? Nemam više daha... trčao sam cijelo vrijeme... Našao sam štap na mjestu, gdje sam i mislio da sam ga zaboravio . . . Nami-san, što je tebi? Da ti nije zlo?

Kijiva, stavljajući cvijet u zapučak, odgovori:

— Prošlo je dosta vremena, otkada si nas ostavio, i ona se uplašila, da nisi možda zalutao. — I nasmije se.

I Takeo se nasmiješi, kličući:

— Ostavi šale! . . . A sada, žurno kući.

Tri sjene, sada mučaljive, prevališe lagano put, koji vodi u Ikao.

IV.

U KUĆI JAMAKI

U vlaku, koji je otputovao iz Takasakia u 3 sata poslije podne, u jednom odjeljenju drugog razreda, pružio se na sjedištu putnik i čitao novine. To je bio Jasuhiko Kijiva.

Nestrpljivom kretnjom odbacio je od sebe novine. — Do đavola! . . . Ljutito zgazi cigaretu, koja mu je ispala iz usta, i neko vrijeme gledao je kroz prozor, kao da se pribire . . . učini par koraka gore dolje po kupeju i ponovo stane u raniji položaj, s razlikom da je ovoga puta prekrstio ruke na prsima i zaklopio oči . . . crne mu obrve namrštene, znak, da duboko misli.

Jasuhiko Kijiva bio je siroče. Njegov otac, potomak slavne obitelji Kagošima (koja je nosila ime po istoimenoj kneževini, sada provinciji na jugozapadu Japana), poginuo je boreći se u velikom ratu narodnog oslobođenja. Majka mu je umrla prilikom haranja neke epidemije i ostavila siroče Jasuhika Kijivu, kad mu je bilo šest godina. Uzela ga k sebi i odgojila majčina sestra, majka Takea Kavašime. Ona je sirotanu bila dobra, ali stric ga nije susretao sa nježnošću. Na svečanostima Takeo je imao na sebi bogato svileno odijelo i stajao na istaknutom mjestu, dok je Jasuhiko, skromno odjeven, ostajao nezapažen i usamljen. Tako je on ubrzo mogao da shvati svoj jadan položaj. Takeo je imao roditelje, bogatstvo i visok položaj; on je naprotiv bio sam i morao je da se pobrine za svoju budućnost i da radi rukama ili mozgom. U svom srcu zavidio je Takeu, a njegovog oca, svog strica, je mrzio.

Kijiva je ubrzo shvatio, da postoje dvije staze, koje vode do uspjeha u životu, jedna široka, druga uska. Odlučio se za lakšu stazu. I kad ga je stric upisao u vojnu akademiju, on je sa sažaljenjem gledao drugove, koji su se strahovito mučili, da se spreme za ispite i natječaje, i svoje vrijeme radije trošio u podržavanju prijateljskih veza sa uticajnim ličnostima svoje provincije, tražeći uvijek lica, koja će mu moći u životu da koriste. Ovaj njegov dar donio je i dobre rezultate već na početku njegove vojničke karijere, jer dok su njegovi drugovi polako napredovali, on je ubrzo bio pozvan u vrhovnu komandu i sa tog zavidnog položaja, koji mu je otkrivao mnoge tajne vojničke organizacije, gledao s visoka i sa zadovoljstvom na drugove iz škole, koji su radili u pješadijskim regimentama, vodili teške marševe i upravljali napornim vježbama.

Najteži problem bio mu je brak; bio je uvjeren, da se samo putem obiteljskih veza dolazi do uspjeha, isto kao što i majmuni mogu da dohvate vodu i piju je, kad naprave lanac povezan vlastitim udovima. Kijiva je tada počeo da istražuje i ispituje bojno polje i otkrio je, da je kćerka tog markiza bila određena za ženu barunu X, da je prvorođena kćerka grofa Y imala da se uda za ovog uglednog i uvaženog oficira, a da je ona druga milionerka imala da postane kneginja Z. Njegov ispitivački pogled zaustavi se tada na kući generala Kataoke, koji je, iako na raspoloženju, bio još uvijek općenito cijenjen i rado viđen na Dvoru. Kijiva je ispravno naslutio važnost ovog diskretnog, ali moćnog uticaja i hvatao je svaki i najmanji povod, koji je mogao da ga približi obitelji Kataoka, i da se prikaže u što ljepšem svijetlu u očima starije kćerke, Nami, koju je izabrao upravo radi toga, što je ona bila ljubimica generala, a i radi toga, što bi maćeha sa neizmjernom radosti bila prihvatila bilo koju priliku, da se njena pastorka uda i tako iseli iz roditeljske kuće. U njegovu izboru nije međutim bilo nimalo osjećaja simpatije prema dražesnoj i ponosnoj djevojci plemenitih i nježnih osjećaja.

I čekao je priliku, tražeći u međuvremenu način da dozna, što general misli o njemu, a to baš nije bilo tako teško saznati, jer general takove stvari nije krio. Ubrzo je opazio, da je

osvojio simpatije gospođe Kataoka. Mala petnaestgodišnja Koma postala mu je također prijateljica. U obitelji bila su još dva dječaka od druge žene, ali na ove se Kijiva nije mnogo osvrtao. Još je u kući bila jedna osoba, stara Iku, jedina od stare posluge, koja je na izričiti zahtjev generala ostala u kući poslije smrti Namijine majke. Dobra dadilja živjela je neprestano uz Nami i nije voljela Kijivu. Ta činjenica malo ga je zbunjivala, ali ga je sokolila pomisao, da će svoje osvajačko oružje uperiti izravno na djevojku. Punu godinu dana čekao je zgodnu priliku, a kad je nije mogao da dočeka, napisa u jednom momentu nestrpljivosti ljubavno pismo, zatvori ga u dvostruki omot, zapečati i na vanjskom dade napisati adresu ženskim rukopisom i pismo uputi poštom Namiji.

Istoga dana morao je radi potrebe službe otputovati, i tri mjeseca kasnije, kad se vratio, saznao je, da se je na intervenciju vikonta Kata, ministra dvora, Nami udala za njegova rođaka Takea Kavašimu. Neočekivana vijest razbjesnila je Kijivu i on je u tom bjesnilu raskidao na sitne komadiće skupocjeni šal, što ga je bio nabavio kao dar za Nami, a u nadi, da će njegova živa boja izazvati u djevojke najprijatniji dojam.

Ali Kijiva nije bio čovjek, koga prvi neuspjeh baca u očaj. Ubrzo se njemu povratila njegova prirođena drskost. Plašio se, da će Nami otkriti

njegovo pismo mužu, ili ocu, i da će mu to nanijeti još više štete, jer će izgubiti dragocjenog zaštitnika. Kako je bio nadasve oprezan, odluči da dozna za osjećaje i mišljenje Namije i zato je, prilikom puta u Takasaki, svratio u Ikao, da se sretne s mladencima i da lukavo ispita situaciju. Sada, na povratku, prevladao je u njegovoj duši jedan osjećaj, koji je tjerao svaki drugi: mržnja prema Takeu.

Iznenada se Kijivi učini, da jedan blizi glas viče: »Takeo! Takeo!«, i zvuk ovih riječi prene ga iz njegovog snatrenja. Priđe prozoru i opazi, da se vlak zaustavio na nekoj stanici, a kondukter je vikao: — Ageo! Ageo!

— Prokletstvo! — usklikne i ponovo se baci na sjedište. Na licu mu se pojavi preziran posmjeh, a leđa mu se dignu, kao da želi protjerati neugodnu misao.

Poslije toga je njegov pogled postao i opet zao i pun mržnje, dok je u ljutini griskao usnice.

Vlak je napustio Ageo i brzinom vjetra projurio kroz nekoliko stanica, te stigao u Oji. Nekoliko lica ušlo je u kupej, u kojemu je sjedio Kijiva. Među njima se nalazio i jedan pedesetgodišnjak, tamna lica, kosih spuštenih očiju i sa jednim tamnim velikim madežem pod desnim okom. Na sebi je imao bogatu haljinu, ukrašenu dvostrukim krugom vezene svile; težak

zlatni lanac spuštao se sa naborana bijela prsluka, a na lijevoj ruci blještio mu velik dragi kamen, ugrađen u masivan zlatan prsten.

Dok je putnik zauzimao mjesto, pogled mu se susretne sa Kijivinim.

— O! Kijiva-san! . . . Kako ste? Odakle dolazite?

Dok je govorio, čovjek s madežem sjeo je do oficira.

— Dolazim iz Takasaki.

— Iz Takasaki? — Čovjek se zagleda u lice Kijive i nastavi tiho: — Žuri li vam se? Ako imate vremena, zadržat ću vas na večeri.

Kijiva prihvati običnim pokretom glave.

U malom selu Hašiba, kod mosta, na obali rijeke, nalazila se kuća, na kojoj je natpis »Vila Jamaki« služio da razbije iluziju, da ova građevina ima da posluži za moderno ljubavno gnijezdo.

U jednoj sobi drugog sprata, tanki zidovi kao da su bili građeni da posluže za projekcije fantastičnih š i m a d a[1], koji se njišu uz ritam neke sladostrasne muzike. Stonjaci su bili žive crvene boje i činilo se kao da čekaju samo igraće karte, da se prospu po njima. U ovoj sobi sjedili su jedan prema drugome, uz sto prekriven tanjurima i čašama, Kijiva i čovjek s

[1] Nakit u kosi, koji nose g e j š e.

madežem pod desnim okom, Hiozo Jamaki. Blijeda svjetlost jedne lampe, zakriljene šarenim zaslonom, osvjetljivala je dovoljno sobicu, možda bolje nego bi to činila živa svjetlost elektrike.

Ni jedna djevojka nije posluživala večeru, i to ne bez razloga: pred čovjekom s madežem bio je otvoren notes, u kojemu je jedna olovka položena poprijeko dijelila stranice ispisane imenima, nazivima, adresama, dospjećima mjenica, a svaka riječ bila popraćena jednostavnim znakovima, kao kružnicama, pačetvorinama, trokutima, brojkama, slovima i sličnim. Neka su imena bila izbrisana i na njihovim mjestima upisana druga.

— Dakle, Kijiva, mi smo se sporazumjeli. Želim da me obavijestite, netom sve bude pripremljeno . . . Jeste li sigurni u uspjeh?

— Skoro potpuno siguran. Posao je već u rukama ministra. Ali kako druga strana pospješuje i moli, bolje je da se pokažemo darežljivi. — Zatim, pokazujući kažiprstom jedno ime u notesu, nadoda: — Ovaj je pravi razbojnik . . . uradit ćete dobro djelo, ako mu začepite žvale.

— A kako vam se dopada ovaj drugi?

— Ne vrijedi ništa. Ja ga ne poznam dobro, ali se priča, da je veoma ispravan. Mislim, da je najzgodnije raditi izravno, a ako naiđemo na zapreke, djelovati sa oprezom.

— Pa to je jasno: dok u vojsci ima lica pametnih, ima ih i takovih, za koje se može reći

obratno. Sjećate li se, kako je prošle godine uspjelo liferovati jednoj regimenti ukradene uniforme, kojih nije uopće bilo, i kako se sve dobro svršilo? Međutim, jedan kapetan . . . ne sjećam se njegova imena, onaj sa crvenim brkovima . . . Taj se trudio da dokaže neispravnost naše liferacije. A kad mu je naš agenat poslao na dar kolača i tradicionalnih pogača, on je sa gnjušanjem izjavio, da se njega ne može potkupiti i da je nečasno za jednog vojnika da prima darove... Zamislite sliku: on, ljutit, baca kutiju pred noge našeg agenta, a iz nje se prosipa i kotrlja po sobi srebrni novac, koji je bio skriven u pogačama. Zamislite onu divnu mješavinu svijetlih srebrnjaka i zlatno narančastih kolača! Bili smo uhvaćeni, u mišolovci. A onaj nesretnik razmahao se i razderao, i zaklinjao se, da u životu nije još vidio ovako sramotnu stvar . . . Nije bilo lako nagovoriti ga, da nas ne prijavi! I radi dragocjene sadržine onog omota mi smo kasnije prošli teških dana . .. A kad je riječ o ovakovim tipovima, ne treba zaboraviti ni Takeosana . . . S njime čovjek nikako ne može da se nagodi. Ni zadnji put . . .

— To je tačno . . . ali Takeo je naslijedio od oca takovo bogatstvo, da mu ono dopušta da podmiri bilo koji izdatak i da zadovolji svaku želju; u takovim okolnostima nije teško dizati ponosno glavu i biti otporan i nesalomljiv kao čelik! Međutim ja, siromah i bez sreće . . .

— Oh! zaboravio sam... — reče čovjek s madežem, prekinuvši ga i uperivši oštar pogled u Kijivu. I izvuče deset banknota po pet jena. — Uzmite ovo za sada kao naknadu za vaš put. Prava odšteta bit će vam dana u svoje vrijeme.

— Hvala, primam bez riječi, — i uze banknote. — Ali . . . Jamaki-san . . .

— Što želite?

— Jedna poslovica kaže: tko ne sije, taj i ne žanje.

Jamakiu se pojavi smiješak na ivici usana. Šaleći se, udari Kijivu rukom po licu i reče:

— Vi ste pametan mladić. Grjehota, što vi niste vrhovni vojni intendant.

Na otvorenim usnama Kijive pojavi se ironičan smiješak:

— Jamaki, vama je poznato, da je kratka sablja našega junaka Kijomase, koji je pred tri stotine godina bio na čelu glasovite korejske ekspedicije, vrijedila više nego ne znam koja durlindana u rukama nespretnjakovića!

— To je tačno! Međutim ja vam prijateljski savjetujem, da samo s najvećim oprezom nastavite s ovom vrsti špekulacija. Jedan diletant može lako da se upropasti.

— Znam to . . . znam . . . Uspijevaju samo oni, koji imaju dovoljno novaca, da ga mogu dijeliti drugima . . . A sada moram poći, vratit ću se za koji dan, netom sakupim koju vijest...

Nemojte zvati, da me poveze kočija, volim se provesti rikšom.

— Kako želite. Izvinite, što se moja supruga nije pokazala, morala je da čuva djevojčicu.

— Zar je O-Tojo-san bolesna? Žao mi je djeteta!

— Jest, bolesna je već mjesec dana, i zato moja supruga hoće da je povede u polje. Kijiva, poslušajte moj savjet. Ne žurite sa ženidbom i djecom. Ništa bolje od života samca za sve ljude, koji žele da se obogate!

Kijiva se na kraju kapije ponovo oprostio i žurno se udaljavao, dok se Jamaki vratio u sobu, koju je malo prije napustio. Vrata se otvoriše bez buke, jedna žena priđe i sjedne do Jamakija. Nije više bila odviše mlada, a pod rijetkom kosom izbijala je živahna boja lica; pored toga dva zuba izbijala su iz usta.

— Je li otišao Kijiva-san?

— Upravo sada. Kako se osjeća O-Tojo?

Žena odgovori zabrinuto:

— Ne znam više što da radim s njom. Kane, — obrati se djevojci, koja je redila stol, — ostavi nas same . . . Zamisli, da mi je danas polupala jednu šolju, zatim pocijepala na komadiće jedno odijelo i na najneznatniji nadražaj odgovorila strahovitim ispadima. A navršila je već osamnaest godina!

— Mislim, da ćemo je na kraju morati ipak da zaklonimo u duševnu bolnicu u Sugamu. Jadno dijete!

— Šalu na stranu! Ja je iskreno žalim. I danas je govorila: »Onaj nezahvalni Takeo! Onaj okrutni! Na Novu Godinu sam mu poslala par papuča, koje sam sama izvezla, krasan rupčić, rukavice . . . i drugih lijepih stvari. A prošle godine poklonila sam mu krasnu crvenu vunenu košulju. A on, nezahvalnik, nije me ni obavijestio, nego je uzeo onu grubu, nesimpatičnu, oholu Nami-ko. Ah, pokvarenjak! A ja sam ipak kćerka Jamakia! Zašto je dao prednost kojoj bilo Nami-ko-san? Bezobraznik i okrutnik!« I suze joj samo grunuše... Dragi moj, njoj nema pomoći. Previše je zaljubljena!

— Gluposti! Kakova majka, takova kći — kaže poslovica, i stvarno, ti si dostojna majka te svojeglave djevojke. Trebala bi da znaš, da se je Kavašima rodio u plemićskoj kući, da ima bogato nasljedstvo i da nije glup. Što se mene tiče, učinio sam sve moguće, ne bi li on oženio O-Toju, ali sve je bilo uzalud. Sada se on vjenčao, i stvar je gotova, tu nema lijeka. Osim u slučaju da Nami umre, ili da dođe do rastave braka, inače nema nade. Zato te molim, da prestaneš s tim tvojim glupostima i da joj potražiš makar i boljeg muža. Ti si talentirana žena!

— To, što ti veliš, nije moguće. Ja nisam ni toliko agilna, ni toliko lukava, kao ti . . . koji u

pedesetoj godini voliš još sve one zabave, koje bi trebalo da prepustiš mladićima!

— Zapamti, da nisam raspoložen da podnosim tvoje ispade. Izgleda mi, da i ti često gubiš sposobnost zdravog rasuđivanja i da često planeš za neznatne povode . . . Znaš vrlo dobro, da ljubim O-Tojo ništa manje nego ti . . . moje je dijete. Samo, ja mislim, da je pametnije raditi za njezinu buduću sreću, nego gubiti vrijeme u nemogućim maštanjima, oplakujući prošlost. Pođimo k njoj, O-Sumi, da je malo razveselimo.

I oboje krenuše u sobu O-Toje, prelazeći preko dugog hodnika.

Hiozo Jamaki bio je niskog podrijetla, ali je bio cijenjen kao dobar trgovac. Kad je počeo karijeru, Takeov ga je otac pomagao i zato je Jamaki do danas sačuvao osjećaj zahvalnosti prema ovoj obitelji; taj je osjećaj bio potkrijepljen još i činjenicom, što je obitelj Kavašima bila jedna od najbogatijih i najpoštovanijih porodica novog plemstva.

Jamaki je stanovao u Šibi, jednom od najljepših tokijskih predgrađa, u blizini kraljevskog dvorca, a posjedovao je i ljetnikovac kod Hašibe. U početku se bavio lihvarstvom, ali sada je isključivo sklapao poslove za opskrbu vojske i svih državnih nadleštava. Jedinac sin nalazio mu se u Americi, gdje je vršio trgovačku praksu, a

kćerka O-Tojo napustila je pred kratko vrijeme institut Peeress, u kojemu se odgajale kćeri najuglednijih obitelji. Što se tiče njegove žene, nitko nije znao ni kada, ni kako se s njom vjenčao; pričalo se jedino, da se rodila u Kiotu. Bila je jednostavna žena, zgodna domaćica, tako da su se mnogi čudili, kako se Jamaki nje zasitio. Zaista, on je imao više ljubovca, kojima je znao dijeliti pridjeve kao »dražesna«, »ljubljena«; one su stalno očekivale i primale njegove posjete, a to je bilo poznato i gospođi Jamaki.

U ložnici mogla se vidjeti harfa i mandolin prislonjen uz jednu staklenu kutiju, u kojoj se nalazila velika lutka. U jednom uglu uklopljen toaletni stolić, a nad njim na zidu veliko okruglo ogledalo. Cijela je soba bila tako bogato ukrašena, da je ličila na sobu Krezove supruge, a pogled se sam od sebe svraćao na bogati krevet, pokriven svilom, da potraži vlasnicu ovog elegantnog boravišta.

Na krevetu je jedna sedamnaestgodišnja djevojka skupljala na zatiljak gustu kosu, koja joj je okružavala crveno lice, na kojem su se isticali debeli napuhani obrazi. Djevojčine usne su napola zatvorene; izgleda kao da je iscrpljena i nema snage da ih drži stisnute, a oči, pod sitnim obrvama, izgledaju otečene, zamagljene laganom maglom, nakon buđenja od teškog sna, punog snova.

— Glupačo, — dobaci sobarici, koja je izlazila iz sobe, da izvrši neki nalog svoje male gospodarice, nasmijana zbog čudnih želja mlade djevojke.

Kad je djevojka ostala sama, brzom i nervoznom kretnjom zbaci sa sebe pokrivač, skoči s kreveta i dohvati jednu fotografiju, koja se s drugima nalazila u ložnici. Baci ironičan posmjeh na grupu zavodskih drugarica i brzo uperi prst na jednu od njih, nasmije se prezirno i želeći, da pokaže još vidnije svoj prezir, ogrebe malim noktom lice suparnice.

U to se otvoriše vrata:

— Tko je? Jesi li ti, Také?

— Jest, ja sam Také . . . Jedna Také, ali ćelava! — odgovori smijući se Jamaki i sjedne do kreveta, dok je majka stajala na suprotnoj strani. Djevojka je nastojala da sakrije fotografiju, naslanjajući se na nju.

— Kako se osjećaš, O-Tojo? Bolje? Što radiš? Pusti me, da vidim . . . Pusti me, da vidim, kad ti kažem. Ah! to je fotografija Namiko-san . . . Što si učinila od te slike? Bilo bi pametnije sipati kletve noću u kakvoj crkvici, nego se svetiti ovako glupo i bez otpora.

— Jamaki, nemoj da joj savjetuješ ovako ogavne stvari, — usklikne žena s nekim uvredljivim izrazom u očima.

— O-Tojo, jesi li ti, ili nisi kćerka Hioza Jamakia? Budi odvažna i misli na svoju sreću,

umjesto da pridaješ važnost onom oholom čovjeku, koji ti ne odgovara na ljubav. Kćeri moja, pokušaj da zavoliš sina kojeg milijonara, kakav je Micui, ili Micubuši, ili sina nekog maršala, ministra, i tako dalje . . . ili još bolje, nekog stranog princa. Zašto si tako glupa?

Njezina Preuzvišenost gospođica O-Tojo, koja se ponašala surovo i umišljeno, kad je bila na samu s majkom, i koja je kričala i plakala bez prestanka, bila je redovito mirnija i poniznija, kad je pred njom bio otac; i ovog puta bila je postiđena i nije ni progovorila.

— Ne odgovaraš mi, dijete? Zar zaista ne možeš da zaboraviš Takeo-sana? Zar ga još uvijek toliko ljubiš? . . . Slušaj, O-Tojo, želiš li da se prošetaš do Kiota, da se malo rastreseš? Putovanje će te u velike zabaviti! Tamo možeš vidjeti mnogo toga interesantna, a možeš proslijediti i do Nišijina i u jednoj od njegovih predionica svile možeš štogod i da uzmeš... jedan krasan o b i[1], ili jednu s a m n a i g a s a n u[2]. Zar te to ne bi zadovoljilo? Nadam se, da mi ne ćeš odbiti ovu ponudu? O-Sumi, — nastavi, obrativši se ženi. — Već dugo nisi bila u Kiotu, mogla bi da pratiš O-Toju.

— Zar ti ne ćeš s nama?

— Ja? . . . Ti sanjaš . . . ili ne vidiš, koliko me poslova čeka?

[1] Pàs.

[2] Svilena haljina triput tkana.

— Onda ne idem ni ja.

— Kakove su to novosti! Zar ne ćeš da me poslušaš?

— Ah! ah!

— Što je sada?

— Ah! ah! ah!

— Prestani . . . ne ću da se smiješ na taj način. Reci mi odmah, zašto ne ćeš da ideš.

— Ne mogu te ostaviti bez nadzora.

— Do đavola! Kako se samo usuđuješ govoriti takove gluposti pred djetetom?... O-Tojo, ne vjeruj svemu, što kaže majka . . . Bolje i da ne slušaš.

— Prestani . . . ne budi licumjerac preda mnom, — nadoda O-Sumi.

— Pazi, ne uzrujavaj me... jesi li čula... Dođi, O-Tojo, drago moje dijete . . . Nemoj se žalostiti, pokaži odvažnost, i vidjet ćeš, da će se sve svršiti dobro . . .

V.

GENERALOV DOM

Jedne subote poslije podne, sredinom mjeseca juna, kad su kesteni pred jednom krasnom kućom u predjelu Akasaka u Tokiju procvjetali na toplim sunčanim zracima, general vikont Kataoka sjedio je udobno u svom studiju. Pede-

setih je godina, prednji dio glave mu je gô, vlasi počele da sijede, i toliko je krupan, da bi se i najjači arapski gusar morao da znoji pod težinom njegova tijela. Tusti mu se vrat gubi između kvadratnih pleća, a dvostruki podbradak dodiruje gornji dio prsa. Lice toga gorostasnog čovjeka opaljeno je suncem, usnice mu crvene i mesnate, brada rijetka, obrve tanke. Samo njegove oči nisu u skladu s ostalim tijelom, jer su sitne kao u slona i pune blagosti i dobrote, u harmoniji sa neprekidnim posmjehom usana, i one daju svakoj njegovoj kretnji pomalo šaljiv pečat.

Pred nekoliko godina, kad se našao u planinskom lovu, tražeći skloništa, morao je da pokuca na vrata jedne osamljene kolibe, u kojoj je živjela samo jedna stara žena. Imao je na sebi građansko odijelo i starica je, pošto ga je osmotrila, uskliknula:

— Kako ste vi debeli! Sigurno ste ubili mnogo divljači . . .

On joj odgovori svojim dobrim i ohrabrujućim posmjehom:

— Ne, nisam ubio skoro ništa!

— Ni sva lovina, koju ustrijelite, ne bi bila dovoljna da vas nahrani. Poslušajte moj savjet: uposlite se kao manuelni radnik i budite sigurni, da će vas radi vašeg apetita sigurno platiti i pedeset jena . . .

— Mjesečno?

— Ni u snu! Godišnje, naravski! Promislite, pa ako se odlučite, dođite k meni, a ja ću vam pružiti posla i priličnu naknadu.

— Dobro . . . tko zna! Možda se i vratim jednoga dana, da tražim u vas savjeta . . .

— Dođite slobodno . . . . Smrtni je grijeh biti tako debeo i baviti se još i lovom!

Ovaj mu se komičan doživljaj sviđao i on je često pričao tu anegdotu o svojoj debljini. I svak, tko ga nije poznavao, pomislio je na prvi pogled isto, što i starica. Ali oni, koji su ga poznavali, znali su, da ovaj vojnik pun energije predstavlja divan primjer životne snage, i u neprilici i u nevolji svak se povjeravao njemu. Njegovo kao gora čvrsto tijelo, koje je gospodarilo masom, njegov budan um, pun brzih i jasnih misli, ulijevali su pouzdanje i junaštvo u duše njegovih vojnika, tako da ni jedan od njih, dok je bio uza nj, nije nikad zadrhtao pred opasnošću.

U generalovoj sobi, na stoliću do naslonjača, rasle su u maloj azurnoj vazi dvije uspravne i razvijene blizanice bambusove biljke. Na prednjem zidu visjele su slike Kralja i Kraljice, a ispod njih dva autograma, dvije posvete sa potpisom uglednog političara maršala Nanču; na jednoj od njih moglo se pročitati: »Budi milostiv!« Bio je tu i jedan etažer s nekoliko redova knjiga; na kaminu više fotografija Japanaca i stranaca, od kojih mnogi u vojničkoj odori.

Svijetlozelene zavjese bile su savijene postrance i šest prozora, izloženih jugu i istoku, bilo je sasvim rastvoreno. Pogled je kružio po napučenoj ulici Tanimaki i zaustavljao se na zelenoj padini brežuljka Reinan s oštrim vrškom kule Atago, oko koje je jedan jastreb pravio u lijetu sve to uže i manje krugove. Spram juga vidio se perivoj zasjenjen stablima kestenja u cvatu, a kroz šupljinu kestenovih krošnja vidjela se visoka topola u posvećenoj ogradi Hikave; dizala se visoko i uspravno kao srebrno koplje.

Divno nebo ranog ljeta, koje se naziralo kroz prozore, izgledalo je kao divan sag od modre svile. Amo i tamo, između zelenog, još blijedog lišća, izbijali su bokori kestenova cvijeta, od kojih su najviši imali kao pozadinu divno vedro nebo. Jedna cvjetna grana pružila se čak kroz prozor u sobu. Ona je bila ravna i jaka, ukrašena čupercima grupiranih vjenčića, a njeno lišće propuštalo je sunčane zrake smaragdne, zefirne i pozlaćene jantarove boje.

Odjednom lahor donese u sobu pregršt mirisa, a sjene lišća zaigraše u kolu na stranicama »Današnjeg stanja sibirske željeznice«, koju je knjigu general držao u lijevoj ruci. On je za trenutak zaklopio male oči, duboko uzdahnuvši, i ponovo ih lagano otvorio, bacivši pogled na otvoreno štivo. Iz daljine se začu žamor, koji je potsjećao na štropot kolo-

turnika, a kad je i ovog zvuka nestalo, duboka popodnevna tišina zavladala je cijelom kućom. Baš tada pojaviše se dva mala ugursuza, koji su, izgleda, čekali upravo taj najprikladniji trenutak, da utrče u kuću. Bojažljivo su pružili glave kroz poluotvorena vrata i brzo ih povukli . . . Čuo se njihov prigušen smijeh. Jedan od njih bio je dječak od nekih osam godina, u mornarskom odijelu, drugo malo stvorenje bila djevojčica od dvije tri godine manje: imala je razbarušene kose, a nabore prugaste ružičaste haljinice podržavao joj širok pojas purpurne boje.

Dva ugursuza skanjivala su se neko vrijeme, a zatim, kao da su dugo čekali, rastvoriše vrata i grunuše u sobu i, preskočivši kup novina, obuhvatiše najednom oba generalova koljena, mornar desno, a mala rudica lijevo.

— Tata!

— O . . . je li lekcija završena? — upita ih nasmijani general dubokim glasom, a njegove teške ruke pomilovaše leđa mornara i djevojčinu glavicu. — Kako idu visoki matematski računi?

— Oče, dobio sam »A« iz aritmetike.

— Tata, poslušaj prije mene . . . učiteljica je rekla, da je moja čipka bila krasno upletena . . . Pogledaj . . . — i djevojčica izvuče iz košarice svoj mali rad i prostre ga na generalovom koljenu.

— Oh! Oh! Zaista divno!

— Zaslužila sam »B« u čitanju i pisanju, a »C« u ostalim predmetima. A kad sam izlazila iz škole, udarila me Minimaki, moja najbolja prijateljica . . . i sada sam radi toga vrlo žalosna . . .

— Mila djevojčice! Neka ti bude samo uvijek tako! . . . A moj mali mornar! . . . Koju ste priču danas čitali?

Dječaku zaigra oko i on odgovori:

— Oče, priču o Masacuri, ratnom junaku, koji je poginuo u dvadesetpetoj godini. Kaži mi, jeste li ti i tvoji drugovi obožavali Masacuru, kad ste bili mali? Da samo znaš, kako mu se divimo! . . . Oče, tko je bio veći, Masacura ili Napoleon?

— I jedan i drugi bili su slavni, sine . . .

— Oče, Masacura mi se dopada . . . ali ja volim mornaricu. Ti u kopnenoj vojsci, ja u mornarici . . .

General ga je slušao, radostan.

— Ti ćeš dakle biti mornar pod komandom Takeo-sana . . .

— Zašto? Takeo-san je samo zastavnik, a ja bih htio biti general.

— U mornarici se kaže admiral . . . Zar ti se ne sviđa više, da budeš admiral?

— Ti si, oče, general . . . a general je viši od zastavnika, zar nije tako?

— Zastavnik ili general, tko od njih dvoje bude više učio, bit će slavniji.

— Slušaj me, tata, tatice moj . . . — gugutala je mala rudica, poskakujući na očevim koljenima: — Učiteljica nam je pričala divnu priču, priču o kuniću i kornjači. Želiš li, da ti je ponovim? . . . Živjela je jednom jedna kornjača i bio je kunić, koji . . . Ah! evo ide mama!

Odzvanjala su upravo dva sata, a u sobu je ušla gospođa četrdesetih godina, otmjene pojave, sa kosom učešljanom po evropskoj modi i podijeljenom na čelu. Njene široke oči, koso nagnute, imale su pomale sarkastičan izražaj, njeno malo tamno lice bilo je pokriveno rižinim praškom, a njeni zubi, koje je u razgovoru rado pokazivala, bili su lijepi i bijeli. Na sebi je imala bogatu naboranu haljinu, sa svilenim pojasom. Na ruci joj blještilo drago kamenje.

— Što ste se objesili ocu o vrat!

— Interesirao sam se za njihove školske radove; a sada je vrijeme, da i tata pođe na sat engleskog jezika. Budite dobri i igrajte se, dok ja ne dođem po vas. Poći ćemo u šetnju . . .

— Oh! To će biti divno! — usklikne djevojčica, pljesnuvši rukama.

— Hura! Hura! — klicao je mornar.

I poskakujući i držeći se za ruke, djeca izađoše iz sobe. Još neko vrijeme čuli su se mornarevi usklici: Hura! i jedan glasić, koji je korio: »Pusti me da idem sama, Ki-šan!«, a zatim se žagor udaljio.

— Ti možeš da misliš što hoćeš, ali ja ti kažem, da si sa djecom odviše blag.

Na ovaj prigovor odgovorio je general nasmijan:

— Ne vjerujem! S djecom se mnogo bolje uspije, kad ona osjete, da ih volimo.

— Ali, dragi moj, i narodna poslovica spojila je pametno riječi »ozbiljan otac« i »milostiva majka«. Ako ih ti ovako razmaziš, morat ćemo mijenjati poslovicu i ja ću morati da ispravljam tvoje griješke. I može se dogoditi, da me radi toga i zamrze . . .

— Ostavi . . . ne prigovaraj mi i budi i ti malko popustljivija. A sada, gospođo profesore, izvolite.

Iz pretinca je izvukao englesku čitanku i počeo da čita izgovarajući lagano riječi, ne zaboravljajući kod toga na naglasak dijalekta provincije Sacuma, koja se nalazi na jugu Japana, a u kojoj se rodio.

Gospođa je pozorno slušala i od vremena do vremena ispravila po koju griješku.

General je dnevno uzimao ovu lekciju. Njegov visok čin bio je nagrada za uspjehe, koje je imao u bitkama oslobodilačkog rata 1868. Morao je da obavlja dužnost, koja mu nije dozvoljavala da se posveti učenju stranih jezika. Od nekoliko godina bio je u boljem položaju i mo-

gao je sada da posveti koji sat engleskom jeziku. Za učiteljicu je odabrao suprugu, kćerku plemenite obitelji Košu, koja je po očevoj želji morala da se zadrži u Engleskoj više godina na naukama, tako da je zaista bila jedna od najboljih poznavačica engleskog jezika u Japanu. Toliko je ideja bila poprimila na zapadu, da je i svu kuću uredila po stranim običajima. Međutim, prilike i moć navike često su se sukobljavali sa njenom težnjom za obnovom, posluga je često krila sažalni posmjeh, koji je izazivala njezina »nespretnost«, a djeca, kad nisu bila u društvu voljenog oca, uzrujavala su je svojim bučnim igrama i neugodnim ceremonijama. Svi ovi nesporazumi, sukobi, praćeni najorijentalskijim mirom i hladnokrvnošću generalovom, koji se nije obazirao na ono što se oko njega događa, ogorčili su u velike dušu gospođe Šige.

General je, međutim, bez zapinjanja dospio do kraja stranice i već je prevodio prve izreke, kad se otvoriše vrata i uđe u sobu jedna petnaestgodišnja djevojčica sa razbarušenim kosama žive crne boje. Djevojčica nije mogla da svlada smijeh, kad je opazila oca, kako marljivošću učenika čita iz sitne knjige, koja se potpuno gubila u njegovim glomaznim rukama.

— Majko, u salonu je tetka Kato.

Gospođa se nije ni ganula, očekujući znak generala. Samo su joj se obrve lagano namrštile.

General se digao i, približujući sjedalicu naslonjaču, rekao:

— Zamoli je, da uđe.

— Dobar dan, — reče jedna prijatna gospođa sa posmjehom na usnama, dok je ulazila u sobu.

Imala je oko četrdesetpet godina i nosila debele naočare radi slabog vida. Na njoj se opažala neka sličnost sa Nami-sanom, što je bilo i shvatljivo, jer je bila sestra prvoj ženi generala Kataoke. Ona je bila supruga vikonta Kato, člana Senata, i njen muž je bio onaj, koji je skupa s njom posredovao i pripremio vjenčanje Namije i Takea.

General joj se približi i nasmiješi:

— Odavna te nisam vidio . . . Tvoj suprug je uvijek prezaposlen?

— Zaista, on je najmarljiviji vrtlar i čitav dan provodi u vrtu sa škarama u ruci. Još je rano za neke vrste cvijeća, ali naši šipci, kojima se ponosi, već cvjetaju. Ruže su nam u najbujnijem cvatu! Nadam se, da ćete doći da ih vidite. Moj me je suprug zamolio, da vas pozovem.

I obrativši se gospođi Kataoka, nadoda:

— Povedite sobom i Ki-šana i Mi-šanu, molim vas.

Žena generalova nije zapravo odviše volila gospođu Kato. Razlika karaktera i odgoja bili su zaprekom, da se između te dvije žene razvije

neka veza prijateljstva. Osim toga, ova je gospođa bila sestra prvoj generalovoj ženi, i to je često padalo na um novoj ženi generalovoj. Već sama pomisao na gospođu Kato izazivala je kod generalove žene neku muku, a da ni sama nije znala uzroka tomu. Možda je to bilo zbog toga, što njena priroda, vična da zapovijeda, nije mogla da podnese da netko stran upliviše na generalovo srce ili na život u kući. Ona je jedno i drugo čuvala za sebe. Sestra prve generalove žene, koja je generala ne samo potsjećala na pokojnicu, nego svojom naklonošću prema Nami i simpatijama za staru Iku oživljavala mnoge uspomene prošlosti, suprotstavljala se u neku ruku tiraniji druge žene i podržavala živ kult onog stvorenja, kojeg nema više. Sve to nije mogla gospođa Šiga da podnese. Sada, međutim, kad su Nami i Iku napustile kuću, izgledalo je, da se razvrgao neprijateljski savez, ali kad god se pojavila gospođa Kato, vikontesa je osjetila, kako se budi ona stara mržnja, kao da se prva žena pojavila da se s njom bori i preuzme od nje zapovjedništvo u ovoj kući, oživljujući po nekom određenom planu stare običaje, već davno napuštene i zaboravljene.

Gospođa Kato izvukla je iz ručne torbice kutiju slatkiša i položila je na trpezu.

— U zdravlje Ki-šana i Mi-šane. Je li svršila škola? . . . Ne vidim ih . . . A ovo u znak moje ljubavi prema tebi, — doda i pruži jednu pri-

bodaču, ukrašenu umjetnim cvijećem, djevojčici sa crvenom kosom, koja je upravo unosila nekoliko šalica čaja.

— Hvala, tetko, i u ime djece . . . veselit će se!

Djevojčica najavi, da neki gospodin od Crvenog Krsta pita za gospođu Šigu; ona se izvini i udalji iz sobe, pošto je tiho progovorila nekoliko riječi s djevojčicom. Djevojčica se odmah postavi iza jedne zavjese, da prisluškuje razgovoru tetke i oca.

Koma je bila kćerka prve generalove žene. Uza sve to voljela ju je vikontesa, dok je mrzila njenu sestru Nami. Nami je bila tiha i mučaljiva i zbog toga nije mogla da je nadzire. Mlađa sestra naprotiv bila je otvorena i živa karaktera, koji se slagao sa onim gospođe Šige. Maćeha je nastojala da bude što nježnija sa mlađim pastorčetom, tim više što je general imao svoju odabranicu, a to je bila Nami. Sebičnjaci rade uvijek naglo, bez obzira na okolinu, i zato mnoga djela obavljaju spontano, uvjereni da će naići na svačije odobravanje, a stvarno da zadovolje samo sebe. Nitko više od njih ne želi da bude pohvaljen. Gospođa Kataoka, dobro odgojena i inteligentna, nije mogla da doživi ni jedan dio simpatija, koje su bile ukazivane njenom mužu. I, shvatljivo, kako je ostala osamljena, ona je radosno primala svaki i najmanji izljev ljubavi i privrženosti, koji su joj ukazivali ukućani.

Stara kućna posluga, možda pomalo surova, ali vjerna, bila je pomalo udaljena. Upražnjena mjesta ispunio je drugi svijet, lukaviji i koji je svojim gospodarima znao da govori i slatke riječi.

Koma-san je voljela sestru, ali je opazila, da maćehi mnogo godi, kad netko govori rđavo o Nami-san, i zato je ona, da se dodvori maćehi, izmišljala svakojake priče o Nami-san, nad kojima se lice stare i vjerne Iku znalo da smrkne. Ovaj rđav običaj približio je maćehi mlađu kćer i ona je voljela da je sluša i poslije udaje Nami-san.

Koma se uvukla u udubinu drugog prozora na verandi, koja je gledala na zapad, i čula, kako se veseo smijeh generala isprepliće sa izazovnim smijehom tetke. Odjednom su se glasovi spustili, riječi se pomiješale i uho male Kome čulo je samo neke isprekidane rečenice. Razabrala je samo riječi »svekrva«, »Nami-san« i još po koju. A nakon toga, kroz prozor je prodro glas dječaka, koji je pjevao neku vojničku pjesmu. Dječak, koji je pjevao na verandi, nije se obazirao na energične pokrete sestrine, koja mu je davala znakove rukama, da se ne približava i da šuti: on se došuljao do udubine prozora, privučen crvenim odsjevom zastora. Dječak se pravio nevješt, kao da ne razumije znakova, koje mu je upućivala sestra, i da joj napakosti, povikao je, što je mogao glasnije: »Što radiš tu,

Koma-san?« A djevojčica, uvidjevši, da joj je uzaludan svaki otpor, i znajući, da je otkrivena, potrča brzo i lagano slegne ramenima. Dječaku ipak dobaci sa ironijom: »Dosadni nametljivče!« Da izbjegne sukob, dječak je uletio u generalov studij. Ali čim je opazio tetku, poklonio se i nasmijao, te skočio na očeva koljena.

— Dragi moj Ki-šan, dobro si poodrastao! Uspjeh u školi je sigurno dobar?... Zaista... I u matematici? Evala, evala, dječače! Molim te, da što prije posjetiš tetku skupa s majkom i ocem.

— Gdje je Miši? — upita general. Pruži dječaku nekoliko bombona i pozva ga, da zahvali tetki na poklonu. Upita ga, gdje se sada nalazi majka, i doda: — Pozovi je, tetka želi da se s njom oprosti.

Dok se dječak udaljivao, general, koji je izgledao zabrinut, govorio je snasi:

— Molim te, nagovori Iku . . . sumnjao sam odmah, da će se to dogoditi, nisam smio da je pustim . . . ali Nami je toliko željela, a Iku je bila sretna, što se ne mora rastati od nje . . . A sada . . . mislim, da si shvatila moje želje?

Upravo uto ušla je u studij gospođa Kataoka.

— Zar tako brzo? Neizmjerno žalim, što sam upravo danas morala da vas ostavim . . . Znate, moram da se brinem za dobrovoljnu svečanost . . . bojim se, da ovog puta ne će biti tako zabavno. Zar zaista već odlazite? Pozdravite srdačno Šizu-ko-san. Sada, kad nas je Nami ostavila, izgaram od želje da je vidim.

— U zadnje vrijeme nije se osjećala najbolje. Rijetko je i izlazila. Do viđenja.

— Do viđenja.

— Dozvoli, da te malko ispratim, — reče general. — Tko želi da se prošeta s tatom, Ki ili Mi?

Kad je gospođa Kataoka ostala sama, zavalila se u naslonjač i pozvala Komu.

— Koma-san, što su razgovarali?

— Draga majko, nisam sve čula. Ali sam razabrala, da se govorilo o Iki.

— Što, o Iki?

— Jest, mora da se sve ovako odigralo. Stara majka Takeo-sana pati od reumatizma i često je nepodnošljiva. Jednog takvog dana Iku mora da je rekla seki Nami: »Jadna moja gospođo, ja vas neizmjerno žalim radi svega, što mora da podnosite, ali mislim, da je gospođa Kavašima vrlo stara, i vjerujem, da ne će još dugo živjeti.« Zamisli, majko, kako je Iku bila glupa, kad je mogla da izreče ove riječi . . .

— Kadgod se ona stara babetina u nešto umiješa, ona sve pokvari.

— Izgleda, da je stara svekrva čula sve kroz poluotvorena vrata, i radi toga je pobjesnila.

— Vidiš li, koliko može da se dozna kad se prisluškuje!

— Toliko je bila van sebe, da je Nami prestravljena potrčala odmah k tetki Kato.

— Zašto tetki?

— Zato, što Nami uvijek od nje traži savjeta i pomoći.

Na usnama vikontese pojavio se ironičan posmjeh.

— Što si još čula?

— Nato je tata rekao, da bi bilo bolje, da Iku pođe u poljski ljetnikovac, da ga redi.

— I to bi još trebalo! — upadne gospođa zajedljivo. — I ništa drugo nisi čula?

— Mogla sam sve čuti, ali me je onaj dosadni smutljivac Ki-šan pozvao i . . .

VI.

SVEKRVA

Majka Takeova zvala se Kei i imala je pedesettri godine. Bila je krupna i patila je od reumatizma. Govorilo se, da je mogla negda da propješači sedam kilometara, koji su dijelili njenu kuću od groblja, na kojemu je počivao njen pokojni suprug (uza svu njenu težinu od 170 librica, što nije bila zapravo odlika plemenitih gospođa). Gospođa Kei se udebljala poslije muževljeve smrti, od natrag šest godina. Dok joj je suprug živio, ona je bila uvijek blijeda i mršava kao bakalar. Neki šaljivčina primijetio

je, da se ona, kao gumena kugla, napuhala, čim je nestalo tereta, koji ju je pritiskao.

Njen pokojni suprug bio je čovjek plemićskog porijekla, sa velikim zahtjevima i ambicijom; kad se ženio, bio je u slabim vodama. Njegovo se stanje popravilo za vrijeme oslobodilačkog rata i tada je dulje vremena obavljao čast guvernera pod ministarstvom Okuba, velikog i uglednog političara, kojega su ubili zbog njegove dvoličnosti. Svojom tvrdoglavom prirodom odbijao je ljude i mogao da se pohvali samo prijateljstvom malog broja ličnosti. Među ovima je bio vikont Kato. Poslije smrti Okuba bacili su ga u stranu i zaboravili. Dan mu je naziv baruna, kako govore zli jezici, samo radi toga, što se rodio u predjelu Kagošima. Sve je to bilo uzrokom, da se Mikitake privikao da zatomljava svoje nezadovoljstvo na jedan specijalan način... kad bi ispio i peti vrč s a k é a i pokazivao prisutnima svoja široka pleća zabačena natrag i lice koje je potsjećalo na đavolje, nije bilo čovjeka, koji bi se usudio da mu se suprostavi.

Nesretnije kućne organizacije od one u kući generala Kavašime nije bilo moguće naći: cijela je kuća bila potčinjena despotskoj volji ovog tiranina, a obitelj mu živjela tako, kao da se stalno brani od oluje, nezaštićena gromobranima, pod drvetom na otvorenom polju. Osim Takea, koji je još kao dječak jahao na očevim koljenima i kojemu je general bio najbolji drug u

vragoljastim igrama, svi ostali u kući i sve ostalo, počamši od supruge do posljednjeg sluge i kolona u verandi, osjetili su zastravljeni grubu težinu gospodarevih ruku. Čak i Jamaki, poznat sada po nadimku »plemeniti trgovac«, morao je u svoje vrijeme da posluži kao objekat, na kojemu je autokrata iskaljivao svoj gnjev, što njega ipak nije odvraćalo, da mu i dalje posjećuje kuću, jer je on, kao nekim filozofskim rasuđivanjem, smatrao sve ove nezgode neznatnim obolima, koje treba da plati, da bi sebi osigurao buduće zarade... a zarada je uvijek zarada... kakogod bila dobivena!

Kad se znalo, da je »Njegova Ekscelencija« zlovoljna, mogao se čuti čak i žamor miša, koji prolazi kuhinjom; od njegova kao grmljavina jakog glasa tresli su se zidovi, a redovito su služavke, preplašene, ispuštale iz ruku dragocjene porculanske vaze. Pričalo se čak i to, da su njegovi podčinjeni, kad su željeli da mu nešto referiraju, morali prije toga da se kod njegovih ukućana informiraju, je li dobre volje . . .

Lako je dakle zamisliti, koliko je morala da bude strpljiva njegova žena, koja ga je trpjela punih trideset godina! Dok su živjeli njegovi roditelji, bio je još donekle podnošljiv; ali kad su starci umrli, u kratkom razmaku jedan za drugim, razdražljivost barunova nije više imala granice. Tada je njena strpljivost imala da izdrži i odviše bolne kušnje, jer se je poslije prvih po-

kušaja otpora pomirila s mišlju, da je sve uzalud, uvidjevši, da su posljedice njenog otpora bile uvijek porazne. I tada je supruga, umjesto da prkosno podigne glavu, počela da se povinjava kao lađa u oluji. Najzad bi odabrala sredstvo, koje se u sličnim prilikama pokazalo vazda kao najbolje . . . bijeg.

Kasnije se polako priučila umijeću, kako da svede bujicu u njeno korito. To joj je ponekad i uspijevalo, ali uvijek poslije najmanje tri neuspjela pokušaja. Ipak joj nikad nije uspjelo izmijeniti karakter supruga, koji je naprotiv, u posljednjim godinama života, imao tako jakih eksplozija srdžbe zbog prekomjernog uživanja alkohola, da je njegova supruga, iako naoružana dvadesetgodišnjim iskustvom, proživljavala najgroznije muke.

Često je zaboravljala i voljenog Takea, i uza sve sjedine u kosi bila bi rado zamijenila svoj društveni položaj barunice sa onim supruge kakvog manuelnog radnika.

Ali vrijeme bježi naglo, kao strjelica odapeta sa luka. Poslije trideset godina došao je i dan, kad joj je suprug bio položen na nosila sa ugašenim pogledom na nebo... Tada je ona duboko uzdahnula... i dvije joj suze ipak orosiše lice... Zaplakala je, ali ujedno i osjetila, kako joj se s duše svalila teška mora, i udišući slobodno osjetila, da je obuzima neka moć i snaga, koje nikada nije mogla da osjeti, dok je još živio

suprug, jer je bila kao pritisnuta onim gromovitim glasom. Sad se oslobađala dugotrajne šutnje i pokornosti, i odmah je preuzela vodstvo u kući. Osobe, koje su je poznavale kao skromnu i poslušnu, začudile se toj nagloj promjeni.

Neki je učenjak rekao, da supruzi tokom godina zajedničkog života sve to više liče jedan na drugoga, koliko fizički, toliko i moralno. Bilo to tačno ili ne, činjenica je, da je gospođa Kavašima postala najvjernija slika svog pokojnog muža, koliko po izgledu, toliko po ponašanju i sebeljublju, a nadasve po razdražljivosti.

Jedna japanska poslovica kaže: »Zbog neprijatelja iz Yeda treba se osvetiti individuu iz Nagasakia« — da opravda nepromjenljivi prirodni zakon, da za svakom akcijom slijedi i odgovarajuća reakcija. Ako danas jedan poslanik opozicije učini vehementan napadaj na neki vladin predlog, njegovi se sumišljenici oduševljavaju i odobravaju mu . . . i ne znajući dakako, da je taj napadaj izazvalo ponašanje nekog lihvara, koji ga je prošle večeri pritisnuo i ozlovoljio i gurnuo na nepromišljen korak! Tko da i vjeruje, da neki uragan, koji opustoši centar Japana, ima svoj uzrok u nekoj maloj atmosferskoj depresiji južno od Žutog mora! Tko će povjerovati, da neko pomjeranje tla u dolini Tuskarore može da izazove strahovit uragan uzduž obale! Priroda hoće uvijek da odigra svoje igre! I ljudi, kad su slabi, po mišljenju jednog dobrog

poznavaoca ljudske duše, pokazuju istu nestrpljivost i nemir, koju opažamo kod škrtca, kad ističe neki dug. Samo jaki i krjeposni ljudi prepuštaju da neki zavod vječnosti uredi te njihove račune, oni su zadovoljni da junački i strpljivo izvrše dužnosti koje im je povjerio život! Samo škrtac i kukavica prilagode se i bez pokušaja otpora prirodnom zakonu, koji upravlja i nepokretnošću i pokretom materije: napasti ondje, gdje se naiđe na najslabiji otpor.

Strpljivost gospođe Kavašime, koja je trideset godina bila podvrgnuta strahovitom pritisku, htjela je da slavi pobjedu podvrgavajući tuđu strpljivost istim vlastitim dugogodišnjim mukama; čim je mrtvo tijelo njenog muža bilo zatvoreno u lijes, ona je porušila sve ograde, koje su do tog momenta zadržavale njenu reakciju. Jedini stvor, kojega se ona plašila . . . bio je mrtav . . . njegova teška ruka nije više mogla da je dohvati . . . I tada je svima htjela da pokaže, kako njezina šutnja nije bila izazvana strahom, nego da je ona bila najjača potpora onome, koji je dotada zapovijedao . . . i otpočela je da o tome uvjerava sve one, koji su bogzna kada dobili u zajam od njene obitelji neke pare i čiji je dug vremenom ponarastao. Iako je bilo dosta sličnosti, ipak je bilo velike razlike između njene razdražljivosti i one pokojnog joj muža: pokojnik je, istina, znao da bude grub i da potčini svačiju volju svojoj, ali

manifestacije njegovog bijesa kolikogod bijahu tiranske, ipak su imale u sebi nešto simpatično; naprotiv gospođa Kavašima, sebična, nepovjerljiva, lijena, lišena svake smionosti, bila je daleko grublja u svojim ispadima i služinčad je imala dovoljno razloga da žali za prošlošću.

Ovo je bila svekrva gospođe Nami!

Sve se djevojke neposredno poslije udaje sukobe sa mnogo nevolja, i to dovodi do toga, da one u sebi njeguju i razvijaju još više ono, što ih čini ženama.

Kićenje glave sa m a r u m a g é, onako kako nose udate žene, može da bude zamijenjeno i drugim, modernijim oblicima kaćiperenja. U tom slučaju poneka žena iz puka, možda u znak udvaranja, oslovi udatu ženu gospođicom, što izaziva zabunu kod mlade žene, koja radi svoje stidljivosti ne će da je ispravi. U domu joj se ukućani popeli na glavu, nazivajući je »madame«. Ona se ipak brzo privikne novom položaju i počima da gleda lica koja je okružuju u pravom svijetlu, dok su ranije bila obavijena maglom njene vlastite povučenosti. Nami se nalazila u takvoj životnoj opasnosti.

Običaji se mijenjaju promjenom kuće i Nami je osjetila, da ne smije da sudi o novom životu na osnovu iskustava iz ranijeg življenja; bilo je potrebno da zaboravi, da je nekada bila Nami

Kataoka, i da nastoji da postane što savršenija Nami Kavašima. To je bio posljednji savjet njenoga oca, kad ju je pratio do kočije, koja ju je imala da ponese u novi dom . . . Ona se dobro sjećala ovog savjeta, ali već na prvom koraku u novoj kući opazila je, da je razlika ipak i previše velika . . .

Bogatstvo Kavašimovih možda je po vrijednosti premašivalo ono njene porodice. To je bilo bogatstvo, koje je vuklo svoj korijen iz vremena, kad je barun još bio guverner i njegova porodica bila smatrana jednom od najbogatijih u svijetu novog plemstva. A ipak je Namiji izgledalo, da je u kući Kataokinih, koja je bila poštovana i voljena od puka rad imena generalova, sve bljeskalo u sunčanom svijetlu, dok u novoj kući i domaći život i sve stvari izgledaju mutne i nepomične, kao voda u bari. Malobrojni su bili rođaci; prijatelji bili još malobrojniji. Posjetitelji, koji su ponekad posjećivali ovaj dom, dok je još stari bio živ, poslije njegove smrti potpuno su izostali. Udovica nije voljela društvo, a kućedomaćin, koji je imao da dade domu novi sjaj i ugled, tek je pravio karijeru i radi toga dugo izostajao iz doma. Maćeha gospođe Nami voljela je sve vesele i moderne stvari, a kako je rijetko izlazila, okružila se modernim privlačnim predmetima. Njeni principi štednje izazivali su često prigovore služinčadi, ali kao i u svim kućama viših vojnih oficira, koje su bile posje-

ćene od članova višeg društva, tako je i u domu Kataoka sve blještilo od ljepote i sjaja. Koje li razlike između roditeljske kuće i novoga doma!

Stare navike, zapravo grubi narodni običaji i poroci nisu se bili izmijenili kroz punih trideset godina, to jest otkada je gospođa Kavašima postala suprugom jednog rđavog i zlog čovjeka, i održali su se u svoj svojoj originalnosti, kao da osim tih običaja i navika nema drugih na svijetu. Gospođa se još uvijek bavila najbeznačajnijim poslovima, iako joj to nije više bilo potrebno. Kao u vrijeme, dok je još imala kao nadglednika nekog Tazakija, ona je vodila računa o troškovima za drva, ugljen i ostalo, brinula se za svaku paru. Kad je Nami sa sobom dovela staru Iku, kao svoju privatnu sobaricu, stara svekrva je primijetila: — Koje li sve rasipnosti priuštavaju sebi ove plemićske obitelji! — i zapravo, uklanjanje stare Iku bilo je posljedica prigovora, koje je stara svekrva stalno iznosila bez ikakovih obzira.

Nije čudo, da Nami, uza svu svoju bistrinu, nije mogla da se prilagodi životu u novom domu, niti da odjednom promijeni svoje navike i da ih žrtvuje, da se podvrgne grubim manirama koje su vladale u novoj kući.

Nami je tek tada shvatila pravi smisao očevih riječi i odlučila, da strpljivo prihvati sudbinu. Ubrzo je morala da iskuša, da li je kadra da provede ovu svoju odluku. Malo poslije nje-

nog povratka iz Ikao, njen suprug je morao da otputuje na jedno dulje krstarenje. Nami, udavši se za pomorskog oficira, bila je spremna da od vremena na vrijeme ostaje sama. Ali svejedno, iznenadni rastanak poslije samih par mjeseci braka nanio joj je mnogo boli i ona je nekoliko dana poslije Takeova odlaska bila sva izvan sebe i žalosna.

Namijin otac upoznao je Takea još prije zaruka. Sreo ga je nekoliko puta i odmah je osjetio za ovog mladića živu simpatiju. To je bilo dovoljno, da je Nami, koja je cijenila očevo mišljenje, odmah i bez razmišljanja pristala na vjenčanje. Što se tiče Takea, ona nije trebala da se plaši nekog razočaranja. On je bio čvrstog i dobrog karaktera, žive inteligencije, jednostavan i odan, bez i najmanjeg trunka egoističkog osjećaja. Nami je u svom mužu našla minijaturnu sliku svog oca, kog je mnogo voljela i cijenila. Čak i odlučan i brz hod, otvoreno ophođenje sa ljudima, raspojasan smijeh, skoro dječački . . . sve je to potsjećalo na generala.

— Kako lijep mora da je život proveden uz ovakvog čovjeka! — pomislila je Nami i osjetila odmah, da od svega srca voli čovjeka, koga joj je otac odabrao.

Takeo je primio vjerenicu skoro kao sestru. Bio je jedinac i upravo zbog toga prihvatio ju je i kao suprugu i kao sestru. Okružio je najnjež-

nijom pažnjom i govorio joj »moja slatka Namisan«.

Nisu prošla nego samo tri mjeseca od vjenčanja, a oni su se voljeli kao da se poznaju još od prije rođenja. Zato je obojici bio vrlo težak, makar i privremen rastanak.

Nami nije imala niti vremena da plače zbog tog teškog rastanka, jer odmah poslije odlaska Takea dobila je svekrva reumatični napadaj i postala još grublja. Nami je ostala sama sa svekrvom, jer ju je i Iku napustila, i proživjela je teških dana.

Svekrva, koja je nekada i sama osjetila, kako se teško prilagoditi prilikama i običajima nove obitelji, bila bi morala prema nevjesti pokazati i malo samilosti. Ali, ljudska narav je takova, da je dovoljno da jedna žena osjeti da je ocvala i postala svekrva, pa da pobjesni i da postane ona poslovična o m r z n u t a s v e k r v a.

— Pazi malo bolje, pogriješila si da proračunaš rub . . . Trebala si da sašiješ brazdu od nekih deset centimetara i da je priviješ ovako... Ah! Ti si još neuko dijete! — ovako bi trebala da govori jedna plemenita i dobra svekrva. Međutim, čuju se sasvim druge riječi! — Nebesa, nebesa! ovo nisam nikad vidjela! daj meni... daj amo . . . Dobri moj Bože! Zar si samo spavala ovo dvadeset godina? I ti još misliš, da možeš upravljati jednim domom!

Ponekad se svekrva sjeti svega, što je sama morala da proživi i pretrpi. Sjeti se i svih onih grubih riječi i pogleda, koje joj je upućivala njezina vlastita svekrva i u svom srcu osjeti potrebu da se pokaže dobra i samilosna sa nevjestom. Ali takove su rijetke!

Obično svekrve rade obratno: »Oko za oko, zub za zub!« i bacaju se svim bijesom i zloćom na mladu nevjestu iz Nagasakija, da osvete progone, kojima ih je izlagala svekrva iz Yeda. To je kao neko pravo progona, koje provode svekrve, povodeći se za prirodnim nagonom, i pojačavaju navalu, pooštravaju zloću, da zadovolje srce željno osvete, kroz ovo kratko vrijeme koliko još imaju da požive.

Svekrva gospođe Nami spadala je u red ovih potonjih!

Sirota Nami! Pošto je mnogo pretrpjela krivnjom okrutne, na strani moderno odgojene maćehe, morala je sada da nastavi da trpi od progona natražne i uskogrudne svekrve. Žalosne li sudbine!

Često je Nami pokušavala da udobrovolji i pomogne staru svekrvu, ne bi li joj ublažila bol, i sve je to radila iz pukog sažaljenja; ali, događalo se pa nije mogla da pogodi želje stare svekrve i uza svu najbolju volju nije joj uspijevalo da zadovolji uvijek nove i čudne želje svekrvine. Starica je upadno zahvaljivala nevjesti, ali je ujedno izbacivala čitavu pregršt pri-

jekora i grdnji služavci, a svi ti prijekori bili su takove naravi, da ih je teže morala osjetiti nevjesta od služavke. I prigovarala je uvijek tako jakim i ljutitim glasom, da je sirota Nami drhtala, Nami, koja je za sobom imala već punih deset godina žalosnog života sa maćehom! Ovaj sistem zaobilaznih napadaja potrajao je samo par sedmica, poslije kojih je stara uzela na nišan direktno samu Nami. I kad je Iku napustila kuću, — Iku, jedina prijateljica, koja je sažaljevala mladu gospođu, — Nami je shvatila, da je upala u isti bezizlazni položaj, u kojem se nalazila deset godina u roditeljskoj kući i iz kojega je željela da izađe. Samo ponekad obasjala bi je koja sunčana zraka: to je bilo, kada bi u svojoj sobi pristupila slici voljenog oficira; tada je u svom srcu imala samo jedan nježan osjećaj. Obuhvatala je rukama milu sliku i dirljivim glasom govorila: — Dragi, vrati se brzo!

Samo za ljubav prema voljenom mužu ona je strpljivo i mučenički podnosila ovaj strahoviti život, žrtvovala se bez protesta i nastojala da bude prijazna i slatka pod tiranijom svoje zločeste svekrve!

VII.

U SLUŽBI

»H o n g - K o n g . . . jula.

»Predraga Nami!

»Pišem ti, dok termometar pokazuje 99° Fahrenheita, i izgleda mi, da sve oko mene vrije. Upravo sada ti ćeš čitati list, koji sam pisao u luci Saseho. Otkad smo digli sidro, poslije onog kratkog zadržavanja, prati nas uvijek lijepo vrijeme, ali strahovito vruće, toliko da smo čak i mi, mornari sa Nepobjedivih Otoka, malko popustili! Tucet naših mornara i oficira bio je udaren sunčanicom; ja se osjećam odlično i zidovi brodske bolnice još me nisu upoznali. Jedino je ekvatorijalno sunce obojilo tako moju i onako tamnu kožu, da više ni sam ne mogu da se prepoznam . . . bez pretjerivanja . . . danas, kad sam sišao na kopno i posjetio brijača, kad sam se pogledao u ogledalo, pomislio sam, da se nalazim licem u lice sa nekim stranim čovjekom! Jedan moj drug, šaljivčina, savjetuje mi, da ti pošaljem odavle svoju fotografiju . . . svakako ću nastojati da je izradim.

»Dosada je naše putovanje prošlo bez smetnja (ako se isključe neugodne ure, koje smo proživjeli za vrijeme monsuna) i jučer ujutro bacili smo sidro u ovoj luci. Dočekaše nas sa

radosnom dobrodošlicom, svirkom i manifestacijama.

»U Sasehu me je našlo tvoje pismo. Već sam ga pročitao hiljadu puta! Žalim mnogo, da su majku zahvatili njeni bolovi. Za mene je ovoga puta svakako olakšanje, jer znam, da si ti uz nju; od svega te srca molim, da me kod nje zamijeniš. Kad je ona bolesna, mnogo je teže zadovoljiti je i ja, makar i u mislima, dijelim s tobom težinu tvog samilosnog zadatka.

»Nadam se, da su svi naši rođaci iz Akasake u najboljem zdravlju . . . Kako je stricu Kato? On se sigurno ne dijeli od vrtlarskih škara? . . . Pišeš mi, da je Iku otputovala, ne shvaćam zašto, i to me neizmjerno žalosti. Bio sam je zavolio . . . bila je ozbiljna i simpatična . . . sigurno i ti teško osjećaš njeno odsustvo. Vidiš li ponekad strica Kata i Šizu-ko-san?

»Čujem, da vas Kijiva često posjećuje. Mi imamo malo rođaka i on je jedan od tih, a znam, da ga majka neizmjerno cijeni i zato želi, da bude priman prijazno. To je pametan i lukav mladić i vjerujem, da ti može biti od pomoći u svakoj prilici.

»Tvoj odani
»Takeo.

»P. S. Ostajemo ovdje još koji dan, dok se opskrbimo potrepštinama, odavle putujemo za Sidney, preko Manile, zatim u San Francisco,

Novu Kaledoniju, otoke Fidži i vraćamo se kući preko Hawaja. Nadam se, da ću se vratiti do jeseni. Piši mi u San Francisco, Sjedinjene države, na adresu japanskog konzula.«

»S i d n e y . . . augusta.

»Premila Nami!

»Prošle godine u maju ja sam s mojom milom Nami-san brao paprad u Ikau; sada se nalazim daleko, u Sidneyu, daleko . . . na drugoj hemisferi. Kad navečer posmatram Južni Krst, dok mi misao blijedi u sjećanju na prošlost, osjećam, koliko je bolno, što se ovdje na zemlji sve brzo mijenja!

»Prošle sam godine za vrijeme krstarenja patio od morske bolesti, ali ove godine osjećam se vrlo dobro. A na ovom mom putu prati me neki čudan osjećaj, ranije nepoznat . . . Kad se nalazim na komandnom mostu i posmatram, kako se u tami južnog neba krijese zvijezde kao nebrojeni dijamanti, ovaj osjećaj postaje jači i meni se pričinja, kao da se oblikuje pred mojim očima, u tami, tvoj ljubljeni lik . . . Ah! nemoj se smijati ovim mojim maštanjima, koja mi donose pred oči tvoj mili lik!

»Kad god se nađem sa drugovima, pravim se bezbrižan i pjevam s njima skupa u zboru: »Što nas briga za suze, koje se liju u našim domovima — nas, kojima je duša ispunjena sla-

vom?« Ali (nemoj se ni sada nasmijati mojim djetinjarijama) fotografiju moje Nami-san neprekidno čuvam na srcu u prsluku . . . I sada, dok ti pišem, ja jasno vidim lik j e d i n e ž e n e, koja čita ovo pismo, u maloj sobici zasjenjenoj palmama . . .

»U basenu Sidneya mnoge obitelji idu na duga krstarenja motornim brodicama. Ako nam sve pođe dobro, i mi ćemo nabaviti parobrod od najmanje 5000 tona . . . ja ću biti zapovjednik . . . naša djeca bit će mornari . . . i proći ćemo četiri oceana. Doći ćemo i u Sidney i ja ću tada pričati jednoj dražesnoj svjetlokosoj Nami o ludim snima mladog pomorskog oficira, koji je pred mnogo godina plovio ovim istim krajem.

»Tvoj Takeo,
»koji te voli svim srcem.«

»T o k i o.

»Moj ljubljeni Takeo!

»Pročitala sam i hiljadu puta ponovo čitala tvoje drago pismo od 15. jula, upućeno mi iz Hong-Konga. Mnogo me veseli, što te zdravlje odlično služi, uprkos toj strahovitoj vrućini. I tvoja majka je sada bolje i nadam se, da će te ove vijesti umiriti.

»Prolaze mi ovi dani bez radosti, osamljena... tražim sve moguće načine da zadovoljim majku,

sada, kad si ti odsutan, mnogo više, ali žalosna sam, jer svi moji napori ne daju rezultate, koje bih ja željela . . . Da znaš, kako samo nestrpljivo očekujem vijesti o tvom skorom povratku!

»Naši u Akasaku svi su dobro i upravo sada se odmaraju u svom ljetnikovcu u banji Cuši. I Katovi su također u banji u Okicu, i mi smo ostali skoro sami u Tokiju. Iku se također dobro osjeća i sada je upravo kod mojih rođaka u Cušiju. Saopćila sam joj tvoje pozdrave i ona je bila ganuta tvojom plemenitošću i toplo ti je zahvalila.

»Sad vidim, da nisam dospjela naučiti mnoge važne stvari. Vođenje kućnih poslova, koje sam u svom domu zapuštala uza sve očeve opomene, pravi mi sada poteškoća, jer sam nespretna. Rado bih te poslušala i učila engleski, ali me strah, da tvojoj majci ne bi bilo po volji, da me vidi dulje vremena uz pisaći sto . . . Radi toga se za sada isključivo bavim kućnim poslovima i vjerujem, da ti ne ćeš pomisliti, da sam zapustila engleski jezik zbog nemarnosti i bez ozbiljna uzroka.

»Mene samu je stid, što se osjećam ovako žalosna i osamljena i što te tako željno žudim... sanjam često, da sam golubica i da letim u potragu za tobom . . . Jedino smirenje i zadovoljstvo nalazim u posmatranju tvoje slike i fotografije lađe, koja te nosi preko oceana. U školi se nisam mnogo bavila geografijom, ali danas

je jedina moja zabava u tome, što na jednoj staroj geografskoj karti, koju sam pronašla između mojih knjiga, pratim put tvoje lađe. Ponekad pomislim, da bih i ja mogla da budem mornar i da te pratim na svim krstarenjima, da sam muškarac... Oprosti ovim mojim djetinjarijama i izvini mi, što ti ih pričam . . . ali sve moje misli pripadaju tebi . . . Nisam nikada do sada primijetila, da novine donose izvještaje o vremenu na moru, ali sada svaki dan proučavam tu rubriku i kako se ti udaljuješ, mene hvata sve to veća jeza i nemir, kad novine iznesu, da je na obalama bilo oluje.

»Dragi, molim te, čuvaj se . . .

»Tvoja odana supruga
»Nami.«

»T o k i o . . . oktobra.

»Moj ljubljeni Takeo!

»Svake noći gledam te u snu, a kad se budim, zaokuplja me sve to veća želja, da te ponovo imam blizu! . . . Prošle noći usnula sam, da sam s tobom na lađi, koja je upućena na berbu papradi. Odjednom se netko postavio između nas, grubo nas odvojio i dok si se ti udaljivao od mene, ja sam, ne znam kako, osjetila, da padam u more . . . Iz mojih usana izvio se grozan urlik . . . tvoja majka me je probudila.

Bio je to srećom samo san! Ali u mojoj duši ostao je osjećaj tjeskobe, koji će izblijediti samo tvojim povratkom. Tada ću ti pričati, glasno, mnogo stvari! Svakoga dana gledam u nebo... u smjeru, u kom ti ploviš.

»Možda će se ovo pismo sresti s tobom na povratku . . . ja ti ga šaljem u havajsku luku Honolulu.

»Tvoja odana ljuba
»Nami.«

DRUGI DIO

I.

DOMAĆI ŽIVOT

Udovica Kavašima Kei, Takeova majka i Namina svekrva, sjedi uz kamin i grije se na vatri, koja se polako gasi . . . Odjednom je prene zvuk sata sa zida, koji je odbijao ure. Reče na glas: — Već je osam! Mogli su se već povratiti! — Strese glavom i debelim prstima dohvati duhana iz burmutice, ušmrkne jako prstovjet duhanske prašine i strese glavom. Napela je uho i osluškivala. Iako se kuća nalazi skoro na periferiji grada, ipak na pločniku odzvanja žamor k u r u m e, koja brzo juri . . . Velika živost vlada u prijestonici o novogodišnjim večerima. Iz obližnje kuće čuju se veseli i oštri glasovi djece, koja se nalaze na praznicima, i svako malo vremena do ušiju stare gospođe dopre odjek njihovog kriještavog smijeha. Ona zlovoljno primjećuje: — Što se to smiješno događa, da se treba ovako veseliti! — Njezina misao obraća se odsutnom sinu i ona zlovoljno primjećuje: — Tako je uvijek, kad odu u Akasaku . . .

svi zaboravljaju svoje dužnosti . . . Takeo kao i Nami . . . svi! jadni smo mi, jadna mladost iz naših vremena! — Izgovarajući te riječi, nastoji da pomakne reumatizmom izmučene udove, ali svaki pokret izaziva bol. — Ah! — I zahvaćena bijesom stište burmuticu i ljutito kriči: — Macu! Macu! — U tom momentu dvije kurume ustavljaju se pred kućnim vratima i jedan sluga najavljuje dolazak gospodara. Stara gospođa spočitava služavci, da je zakasnila, ali iznenada, jedan veseo glas je prekida:

— Dobra večer, majko!

Takeo ulazi i skida rukavice. Za njim tiho ulazi Nami . . . Ona skida ogrtač, koji prihvaća dvorkinja, prilazi svekrvi i umiljato joj kaže:

— Dobra večer, majko, mnogo žalim, što smo malko zakasnili.

— Ah! Sada ste se povratili. Zaista, dugo ste šetali!

— Imaš pravo, majko, — odgovara ponizno Takeo, — bili smo najprije kod Katovih i oni su htjeli da nas prate do Akasake. Stric, tetka, Šizu-ko-san, Nami i ja, svih nas petero bilo je u Akasakiju srdačno primljeno . . . bilo je i mnogo drugih gostiju i vrijeme je prošlo tako brzo, da nisam ni primijetio, da je kasno.

Osjetio je, da u njegove obraze ulazi vrućina. Imao je zaista vatrenu boju lica. Ispijajući čaj, govorio je tiho:

— Čini mi se, da sam malko ugrijan.

— Jesu li u Akasakiju svi zdravi? — upita gospođa Kavašima.

— Svi su zdravi. Povjerili su mi dužnost, da vas pozdravim i da ih izvinem, što vas nisu još posjetili. Srdačno vam zahvaljuju na poslanim im poklonima.

— Što se tiče poklona, Nami-san, — upadne Takeo. — Gdje sam ga stavio? . . . Ah, ovdje je, — i prihvati iz Namijinih ruku pladanj, na kojemu su bila dva fazana, nekoliko prepelica i koja šljuka.

— Oh, divljač, i još koliko!

— Majko, general je bio sretne ruke u posljednjem lovu i vratio se tek navečer zadnjega. Oni su se upravo spremali da nam pošalju ovu divljač . . . Sutra očekuju i vepra.

— Zar je ubio i vepra? Je li moguće? Nami, tvoj je otac mlađi od mene same tri godine, zar ne? Dok je bio mlad, bio je gibak i okretan. Izgleda, da je još i sada sačuvao tu svježinu . . .

— To je otporan čovjek, majko! Tri noći je proboravio u planini i nije osjetio ni najmanji umor. On se ponosi, što može da sa mlađima izdrži napore planinskih ekskurzija.

— Vjerujem, i ima pravo! Kad nas spopanu reumatizmi, nije čovjek više ni za što. Najveći neprijatelj čovjeka je bolest . . . Već je skoro devet sati. Bilo bi najbolje, da se presvučete i pođete leći . . . Ah! Zaboravila sam ti reći, Takeo, danas je kod nas bio Jasuhiko.

Takeo je htio da se udalji, ali se zaustavi, a lice mu se smrači. Približila se i Nami, da čuje razgovor.

— Što, Kijiva je bio ovdje?

— Jest, i razumjela sam, da želi govoriti upravo s tobom, Takeo.

Poslije dulje stanke Takeo reče:

— I ja treba da razgovaram s njim . . . Da nije dolazio radi novaca?

— Zašto?... Ne vjerujem... po čemu misliš? Kako možeš to i pomisliti?

— Nešto se o njemu govorka... Dobro... nastojat ću, da ga što prije vidim . . .

— Dolazio je i Jamaki.

— Onaj luđak, Jamaki?

— Pozvao nas je na ručak desetog februara.

— Još i ta smetnja!

— Bilo bi dobro, da prihvatiš poziv . . . On ne može da zaboravi usluga, koje mu je tvoj otac nekada ukazao.

— Ali . . .

— Takeo, bit će dobro, ako ne odbiješ.

— Dobro, dobro, razmislit ćemo... Sad idemo spavati. Dobra noć.

A Nami reče za njim umiljato:

— Laka noć, majko, — približivši se stidljivo svekrvi, kojoj je lice bilo mračno.

Mladi supruzi uđoše u spavaću sobu, gdje je Nami pomogla Takeu da navuče neku svilenu haljinu potstavljenu pamukom, oko koje je Takeo brzom kretnjom privezao jedan bijeli opasač. Odmarao se u naslonjaču, dok je Nami prašila odijelo i ponijela ga u susjednu sobu. Kad je to obavila, prišla je mužu i sjela do njega.

— Bit ćeš umoran, dragi.

Takeo je posmatrao posjetnice, koje su stigle kao čestitke prošlog dana, podigne pogled i reče:

— Nami-san, ti si sigurno umorna . . . Oh! divna! Dražesna!

— Kome to govoriš?

— Kome, ako ne tebi . . . govorim, da si dražesna ženica.

— Nemoj, Takeo, da se crvenim!

Nami zaista pocrveni i okrene se od svijetla, koje joj je osvjetljavalo lice, obično blijedo... Malo lice, uokvireno pažljivo uređenom kosom, zaista je bilo lijepo kao kakvo umjetničko djelo. Na sebi je imala k i m o n o od crne svile, ukrašen kosom širokom vrpcom, koja je bila izvezena i na kojoj su se mogli da vide morski valovi i galebovi raskriljenih krila. Oko pasa ovila se žutim svilenim opasačem, a na prsima joj se sjaji jedan dragocjeni kamen... uspomena, koju je Takeo donio svojoj dragoj na povratku iz Amerike.

Kad je Takeo pogledao ženu, obasjanu živim svijetlom koje se širilo iz svjetiljke, sa slatkim osmjehom na usnama, osjeti, kako ga osvaja ova plemenita ljepota mlade žene, i pričini mu se, da je još nikad nije vidio ovako lijepu . . .

— Nami, izgleda mi, da si se promijenila u drugu ženu, kad si navukla ovu haljinu, koju još nikad nisam vidio . . . izgledaš mi kao neka nepoznata žena . . .

— Ako budeš govorio ovako, prisilit ćeš me da pobjegnem . . .

Takeo se radosno nasmije.

— Kad je tako, ne ću više progovoriti ni riječi. A zašto bi bježala?

A Nami odgovori sitnim posmjehom i zavodljivim pogledom:

— Da promijenim haljinu!

Početkom ljeta pošao je Takeo na velike vježbe i nadao se, da će se moći povratiti do jeseni. Međutim, jedna nezgoda zadrži ga dulje vremena u San Franciscu, tako da je godina bila skoro na izmaku, kad se vratio kući. I sada, trećeg januara, posjetio je sa suprugom Katove i Kataokine, da ih pozdravi.

Takeova majka, žena starih navika, nije voljela da se okružuje modernim stvarčicama, ali njena ljubav prema sinu učinila je da ponešto popusti u tome, i Takeova soba bila je umjetnički iskićena japanskim i inostranim predmetima, lijepo razmještenim po pokućstvu i uglovima sobe. Pod je bio pokriven krasnim svijetlozelenim ćilimom, stijena ložnice bila ukrašena divnom slikom, koja je prikazivala jedan morski

pejzaž, a pod njim bila obješena fotografija Takeova oca. S druge strane sobe bila je polica ispunjena knjigama. U sredini ložnice, na glavnom zidu, bio je obješen krasan mač poznate tvornice u Kanemicu, najmilije oružje baruna Kavašime. Na jednoj podgredici nalazila se oficirska kačketa i jedan pomorski dogled. O jednom stupu ložnice visio je bodež. Od fotografija, koje su bile poredane po zidovima, jedna je prikazivala lađu, kojom je Takeo napravio posljednje putovanje, a druga grupu njegovih školskih drugova iz pomorske akademije u Jedaimi. Druge fotografije nalazile se na stolu i jedna od njih prikazivala je Takea kao dječaka i njegove roditelje; dječak je sjedio na očevim koljenima. Bila je tu i fotografija generala Kataoke. Iako je Takeo bio malko i nemaran, ipak je njegova soba bila najpomnjivije uređena . . . Nigdje ni trunka prašine, a na stolu, u staroj brončanoj vazi, bilo je postavljeno sa mnogo ukusa nekoliko rascvjetanih šljivinih grana. Sve ovo govorilo je o nježnom i privrženom srcu, o brižnim vilinskim rukama, koje su gospodarile sobom. Stvorenje, koje je posjedovalo to srce i te vilinske ruke, gledalo je nasmijano iz jednog srebrnog okvira, koji se nalazio uz cvjetnu vazu, i izgledalo je da je to stvorenje usnulo, uspavano mirisima koji su se širili iz grančica, složenih sa mnogo draži. Svjetiljka je bacala po sobi blijedo

svijetlo, a na zelenilu ćilima živi plamen iz kamina bacao je odbljeske vatrene crvene boje.

Najljepši momenti u životu, momenti, kad se srce osjeća ispunjeno najvećim blagostanjem i savršenim mirom, sigurno su oni, koji nastupaju poslije dugog i opasnog putovanja, kad se putno odijelo mijenja sa udobnim k i m o n o m i kad se sjedne uz domaće ognjište, osluškujući zvižduk vjetra i lagane otkucaje satnog njihala, koje monotono opetuje svoj tik-tak. A kako je tek savršena ova sreća, kad znamo, da smo na povratku zatekli majku u najboljem zdravlju, i kad osjećamo, da smo okruženi ljubavlju mlade i dobre ljube, koja nas je žudno iščekivala!

Takeo je pušio i ljuljao se u ležaljci, i uživao u ovoj radosti domaćeg mira. Jedino ga je zabrinjavala pomisao na Kijivu, o kome mu je malo prije pričala majka i na koga ga je potsjetila posjetnica, koju je našao na stolu. Nije prošlo mnogo sati, otkako je Takeo na vlastite uši čuo razne čudne stvari, koje su se odnosile na njegovog rođaka . . . Pred nekoliko dana, jedna dopisnica, koja je bila upućena Kijivi, dospjela je u generalštab, dok je Kijiva bio odsutan. Neki oficir bacio je nehotice pogled na tu dopisnicu i opazio na njoj pospješnicu nekog poznatog lihvara, a u njoj označenu crvenim mastilom zamašnu cifru duga. Osim toga otkrilo se, da su neke vojničke tajne nepoznatim putem bile izdane i unovčene od vještih špekulanata.

Neke osobe vidjele su Kijivu na burzi, iako to mjesto nije bilo nimalo zgodno za jednog mladog oficira. Zbog svih ovih otkrića postao je Kijiva sumnjiv, i svekar Takeov, kojega je upoznao sa ovim nezgodnim novostima jedan general iz vrhovne komande, savjetovao je Takeu, da pripazi na Kijivu i da pokuša da ga povrati na pravi put.

— Pokvarenjak!

Takeo je to izgovorio glasno, dok mu je pogled počivao na Kijivinoj posjetnici. Upravo te večeri on je bio u takovom duševnom raspoloženju, da nije želio da se dulje vremena zabavlja žalosnim stvarima, i pošto je odlučio, da prvom prilikom najozbiljnije progovori sa Kijivom i tek nakon toga donese odluku, što ima dalje da radi, Takeo svrati svoje misli na slađe stvari, i to je bilo upravo u momentu, kad je u sobu ulazila Nami sa šoljom čaja, koji je u međuvremenu skuhala.

— Crni čaj? O, hvala, Nami!

Digao se s naslonjača i sjeo uz kamin.

— Što sada radi majka?

— Upravo je pošla na počinak.

Dok je Takeo srkao čaj, Nami opazi njegov crveni obraz.

— Da te ne boli glava, dragi? Sigurno si pio previše s a k é-a . . . moja majka te neprestano nukala.

— Nije, osjećam se odlično. Prošli smo nekoliko lijepih satova, zar ne? Toliko me zanijelo pričanje tvog oca, da nisam dospio ni brojiti čaše, koje sam ispijao . . . — odgovori Takeo nasmijan. — Nami, tvoj tata je zaista simpatičan.

— Imam ja i jednog divnog . . . — reče Nami uz ljubazan osmjeh . . .

— Koga divnog . . . što? Kaži, na koga si mislila! — bodrio je Takeo, razjapivši oči od čuda.

— Ne znam, — reče Nami, crveneći se i obarajući pogled na prsten, s kojim se igrala.

— Tko te naučio, da govoriš ovakove stvari? Zaista, dragulj, što sam ti ga donio, nije toliko dragocjen, da me učini dostojnim, vjeruj mi.

Nami polagano protare lice rukama, koje je ugrijala na plamenu kamina, i poslije kratke stanke, u kojoj se čuo samo jedan njezin dubok uzdah, nastavi:

— Majka mora da se osjećala odviše usamljenom! . . . Kad samo pomislim, da ćeš nas za kratko vrijeme ostaviti, da preuzmeš dužnost, osjetim, da vrijeme odmiče odviše brzo . . .

— Kad bih ostao uvijek kod kuće, ti bi mi sigurno govorila: »Dragi, možda bi ti koristilo, da malo izađeš i da se prošetaš?« Zar nije tako, Nami?

— Kako možeš samo i pomisliti to?... Uzmi još šolju čaja.

Takeo srkne još malo čaja, a zatim, skidajući pepeo sa cigarete, baci oko sebe pogled pun zadovoljstva.

— Kako sam punih šest mjeseci prospavao u maloj kabini, moja mi soba izgleda sada ogromna i sve mi je u njoj prebogato, raskošno i odviše lijepo za mene . . . A osim toga . . . izgleda mi, da ponovo proživljavam medeni mjesec. Zar i ti to ne osjećaš, Nami?

Zaista, poslije rastanka, koji je potrajao nekoliko mjeseci, a koji je uslijedio odmah nakon vjenčanja, oni su se ponovno sreli, zaokupljeni neizrecivom radošću spoznanja, da će proživjeti, iz sata u sat, najljepše dane svoje prošlosti.

Polako, riječi se pretvoriše u šum . . . a zatim ugasne i ovo, a da dvoje supruga ne osjetiše potrebu da i najmanjim šumom oskvrnu savršenu tišinu, koja ih je opkoljavala . . . pogledi su se sretali, a usne su ostajale sklopljene sa blaženim osmjehom. Sladak miris šljivina cvijeta ispunjao je sobu . . .

Najednom Nami podigne glavu, kao da ju je pogodila neka nagla misao:

— Dakle Takeo . . . hoćeš li zapravo poći na ručak kod Jamakia?

— Ah, kod Jamakia? Majka me toliko moli, tako da ne ću moći da odbijem.

— Želiš li, da te pratim? . . .

— Bit će mi naročito drago! Onda idemo zajedno.

— Ili ne, bolje je, da ja ostanem kod kuće...

— Zašto?

— Strah me je . . .

— Strah, od čega?

— Oni me mrze i . . .

— Mrze? A tko bi mogao da mrzi tebe, Nami-san?

— Ipak, postoji netko, tko me mrzi. Treba li da ti kažem? To je O-Tojo-san.

— Čudne li ideje! . . . Tako glupa djevojka! Mislim, da će teško naći muža.

— Majka priča, da je Kijiva u tijesnim vezama sa obitelji Jamaki. On bi je mogao vjenčati.

— Kijiva? Kijiva? Onaj razbojnik? Bilo mi je poznato, da je to tvrdoglav mladić, ali nisam mogao ni pomisliti, da je kadar počinjati i nečasna djela. Skoro se stidim današnjih oficira... premda su mi drugovi. Nema više ni sjene starog viteškog duha . . . prva im je misao, da se obogate . . . Naravski, ja ne tražim, da se oficiri svojevoljno odriču imetka. Čak imaju puno pravo da nastoje, kako će što bolje opskrbiti sebe i svoje porodice; ali mislim, da ljudi, čija je najprva dužnost da brane domovinu, ne bi smjeli da se uvlače u špekulacije, utoliko manje, što ih to sili na nečasna djela, kao što su pozajmljivanje novaca uz kamate kod kajišara, ili zarada na proviziji na račun momčadi, ili otkrivanje vojnih tajna raznim špekulantima. A najviše

me ogorčavaju igrači. Koliko se mojih drugova upropastilo radi ove najgore strasti . . . Ja zaista trpim radi njih. Pa ipak, izgleda, da je danas u modi laskanje starijima i potkradanje podređenih.

Mladi zastavnik oficir, kolikogod bio neiskusan i dobar, svejedno je naučio, kako će upoznati rđave običaje, i zato je napadao sa toliko žara drugove, koji se ogrješuju, i govorio je sa toliko ogorčenja, kao da se pred njim nalaze najveći krivci, a ne slatka Nami, koja ga je slušala sa izražajem odobravanja i odanosti, svijesna ovih riječi opravdanog prezira, koje su izlazile iz usta njenog vrijednog druga. Ona ga je u svojoj naivnosti i nevinosti vidjela već na položaju ministra ratne mornarice, ili u najmanju ruku u rangu generala, ili na putu da izvrši radikalnu i zdravu reformu cijele oružane sile.

— Mislim, Takeo, da imaš pravo. Ne razumijem mnogo ove stvari, ali sjećam se, da je tata, dok je bio ministar, primao od raznih lica mnogo darova, koji su bili popraćeni i svakojakim željama i molbama. Tata je odbijao darove i govorio, da će se dobre stvari učiniti i bez poklona, a da stvari nečasne i rđave ne će biti izvršene ni za desethiljaditu nagradu. Uza sve to, svijet je uvijek tražio izliku, da pošalje neki dar, tako da je tata običavao govoriti u smijehu: »Sad mi je jasno, zašto se ljudi toliko jagme za položajima na upravi!«

— Istina, mornarica i vojska cijene se mnogo u tom pogledu. Novac je sve i može sve!

Takeo pogleda zidni sat, na kojemu su izbijale ure, i usklikne:

— Zar je već deset sati?

— Deset? Kako brzo odmiče vrijeme!

II.

PRIMANJE U DOMU JAMAKI

Posjed Hioza Jamaki u Šibi nije bio toliko prostran, ali se prostirao od ceste, koja je vodila za Sakuragu, do podnožja doline Nišinokobudo. U parku je bilo jezerce nepravilnih obala, opkoljeno velikim hridinama, i sve je imalo neki divlji izgled: brojne staze vijugale su po brežuljcima i livadama, viseći mostići bili podignuti nad potocima na mjestima, gdje je korito bilo najtjesnije. Stabljike javora, šljiva i bambusa miješale se posvuda; između ovog stabalja izdizao se svjetionik i fantastično išarana kupola hrama, posvećenoga Inari. U najskrivenijem kutku uz puteljak dizao se lijep paviljon i iznenađivao posjetioca, koji se verao kroz zelenilo. Izgledalo je nemoguće, da se iza skromnih vanjskih zidova nalazi ovako raskošan park; ali na ovom terenu Jamaki je volio da gradi svoje kule u zraku... ne samo u figurativnom smislu, nego i u onom praktičnom i realnom, koji traži inve-

sticije od hiljada dolara . . . dobivenih na Bog zna i bilo koji način.

Već oko četiri sata poslije podne čulo se večernje kreketanje žaba, koje je dolazilo čas izbliza, čas izdaleka. Jedan čovjek u narodnoj nošnji, želeći da izbjegne žamoru u salonima, izišao je u perivoj i uputio se puteljkom, osvijetljenim blijedom svjetlošću sunca, koje je zalazilo.

To je bio Takeo. Poslušao je majku i prihvatio poziv Jamakinih. Bio je zlovoljan i umoran od ove svečanosti među nepoznatim svijetom, koji je volio da čavrlja i kojega čovjek iz nekih obzira pristojnosti nije mogao da odbije, iako su mu svi bili potpuno ravnodušni, čak više nego li i s a k e i koji su bili bez ikakova okusa, a koje je morao ispijati, jer su to i drugi činili.

Dovitljivi Jamaki predvidio je mnoge zabave i podijelio ih u razne sate, da zabavi svoje goste. Posljednja točka programa bio je ples djevojčica pjevačica, koji je imao da prethodi đavoljem plesu, u kom su imali učestvovati svi uzvanici. Takeo je odavna htio da pođe, jer su ga sva ova divljaštva mučila, ali Jamaki ga je svojom dosadnom upornošću zadržao sve do kraja. Sve dotle nije vidio Kijivu, a osjećao je potrebu, da progovori s njim ozbiljno. Čim mu je uspjelo da se neopažen izvuče, uputio se u perivoj, da na svježem zraku osvježi užareno lice.

Nekoliko dana poslije razgovora s tastom, koji mu je otkrio mnogo toga o Kijivi, Takea je posjetio nepoznat čovjek i podnesao mu mjenicu na 3000 jena. Mjenicu je potpisao Kijiva, a na njoj je bio ispisan i potpis Takea. Do tog potpisa bio je utisnut Takeov pečat, koji bi on običavao stavljati na sva dokumenta, koja je potpisivao. Posjetitelj je rekao, da se dužnik nije javio, iako je mjenica već pred mnogo dana istekla. Odjednom je otputovao i vjerovnik mora da se obrati akceptantu za isplatu. Mjenica je bila ispravno ispunjena, potpis izgledao prav, a pismo, koje je nepoznati posjetilac imao, bilo je svakako ispisano Kijivinom rukom. Takeo je bio svim tim neobično iznenađen. Htio je da sve objasni i kad se uvjerio, da ni njegova majka ni upravitelj Tazaki nemaju ništa zajedničko sa ovom stvari i da ni jedan od njih nije ovlastio Kijivu, da se posluži njegovim službenim pečatom, kad je sve to doveo u vezu s glasinama, koje su kružile posljednjih dana o Kijivi, shvatio je žalosnu istinu, koju je i ovaj posljednji događaj samo potvrdio. Zbog toga je želio da se nađe s rođakom još istoga dana, ali nikako nije mogao da mu uđe u trag. Primio je samo jedno njegovo pismo, u kom ga je obavještavao, da će s njim govoriti sutradan, kad se susretnu u kući Jamaki.

Takeo je bio odlučio da otvoreno, bez uzbuđenja, ali odlučno, iznese Kijivi svoje mišljenje

o njegovim rđavim činima i da s njim prekine.

Kijiva je prilično zakasnio.

Takeo se penjao puteljkom na brežuljak, kroz bambusovu aleju; na licu mu se mogao da vidi umor i prezir. Pred njim je bio paviljon obrastao bršljanom, otvoren. Takeo uđe, da se odmori u tišini... poslije nekoliko trenutaka začu, kako se približavaju užurbani koraci. Pred njim se pojavi Tojo. Kosu je imala sabranu u visoku šimadu. Imala je nabranu haljinu ljubičaste boje, sa trostrukom stepenastom suknjom. Oholo priđe do Takea, ne videći opreku između njegovog bogatog i elegantnog odijela i svog prostog ponašanja. Popravi malko uzak luk trepavica i sa ironijom dobaci:

— Konačno ste ipak tu!

Takeo, koji nikad nije trenuo okom, kad su pucali topovi kalibra 30, osjeti neugodno grub i neočekivan napadaj i želeći izbjeći svaki razgovor okrenu bez riječi leđa, da se vrati. Djevojka ga je uzbuđeno slijedila:

— Takeo-san!

— Što to znači?

— Moj otac želi, da vam pokažem perivoj.

— Vi... meni? Pa ja ne želim nikoga smetati...

— Ali...

— Molim vas, pustite me sama... to mi se više sviđa.

Ovako odlučno odbijanje bilo bi smelo i najvještiju zavodnicu, ali Tojo se nije dala i ni na koji način nije ga puštala, da joj umakne.

— Ne razumijem, zašto hoćete da mi pobjegnete . . .

Takeo je neko vrijeme šutio.

Pred deset godina, dok je još njegov otac bio prefekt, a Jamaki bio njegov podređeni činovnik, Takeo je često susretao malu Tojo i zabavljao se, zadirkujući je, kao što obično rade dječaci i djevojčice . . . činio je, da plače, iako nije prestajao da voli svoju malu drugaricu iz dječjih igara. Tojo je u svom srcu sačuvala simpatiju za tvrdoglavog dječaka, koji je kasnije postao čovjek i nosio titulu baruna Kavašime. Iako je bio naivan i priprost, ipak je osjetio, što se krije u srcu male djevojke, i zato je bio oprezan prilikom kratkih i rijetkih posjeta u domu Jamaki. Danas je naprotiv bio ulovljen.

— Da bježim? Nemam nikakvog razloga da bježim... Idem, gdje mi se više svidi, to je sve.

— Odviše ste neotesani!

Takeo osjeti, da je smiješan, i pokuša još jednom da ode . . . ali mu ne uspije. U ovom skrivenom kutku perivoja on je bio u rukama svoje ustrajne progoniteljice. Padne mu nešto na um:

— Zar još nije prispio Kijiva? O-Tojo-san, molim vas, pogledajte, je li stigao.

— Kijiva će doći tek navečer.

— Posjećuje li vas često?

— Jest, i jučer je bio i dugo se zadržao u razgovoru sa ocem . . .

— Zaista? Ali ja mislim, da je već stigao. Pođite, molim vas, i pitajte za njega . . .

— Ne ću, nisam raspoložena da odem.

— Zašto?

— Zato, što mi vi želite pobjeći. Iako me ne volite i mislite, da je Nami-ko ljepša, svejedno, okrutno je od vas, što me ovako odbijate . . .

Takeo nije htio da zapodjene razgovor sa djevojkom i još jednom pokuša, da se oslobodi. Srećom, netko je dozvao Toju, jedna se djevojčica približila i počela da razgovara sa gospodaricom... Za to je vrijeme Takeo obišao jedan bambusov grm i slobodno dišući uputio se prema kući, čiji su ga zidovi morali da zaštite od drugog napadaja.

Sunce je već bilo zašlo. Gosti su se razišli i čuo se žamor samo još u kuhinji.

Kad se Jamaki oslobodio onog dijela odjeće, koji mu je najviše smetao, popeo se s burmuticom u rukama u sobu, u kojoj su ga čekali Takeo i Kijiva. Umalo da nije pao od umora. Crveno njegovo lice bilo je obliveno znojem.

— Jeste li me dugo čekali, gospodo? Tako sam veseo, kad oko sebem vidim radosno i živo društvo. — Nasmije se i nastavi: — Vi, gospodine barune, ne pijete . . . Nikad ne ćete postati

savršen mornar! Vaš otac praznio je flašu za flašom. Ja, iako već star, još uvijek sam Hiozo Jamaki, koji može da ispije pola galona, ili još više . . .

Kijiva pogleda oštrim crnim očima Jamakia:

— Vi ste dobre volje, Jamaki-san, mora da ste nagrabili novaca lopatom . . .

— Zaista . . . zaista . . . kad već govorimo o tome . . . — Riječi su mu se ispreplitale kroz zube, dok je pokušavao da upali lulu. Kad mu je to uspjelo i kad je povukao prvi dim, nastavi razgovor: — Onaj . . . znate, što hoću da kažem . . . je sada na tržištu. Tajno sam pribavio informacije. Mislim, da su u slabim vodama i da će biti moguće napraviti dobar posao uz nisku cijenu. Posao je dobar i dat će dobre plodove, pogotovo danas, kad je strancima dozvoljeno, da se zadržavaju u unutrašnjosti. Bi li gospodin barun bio voljan, da u ovaj posao uloži dvadeset, trideset hiljada jena? Jest, razumije se, pod imenom Tazaki-kun. Ja sam uvjeren, da bi se ovim poslom još više obogatio . . .

Jezik pijanice se razvezao. Kijiva je pažljivo promatrao Takea, koji mu je sjedio sučelice i bio miran i tajnovit. Upita:

— A oni iz ulice Avomono . . . zar nisu već jednom imali u rukama sličan posao?

— Tačno, ali su propali, jer su ga slabo vodili. Kad se stvar vodi lukavo, to je zlatni majdan!

— Krasne li prilike! Grjehota, što sam ja siromašak bez prebijene pare! Ali ti, Takeo-san, dobro bi učinio, da ne propustiš da ti ova prilika pobjegne!

Takeo nije još progovorio ni riječi, jedino se na njegovim obrvama moglo da primijeti nezadovoljstvo . . . i brazde se pojačaše još više, kad je, bacivši otvoren i oštar pogled na ovu dvojicu, počeo da govori:

— Hvala vam na vašoj pažnji, ali je nepotrebno zarađivati pare onome, koji kao ja nikad ne zna, kad će biti bačen da nahrani morske pse ili izabran kao meta neprijateljskom topu. Izvinit ćete, ali kad bih imao trideset hiljada jena, volio bih darovati ih Narodnoj mornaričkoj školi, nego da ih uložim u špekulacije, o kojima vi govorite.

Kijiva je neprestano promatrao Takea. Kad je ovaj prestao, napravi jednu kretnju prema Jamakiu:

— Jamaki-san, ne zamjerite, ako odgodim izvršenje ovog posla, dok se ne izvrši ono, što mi je sada na srcu. Barun Kavašima je toliko ljubezan, da će udovoljiti mojoj molbi, i sada bih želio, da i vi učinite ono, što mi treba. Imate li sobom svoj pečat, Jamaki-san? — i izvadi iz torbe jednu novčanu obveznicu, te je položi pred Jamakia.

Nikakovo čudo, što je Kijiva bio neprekidno zaokupljen poslom. Iskorišćujući službeni položaj, on nije bio samo špijun Jamakijev, nego je suviše posegao i za novcem iz nekih fondova, s kojima je rukovao, i upotrijebio te pare u burzovne špekulacije, čiji je rezultat bio gubitak od 5000 jena. Kijivi je uspjelo da sakupi svega 2000 jena, i to kad je pobrao sve ostatke svoje rasijane imovine i dobio pripomoć od Jamakia, kojega je Kijiva znao da podvrgne svojoj volji. Trebalo je stvoriti još 3000 jena. Jedini njegovi rođaci, Kavašimovi, bijahu bogati, i suviše, udova pokojnog guvernera bila mu je sklona; nego Kijivi je bila dobro poznata škrtoća staričina, da bi se usudio da kod nje zatraži makar i zajam . . . A vrijeme je odmicalo i on je morao da priskrbi ovu ne baš malenu svotu. Tada je napravio onu neoprostivu pogrješku, falsifikujući potpis Takeov, da dođe do potrebna novca. Kod isteka mjenice vjerovnik ga je neprekidno mučio opomenama, i nije se ustručavao da mu pošalje jednu i na otvorenoj dopisnici, na adresu Vrhovne komande. Nije mu ostalo ništa drugo, nego da zamoli Takea, da mu posudi tri hiljade jena, da iskupi već isteklu mjenicu.

Poslije Takeova povratka Kijiva je više puta nastojao da se s njim sastane, ali mu to nije uspijevalo. Zatim je i sam morao da otputuje službenim poslom i njegovo izbivanje potrajalo je više dana: ovog časa nije ni slutio, da se njegov vjerovnik obratio direktno Takeu, da bude podmiren.

Jamaki prihvati Kijivinu molbu pokretom glave, pozvoni i zatraži crveni jastuk sa tintom, te izvuče iz lisnice pečat i stavi ga na mjenicu do potpisa.

Kijiva uzme mjenicu i stavi je pred Takea, govoreći:

— Dokumenat je u redu. Kad ćeš mi moći dati novac?

— Odmah, imam ga ovdje sa sobom!

— Sa sobom? Ti se šališ?

— Govorim najozbiljnije. Evo . . . tri hiljade jena . . . Izvoli ih uzeti.

I pruži Kijivi jedan omot. Kijiva ga brzo prihvati i otvori, ali njegovo se lice odjednom izobliči od srdžbe, a zubi mu počeše da škrguću. Gnječio je u šaki mjenicu, o kojoj je mislio, da se još uvijek nalazi na sigurnom, u kovčegu kajišara, mjenicu, koju je Takeo isplatio, pošto je prije toga prikupio sve one informacije o nepoštenom dužniku.

— Kako . . . ovo . . .

— Ne ćeš valjda reći, da je ne poznaš. Ne izmotavaj se . . . priznaj svoju krivicu . . . budi čovjek . . .

Osjetivši, da ga je Takeo ušutkao i pobijedio, Takeo, koga je on uvijek potcjenjivao kao neiskusna mladića, Kijiva nije mogao da svlada svoj bijes i ljutito je griskao usne.

Jamaki je ostao nepomičan kao kip, sa lulom u zubima, pogledavajući sad jednoga, sad drugoga gosta.

— Kijiva, — reče najzad Takeo. — Ne ću više da govorim o ovom nesretnom poslu. Mi smo rođaci i ja ne ću tražiti zaštitu zakona, da budeš kažnjen radi falsifikovanja mog pečata. Ja sam vjerovniku platio tri hiljade jena, tako da sada možeš biti miran... ni jedna opomena ne će više stići u tvoj ured.

Kijiva, potpuno smeten, jedva je svladavao svoj nemir... najradije bi se bio oborio na Takea i izgrebao mu lice... Uza svu razdraženost uvidio je, da bi bio uzaludan svaki pokušaj, da se opravda. Zato odjednom promijeni ton i reče umiljato:

— Dragi moj rođače, mene neizmjerno bole tvoje riječi, utoliko više, što sam ih zaslužio. Ali bio sam prisiljen da...

— Prisiljen? Prisiljen, da dođeš do novaca, kršeći zakon i gazeći svoje poštenje?

— Stani... dozvoli. Dogodilo se ovako — bio sam neprekidno gonjen radi mog duga i nisam znao, gdje da se obratim, da dođem do novaca. Da si ti bio kod kuće, bio bih se, kao što je shvatljivo, obratio tebi... ali kako sam mogao da prikažem stvar tetki? Opomene su tako učestale, da sam... da izbjegnem one muke... da dođem do svote, koju sam morao isplatiti prošlog mjeseca... znam, da je stvar teška od mo-

menta, kad sam odlučio da ispovjedim sve, netom novac pronađem...

— Laž! Kako može jedan individuum sa tako bezobraznim licem tražiti zajam od tri hiljade jena?

Jamakia su prenule ove riječi, koje je Takeo izgovorio bijesno, kao da hoće da se baci na Kijivu. Osjetio je, da je nastupio momenat, da intervenira kao miritelj:

— Gospodine barune... mir... mir... Nemojte se uzrujavati. Meni nije poznat taj posao, ali mislim, da ćete učiniti dobro, ako se ne budete odviše srdili na rođaka. Dvije, ili tri hiljade jena, nije na kraju tako velika svota... Kijiva je kriv, o tome nema sumnje; ali ako sve ovo izbije na javu, izgubit će mjesto. Radi toga, gospodine barune, molim vas...

— Rekao sam, da sam upravo radi toga isplatio mjenicu, i ne namjeravam ga goniti. Uostalom, Jamaki-san, bolje bi bilo, da vi šutite... Nije potrebno da se bavite s tom stvari... — I nastavi, obraćajući se Kijivi: — Ja ne ću učiniti ništa, ali od ovog momenta mislim, da je potpuno raskinuto naše prijateljstvo.

Kad je razgovor poprimio ovaj ton, Kijiva osjeti, da nema smisla da se i dalje ponižava, i njegovo lice poprimi ponovo ironičan posmjeh i izraz:

— Raskinuto prijateljstvo? To me ne će baš previše ražalostiti...

U Takeovim očima sjevne bljesak:

— Za prijateljstvo ne mariš... sada, kad imaš pare... lopove!

— Ponovi.

Jamaki je dotle dobio malko odvažnosti i smatrao je potrebnim, da još jednom intervenira.

— Gospodine barune, Kijiva, budite mirni... budite mirni... prestanite... momenat. Ne možete se tako rastati. Počekajte..,. počekajte... gospodine barune. — I pristupajući čas jednome, a čas drugome, neprekidno je ponavljao: — Počekajte... počekajte...

Dva se rođaka zaista primiriše. Poslije kratke stanke, Takeo je razbio šutnju, gledajući oštro Kijivu:

— Ne treba da govorimo više o ovome. Bili smo odgojeni skupa, kao braća, i ja sam uvijek smatrao tebe superiornim, ne samo radi godina, nego i radi inteligencije. Vjerovao sam, da ćemo izmjenično jedan drugome moći da budemo korisni, i ja bih te bio svim srcem pomogao, ali od nekog vremena moje poštovanje prema tebi bilo je poljuljano. Čuo sam neke glasove, koji nisu nimalo laskavi po tvoju čast. Što si me prevario, to je moja lična stvar, ali osim svega toga, ti... to ne ću reći ovdje. Ne želim da saznam, na koji si način potrošio one tri hiljade jena. Reći ću samo još jednu riječ: Ti ni sam možda ne znaš, kako svijet ima otvorene oči i uši, i možda ne znaš, zašto sve sumnjaju na tebe. Savjetujem ti,

da budeš oprezan i da ne blatiš svoje vojničko poštenje. Kod tebe... svaki osjećaj pada pred željom za novcem... ali pomisli malo i na sramotu! Zabranjujem ti unaprijed, da stupiš nogom u moju kuću. Što se tiče one tri hiljade jena, ja ti ih poklanjam.

Takeo dohvati mjenicu i podere je na sitne komadiće. A zatim izađe naglo, oborivši Toju, koja je prisluškivala iza vrata. Ostavio je, da kriči, i izašao kroz kapiju, a da se nije ni osvrnuo.

Jamaki, kao ošinut gromom, podigne pogled i zaustavi ga na Kijivi, koji je u taj tren skretao pogled na njega, i reče:

— Koje li djetinjarije! Kijiva, pomisli dobro ... tri hiljade jena za kidanje prijateljstva... ipak nije svršilo tako zlo... zar ne?

Kijiva je spustio pogled i posmatrao komadiće mjenice. Neko je vrijeme tako razmišljao, a zatim izađe, griskajući ljutito usne.

III.

SAT ISPOVIJESTI

Prvih dana mjeseca februara Nami je prozebla i bolest je bila krenula na bolje, ali jedne večeri, kad je ostala na nogama do kasnijega sata, da dovrši odijelo za svekrvu, bolest je ponovo obori. Polovinom mjeseca morala je još uvijek da leži.

Odavna nije bilo tako hladne zime, — govori se obično svake godine, kad nastupe najhladniji dani... ali ove je godine hladan zapadnjak donosio često snijeg i kišu, i ujedao do kostiju, čak i na suncu. I jake su osobe bile pogođene bolešću i umirale. U novinama bila je rubrika nekrologa mnogo dulja nego obično. Ova nemila zima produljivala je neraspoloženje Namije, koja je i inače bila vrlo krhka sustava; bolest nije izgledala opasnom, ali dani su prolazili, a slabost je nije ostavljala, glava joj je i dalje bila teška, a tek joj se nije vraćao.

Udarile su dvije ure poslije podne... i kad se smirilo posljednje brujanje njihala, sve ponovo zapadne u tišinu, koju je mutio samo monotoni i polagani tik-tak zidnog sata... Za ono godišnje doba dan je bio krasan i ma da su četiri papirnata zida zakriljavala sunčano nebo, svijetlo blijedog sunca osvjetljavalo je živo sobu, i neke zrake, skoro nevidljive, prodirale su kroz Namijine prste, koji su marljivo prebirali po ručnom radu: crnoj bječvi. Jedna zraka padala je na njene crne uvojke, koji su se spuštali na sniježnu bjelinu jastuka. Na lijevom zidu bacao je sjenu vitak struk ruja, koji je stršio iz velike brončane vaze. Na desnoj strani odražavala se jasno slika visokog i jakog šljivinog stabla, čiji su se pupoljci, zibani vjetrom, naginjali jedan prema drugome, da se pozdrave i jedan drugome reku: »Brzo ćemo postati cvjetovi i

proljeće će nam svojim toplim poljupcem donijeti život i ljepotu!« U otvoru na donjem dijelu zida izvirila je mala glavica sitne mačkice, čije je kretnje izdavalo pomicanje sjena, koje je slijedilo brzo. Odjednom mačkica poskoči, da ulovi kukca, kojega je sunčani žar izmamio iz rupice na zidu i kojemu je ipak uspjelo da izmakne, dok je mačkica pala natraške na pod. Mačka je lizala šape, a sjena njene glave dizala se i spuštala neprestano na papirnatoj pregradi.

Nami je posmatrala kretnje mačkice, kao da je ova scena bila naslikana na pregradi, i zabavljala se, a kad ju je jak odraz sunca zaslijepio, zatvorila je oči i prepustila se maštanju. Odjednom se prene, okrene na drugu stranu i ponovo prihvati bječvu, te stavi prste u brz pokret bacajući svilu na igle.

Sa verande su se čuli teški koraci, a na papirnatoj pregradi opazila je sjenu glomaznog tijela . . . Nenadano, sjena se zaustavila i otkrila kao lik udovice Kavašime, koja je ušla i sjela na krevet do bolesnice:

— Kako se osjećaš danas?

— Hvala na pitanju, majko, mnogo bolje. Mogla bih se i pridići, ali . . . — Nami je to izgovorila i odložila radnju, ispravila nabore na haljini i pokušala da se uspravi i sjedne. Udova je zadrži:

— Nemoj, nije potrebno. Ja nisam tuđa. Nemoj se mučiti, kad ja uđem. Kako, ti si još

uvijek radila? To će ti naškoditi. Bolesnica ne smije ništa drugo da radi, nego da se samo liječi. Slušaj, Nami, ti ne smiješ da se zabrinjuješ radi Takea, misli na sebe samu i nastoj, draga, da što prije ozdraviš.

— Oprostite, ako se dulje vremena nalazim u krevetu!

— Eto! Nami, ti ne govoriš sa mnom, kao što bi govorila s majkom. Odviše si nepovjerljiva prema meni.

Udova nije otkrivala svu svoju misao. Ona se običavala tužiti, da nevjeste nisu odviše obzirne prema svekrvama, ali je ipak bila uvjerena, da Nami nije baš takova. Danas se ona zadubila u sasvim drugu misao i izgledalo je, da ju je ta misao iznenada spopala, kad je upitala:

— Jesi li danas primila pismo od Takea? Što ti piše?

Nami izvuče pismo, koje je bila stavila pod jastuk, i pruži ga staroj:

— Piše, da se nada, da će se vratiti u subotu navečer.

— Zaista? — I nastavljajući da čita pismo, ona je kao za sebe mrmljala: — Uhm! to je ludost, što želi da te povede odavle radi tvog zdravlja! Tko je vidio putovati po ovoj cičoj zimi? Da si najzdravija, morala bi se razboljeti. Nazebu je lako izliječiti, ali treba se strpiti, a on se bez razloga uzbuđuje i govori o liječnicima i putovanju na liječenje! Kad sam ja bila tvojih

godina, nisam za bilo koju glupost padala u krevet, a kad sam rodila sina, poslije samih deset dana bila sam već na nogama. Piši Takeu, da se ne uzbuđuje zbog tebe, dok sam ja tu.

Udovica se smijala, dok je izgovarala ove zadnje riječi, ali u očima joj se moglo čitati nezadovoljstvo. Kad je izlazila, Nami se malko pridigla i rekla:

— Oprostite, što ne mogu da ustanem.

Kad je Nami ostala sama, duboko je uzdahnula.

Ona nije vjerovala, da jedna majka može da bude ljubomorna na ženu svoga sina; a ipak, poslije povratka Takeova sa krstarenja, ona je osjetila, da se jedno čudno čuvstvo ispriječilo između nje i svekrve.

Kad se Takeo vratio sa dugog putovanja i opazio, da je Namijino zdravlje narušeno, shvatio je, koje je sve muke morala da pretrpi, dok je on izbivao, i zato je bio prema njoj još nježniji i obazriviji. Nami je bila sva sretna radi te pažnje i ljubavi, ali se žalostila, kad je opazila, koliko je svekrva ljubomorna.

— Kako je to teško, — govorila je za sebe, — osjećati, da si voljena, i ljubiti supruga, kakav je Takeo, i morati ujedno zadovoljiti i udobrovoljiti svekrvu, kakova je udova Kavašima.

— Gospođo, došla je gospođica Kato i želi, da vas vidi.

Kad je čula glas sobarice, Nami je otvorila oči i razveselila se ovom posjetu:

— Oh, ti si to, Šizu-san! Ti si neizmjerno dobra prema meni!

— Osjećaš li se danas bolje?

Djevojka od kakovih šesnaest godina, sa kosom skupljenom u dražestan šimada, približila se Namijinom krevetu, pošto je prije toga odložila torbicu i ljubičasti šešir. Vitka gospođica imala je na sebi crni ogrtač, a njene žive crne oči bljeskale su pod savršenim lukom obrva. Mlada lijepa gospođica bila je Šizu-Kato, prvorođena kćerka Namijine tetke, barunice Kato.

Nami i Kato bile su rođake i tijesno su se sprijateljile još onda, kad su se zajedno igrale u perivoju, tako da se mlađa Namijina sestra Koma tužila, da joj ne preostaje ni jedna prijateljica za njene igre. I poslije Namijina vjenčanja, kad su se ostale školske drugarice jedna po jedna udaljile, Šizu je bila sretna, što je ne dijeli od Namije veća udaljenost, i često ju je posjećivala.

Ovi srdačni posjeti njene voljene Šizu bili su pored Takeovih pisama najbolji melem za osjetljivu, osamljenu i žalosnu nevjestu u vrijeme njegova odsustva.

Nami joj reče, smiješeći se:

— Danas se osjećam mnogo bolje, ali glava mi je teška, kao da je od olova, a i kašalj me neprestano muči.

— Ah! Kako me to boli! Još je uvijek hladno!

Šizu je sjela do Namije na jastuk, što joj ga je s poštovanjem pružila sobarica. Ogrijala je ruke na plamenu kamina i protrljala njima lice.

— Ujak i ujna, svi su dobro?

— Svi su zdravi. Tvoje ih stanje mnogo zabrinjuje, radi toga što zima ne popušta. I sinoć su o tome razgovarali. Kad se budeš osjećala bolje, trebalo bi da proboraviš neko vrijeme u Cušiju, radi promjene zraka. To bi ti sigurno pomoglo.

— A ti si već boravila tamo? I Takeo mi je pisao, da moram promijeniti zrak.

— I on? Dakle, vidiš... nastoj, da to učiniš što prije.

— Ja se nadam, da ću i bez te kure naskoro ozdraviti.

Jedna djevojka od posluge donijela je šolju čaja za Šizu.

— Kane, gdje je majka?

— Ima jednog gosta.

— Koga?

— Neki čovjek sa sela.

— Mislim, da ti, Šizu-san, imaš dosta vremena. Kane, donesi nešto dobra za Šizu-san.

— Ne treba. Ja često dolazim i ne treba da me častiš svaki put. Počekaj trenutak. — Izvuče iz torbice jednu kutiju i reče: — Gospođi Kava-

šima sviđa se mnogo isjeckano meso sa rižom. Donijela sam to za nju; ako sada ima posjetu, poslat ćeš joj kasnije.

— Hvala, draga, to će je neobično razveseliti.

Šizu izvadi nekoliko crvenih naranača.

— Pogledaj, kako su lijepe! Molim te, pojedi jednu! Za tebe sam ih donijela.

— Krasne su! Molim te, Šizu, probuši mi jednu . . . — Nami je sa velikim užitkom srkala narančin sok i pri tome pokušavala da zabaci natrag kose, koje su joj padale na čelo.

— Smetaju ti kose? Najbolje bi bilo, da ih sakupiš navrh glave. Počekaj, ja ću ti pomoći . . . Nije potrebno da sjedneš, ostani tako, kako jesi... tako je dobro.

Šizu uzme sa obližnjeg stolića sve, što joj je trebalo, i počne da plete kosu Nami-san.

— Nisam ti ništa pričala o jučerašnjem sastanku starih kolegica. I ti si sigurno primila poziv? Bilo je veoma zabavno. Sve su me molile, da te toplo pozdravim. — A zatim, uz srdačan smijeh, nastavi: — Tek je godina dana, što smo napustile školu, a dobra trećina nas se već udala. Bilo je nadasve zabavno vidjeti Okuto-san, Honda-san i Kitakoji-san sa pletenicama skupljenim u m a r u m a g é i najozbiljnijeg držanja. Boli li te? A zatim . . . ah! da si čula . . . svaka je govorila samo o sebi, bilo je govora i o mogućnosti rastavljanja oženjenih sinova od njihovih roditelja. Kitakoji-san govorila je, da

joj je slabo, jer joj svekrva neprestano savjetuje, kako ima da obavi kućne poslove. Naprotiv Okuto-san ustrajala je, da je potrebno, da se sin, netom se vjenča, rastavi od majke... znaš, njezina je svekrva veoma stroga i dosadna! . . . Ah! bilo je tako zabavno!... A kad sam htjela da rečem svoje mišljenje i da ih dovedem sve u nepriliku, nisu htjele da me slušaju, jer da nemam prava da govorim o braku. Da te ne češljam grubo?

— Ne. Mora da je bilo zaista zabavno!

— Svaka je govorila, naravski, po vlastitom iskustvu. Običaji i prilike mijenjaju se u pojedinoj porodici i zato nije moguće dati tačan i općenit sud.

— O-Šizu-san, sjećaš li se, da je tetka jednom rekla, da mladići, koji žive osamljeno, postaju lako sebični i zli? Ja mislim, da je imala pravo. Mi ne smijemo napustiti starijih, jesi li i ti mog mišljenja?

Nami je mnogo puta razmišljala i imala je svoj sud o upravljanju kućom. Uvijek je pažljivo slušala očeve savjete i kritičkim pogledom posmatrala rad maćehe. Još od djetinjstva veselila se, da će jednoga dana imati svoj dom, u kom će moći da zadovolji svoje želje i provede svoje planove u pogledu upravljanja kućom; ali u kući Kavašima našla je takovo stanje, kakovo nije nikada ni zamišljala. Sva uprava kuće ležala je u rukama carice-majke, a ona nije bila ništa

drugo, nego kraljevska princesa, ali bez ikakovih prava. Nami je nastojala, da se što bolje prilagodi tom stanju, u očekivanju boljih dana; ali svakog puta, kad se našla između majke i sina, i nije mogla da pomogne sinu kako je željela, ona je gorko oplakivala svoju nesretnu sudbinu. Onda je u njoj nastajala sumnja, da je teorija o rastavi sina od majke, koju je podržavala njena maćeha, možda općenito dobra, iako joj je nekada izgledalo, da je nespojiva sa starim dobrim običajima njene nacije. Nami je ipak bila previše razumna, da promijeni odjednom red, koji se kroz mnogo godina ustalio.

Šizu poveže bijelom vrpcom Namijine kose. Njoj nije bilo moguće ispravno ocijeniti mirne misli rođake, koja se je deset godina odgajala pod tiranijom maćehe, a sada je već godinu dana strpljivo morala da podnosi svekrvine ispade. Pogleda u lice Nami i upita sažalno:

— Bijesni li još često?

— Kojiput . . . ali je sa mnom i previše dobra, otkada sam se razboljela. Samo . . . ne voli, da mislim na Takea . . . u tome je sve zlo. A i Takeo mi uvijek govori, da je ona ovdje carica i da ja moram da nastojim da nju zadovoljim više nego i njega samoga! I tako . . . ne govorimo o tim stvarima . . . Ovako se osjećam mnogo bolje. Hvala . . . sada mi je glava lakša.

Nami dotakne rukom kose, a zatim, izmorena, zaklopi oči.

Šizu odloži češalj i otare ruke o komadić bijela papira. Neko vrijeme posmatrala je predmete na stolčiću, dohvatila jednu kutijicu i otvorila je:

— Nikad ne bih prestala da gledam ovu pribodaču . . . krasna je. Takeo ima mnogo ukusa!

Odloži kutijicu i ponovo sjede uz krevet.

— Šunji me neprekidno nagovara, da naučim njemački ili francuski. Kaže, da žena diplomate mora znati jedan od ova dva jezika; ali meni izgledaju odviše teški.

Šunji, zaručnik Šize, je sada činovnik ministarstva vanjskih poslova.

— Kako ću se veseliti, kad budeš imala m a r u m a g é, iako ti divno pristaje i djevojački ures, š i m a d a! — reče joj smiješeći se Nami.

— Nemoj!

Šizine krasne obrve malko su se približile jedna drugoj i pokazivale zlovolju, ali nije mogla da pritaji osmjeh, koji joj se pojavio u kutevima usana i koji je mnogo iskrenije govorio o njenim intimnim mislima.

— Sjećaš li se, O-Nami-san, Hagivare-san, koja je napustila školu godinu dana prije nas?

— Sjećam je se. Uzeo ju je Macudaira.

— Tačno . . . jučer su se rastavili . . . tako mi je bilo rečeno.

— Uistinu? A zbog čega?

— Muževljevi roditelji mnogo su je voljeli, ali on više nije mogao da je podnese.

— Čini mi se, da su imali i jedno dijete?

— Jest, ali Macudaira je upoznao jednu pokvarenu ženu i toliko je bio zaboravio na ljudski stid, da je otac Hagivare-san pobjesnio i sam rekao, da ne dozvoljava, da mu kći bude ženom jednog tako podlog čovjeka . . . I na kraju, pozvao je natrag k sebi.

— Grjehota! Ali zašto je nije volio? To je okrutno od njega!

— Zaista... ja sam joj od srca željela bolju sudbinu.

— Mora da je odviše žalosno imati muža, koji te ne voli . . . Ljubav roditelja ne može da to naknadi!

Nami je uzdahnula.

— Boli me, kad pomislim, da se je toliko bića, odgojenih s nama na istim klupama, raspršilo po svijetu, slijedeći svaka svoju sudbinu!... O-Šizu-san, mi ćemo uvijek ostati prijateljice i bit ćemo uvijek u blizini!

— To je i moja želja.

Njihove se ruke nađoše i toplo stisnuše.

Poslije kratke stanke progovori Nami smiješeći se:

— Kad bi ti znala, koliko sanjam, kad ostanem ovako sama! Ti bi se smijala, kad bih ti pričala. Slušaj ovaj san. Pretpostavi, da za nekoliko godina Japan uđe u rat s nekom stranom silom i da iz toga rata izađe kao pobjednik; Šunji-san bio bi tada ambasador i sudjelovao bi

kod pregovora o miru, a Takeo, kao vrhovni zapovjednik mornarice, blokirao bi neprijateljske luke.

— A stric Akasaka bio bi komandant vojske, a moj otac isposlovao bi u senatu kredit od milijun jena za vojsku i mornaricu.

— A Šizu-san i ja ušle bi u Crveni krst.

— Ali ne ćeš moći da to učiniš, ako se ne oporaviš, — reče Šizu smiješeći se.

Smijeh je kod Nami-san izazivao napadaje kašlja i kod tih napadaja morala je da hvata rukama desnu stranu grudi.

— Dosta smo brbljale, zar te boli?

— Kad kašljem, osjećam ubode.

Nami je, izgovarajući ove riječi, upravila pogled na posljednje sunčane zrake.

IV.

DAN U CUŠIJU

Pet dana poslije susreta s Takeom bio je Kijiva premješten iz ureda vrhovne komande u jednu regimentu prve divizije.

Kijiva je zauvijek izgubio Takeovo povjerenje i osjećao je, da ne može da sakrije mržnju naspram rođaka.

U životu svakog čovjeka nadođe jedan period vremena, u kojemu mu sve ide naopako, a ne-

zgode i razočaranja se samo izmjenjuju, i to najbržim tempom; nijedan mu pothvat ne uspijeva, kao da samo Nebo šalje svoje prokletstvo.

Od nekoliko godina Kijiva je bio u takovom nesretnom položaju i nikako nije mogao da se izvuče. Nami mu je bila ugrabljena, sve njegove špekulacije propale, a dugovi su učinili, da je izgubio i povjerenje svojih pretpostavljenih.

Takeo, koga je smatrao glupim, uvrijedio ga je i zbog toga je morao da prekine svaki odnošaj sa obitelji Kavašima, jedinim svojim rođacima.

Ali sve to kao da nije bilo previše: odjednom, bez ikakova upozorenja, bio je maknut sa mjesta, koje je imao u vrhovnoj komandi. Ovaj udarac bio je u toliko teži, što mu je presjekao svaku nadu unapređenja. Briljantna karijera, koju je s velikim naporom sebi pripremao, odjednom je bila strahovito ugrožena ovim premještajem. Morao je da prihvati beznačajno mjesto u jednom sjedištu divizije i da obavlja poslove, koje je ranije smatrao najdosadnijim mrcvarenjem. Kijiva je bio i odviše svijestan svoje krivnje, da bi se usudio protestirati. Ipak, u svojoj se nesreći zakleo, da se ne će smatrati pobijeđenim, i prihvatio je novi posao ni ne pocrvenivši. Sve do ovog dana Kijivu nije ostavljala prisutnost duha, nikada on nije gubio bitku sa varavom srećom; ali posljednji događaji su ga toliko pogodili, da mu je krv udarala u glavu i jače kolala, čim bi

pomislio, da je pao u nemilost kod svojih ranijih pokrovitelja.

Njegov je položaj bio sličan položaju pješaka, koji je, čim je počeo da svladava uspon na brdo, na čijem ga vrhu čeka uspjeh, bio grubo vraćen poslije prvih par sretnih koračaja. Ali, tko ga je gurnuo? Iz nekih riječi Takeovih i iz činjenice, da je general u vrhovnoj komandi bio prijatelj vikonta Kataoke, on je izvodio zaključak, da ovaj čovjek nije baš sasvim tuđ njegovoj nesreći. Kijivi je bilo poznato, da Takeo ne drži mnogo do novaca i da ga stvar sa one tri hiljade jena ne bi mogla onako da uzruja. Kijiva je također vjerovao, da se Takeov gnjev ne mora pripisati ogorčenju radi falsifikovanja pečata, nego da je tome uzrok mnogo ozbiljniji, nego li je gubitak vlastitog novca.

Možda je Nami otkrila Takeu staru historiju njegove neuslišane ljubavne izjave? On je polako počeo da sebe uvjerava, kako je zapravo ovo uzrok Takeova gnjeva, i to je još pojačalo njegov bijes i ljubomoru. Razočaranje u ljubavi, nesreća sa gubitkom pozicije, koja je mnogo obećavala, ljubomora i mržnja na generala, Nami i Takea, sve je to peklo njegovu dušu i ispunjalo je gorčinom. Uvijek se ponosio svojim mirom i hladnokrvnošću i izrugivao onim ljudima, koji su u nastupu bijesa zaboravljali na svoje dalekosežnije ciljeve; ali sada, poslije ovih naglih udaraca, koji su mu razbili sreću, on je izgubio

svoj umjetni mir, koji je bio plod autodiscipline, tako da nije mogao da izdrži, ako se ne iskali na nekome i ne istrese sav onaj otrov, koji je kolao u svakoj njegovoj žilici.

Osveta! Osveta!

Ne postoji na svijetu većeg užitka nego ispijati krv osobi koju mrziš. Sama pomisao na ovaj užitak čini, da nam zaigra iskra u očima. Naš jezik radosno udara o nepce:

Osveta! Osveta!

Ali na koji način? Koje bi to bilo sredstvo, kojim bi Kijiva jednom samom eksplozijom mogao da uništi obitelji, koje je mrzio: Kataokine i Kavašime? Kako postaviti eksploziv, da obje udaljene kuće odjednom odlete u zrak? Kako bi bio zabavan prizor gledati raskomadano meso onih ljudi i žena, koje mrzimo, ostatke njihovih kostura, bačenih malne živih u pakao! To bi bila nezaboravna orgija radosne osvete!

Ova su pitanja mučila od januara Kijivu i on je dan i noć razmišljao, kako da ih riješi.

Bilo je sredinom marta i latice sa šljivinih stabala počele su da padaju kao snijeg.

Jednog dana morao je Kijiva da se odveze do stanice Šimbaši, da se pozdravi sa prijateljem, koji je bio premješten iz treće divizije u jedan tokijski vojni ured. Kad je izlazio iz čekaonice, naišao je na jednu gospođu, koju je pratila djevojčica.

Pred njim su bile gospođa Kataoka i njezina mlađa kćerka Koma.

— Kako ste? — pitala je gospođa Kataoka.

Kijiva je bio počeo da mijenja boje, ali dahnuo je slobodnije, kad je na izrazu njihovih lica pročitao, da im je nepoznato sve, što se s njim događalo. Mrzio je generala i Nami, ali je pomislio, da bi bilo glupo izdati se gospođi Kataoka. Zato se ljubezno nakloni i reče smiješeći se:

— Kako zdravlje, gospođo vikonteso?

— Ne vidimo vas dulje vremena. Zašto?

— Rado bih vas posjetio, ali sam u zadnje vrijeme silno zaposlen. Kuda su uputile gospođe?

— U Cuši. A vi?

— Očekujem jednog prijatelja. Putuju li gospođe radi razonode?

— Zar vam nije poznato, da imamo jednu bolesnicu?

— Bolesnicu? Koga? — upita Kijiva iznenađen.

— Nami, — odgovori vikontesa.

U taj tren čuo se udarac zvona i putnici su požurili u stanicu. Koma upozori gospođu Kataoka:

— Majko, vrijeme je... dođi, brzo!

Kijiva prihvati kovčežić gospođa i spremao se da ih isprati do vagona.

— Je li Nami ozbiljno bolesna?

— Jest, oboljela je na plućima.

— Na plućima?

— Sušica... Bacila je veliku količinu krvi i zato je pred kratko vrijeme pošla u Cuši na liječenje. Sada idemo da je posjetimo. — Prihvati putni kovčeg iz Kijivinih ruku, zahvali mu i reče:

— Sada je bolje. Poslušajte... ja ću se brzo vratiti i nadam se, da ću vas skoro moći primiti . . .

Gledajući, kako se u kolima prve klase gubi šal i šešir, ukrašen vrpcama žive crvene boje, Kijiva nije mogao da svlada osvetljiv osmjeh, koji mu je silom zaigrao na usnama.

Kad je liječnik opazio, da se Namijina bolest pogoršava, založio se, da se bolesnica podvrgne najozbiljnijem liječenju, a kod toga je nastojao, da ne izazove nemir oko jadne patnice. Uza sva najbolja sredstva, koja su bila upotrebljena u borbi protiv opake bolesti, Namijino se stanje pogoršavalo i početkom marta bilo je očigledno, da je nesretna mlada nevjesta osuđena da padne žrtvom sušice.

I sama svekrva, zabavljena vječno vlastitom bolešću, iako se uvijek izrugivala neraspoloženju mladih žena i protivila troškovima za promjenu zraka i specijalno liječenje, strahovito se zabrinula, kad je Nami bacila krv. A bojala se i posljedica — čula je naime, da je bolest priljepčiva — i zato je odmah pristala na predlog liječnika, da se Nami sa jednom vještom bolničarkom pošalje u vilu Kataokinih u Cuši.

Kod prvog naleta bolesti, Nami se silno preplašila. Osjećala se kao putnik, koji se zatekao na pustoj obali, izgubljen, iznenada opkoljen sa svih strana crnim prijetećim oblačinama. Kad je tu prijeteću tišinu razbilo sijevanje gromova i zavijanje olujnih vjetrova i žestoka kiša, ona osjeti, da mora da pribere sve snage, da se izvuče iz grozne oluje i pobjegne crnim oblacima.

Ipak, sjećanje na onaj prvi nalet bolesti bilo je grozno i još uvijek živo!

Osvanuo je dan 2. marta. Nami se osjećala nešto bolje nego obično i zabavljala se, smještajući u simbolične skupine raznobojno cvijeće... ta joj je radost bila dulje vremena oduzeta. Zamolila je muža, koji se slučajno našao kod nje, da joj pomogne dodavanjem cvijeća. Sjedili su na verandi i ona je upravo oslobađala jednu rascvjetanu šljivinu grančicu.

Iznenada osjeti oštru bol u prsima, glava joj klone na rame, iz ustiju joj se izvije prigušen krik i na usta, koja su se iskrivila u grču, izbije mlaz krvi, kojega se toliko plašila. Došao je strašan momenat, koji je sa žalošću predosjećala, nadošao, da joj pred pomućenu pamet dozove prolaznu viziju... viziju groba, gledanu kroz jedva proziran veo . . .

Ah! Smrt!

Dok je Nami bila još nesretno dijete, život joj je poklanjao malo radosti i smrt joj ne bi bila tako teška; sada je ona upoznala radosti života

i izgledalo joj, da je život neizmjerna sreća u poređenju sa smrću... Ah, ova joj je misao bila i suviše okrutna... nepodnošljiva. I čim je shvatila, koja ju sudbina čeka, počela je da se bori, da se bori svim snagama protiv ovog groznog zla. Sabrala je svu svoju odvažnost i naprezala se, da pokaže neku nadu u ozdravljenje. Bodrila je samu sebe i dizala vlastiti duh, koji je bila pomutila misao o smrti... Marljivo i pametno podvrgla se svim propisima, pokušala sve lijekove, što je neobično veselilo liječnika, koji je bio zadovoljan njenom upornom voljom i strpljivošću.

Takeo je u to vrijeme bio na pomorskoj stanici Jokusuka, nedaleko od Cušija, i često je dolazio da vidi, kako se bolest razvija, zapravo nastojao, da sve slobodne sate provede kod nje. Često je primala pisma od oca, a tetka i Šizu su je posjećivale. I na kraju, dobra stara Iku, koju su prošlog ljeta bili udaljili od nje, dvorila ju je sa toliko pažnje i ljubavi, da se Nami, uza svu žalost koju je izazivala bolest, osjećala kao u zemaljskom raju, okružena najvećom brigom i ljubavlju... Osim toga, u kući je bio stari vjerni sluga, koji je pametno vodio kuću i ljubljenoj gospodarici znao da pribavi sve moguće udobnosti.

Nami je napustila hladan grad, da se preseli u ovaj začarani kut tople i sunčane obale. Izgledalo joj, da diše slobodnije u toplom svijetlu plodne prirode i u još toplijem ambijentu ljudske simpatije. Osjetila se lakšom i oporavljenom;

poslije petnaest dana prestali su izljevi krvi, a i kašalj je počeo da jenjava. Liječnik, koji je dolazio vrlo često iz Tokia, da je pregleda, bio je vrlo zadovoljan, našavši, da bolest ne ide na gore. Šta više, mogao je sada da kaže, da postoji nada u ozdravljenje, iako je bolest iziskivala najveći oprez i morala da prođe svoj redovan tok.

Zalazilo je sunce prvog dana mjeseca aprila. U prijestonici bilo je još rano za cvjetanje trešanja, ali ovdje, u Cušiju, divlje trešnje, rasprostranjene uz padine, počele su cvjetati i na dugoj zelenoj plohi vidjele se tu i tamo bijele mrlje.

Danas je priroda izgledala žalosnom. Lagana kišica padala je od jutra... Brežuljci i more bili su zamagljeni sivom pozadinom. Dug proljetni dan izgledalo je da ne će nikada svršiti... predveče počela je kiša da pada gušće, a strahovit vjetar počeo da trese vratima i laganim papirnatim zidovima, dok je jeka valova odzvanjala kao topot hiljadu neukroćenih konja. Na ribarskim kućicama bila su vrata zabarikadirana, i nijedno svijetlo nije govorilo o prisutnosti ljudskih stvorova.

U vili Kataoka odigravala se tužna porodična scena. Takeo je, željno iščekivan cijeloga dana, upravo prispio. Bio je spriječen i tek predveče je mogao da krene, i zato je i jurio prema vili, prkoseći mračnim oblačinama olujne noći.

Već se bio presvukao i pošto je večerao, čitao je jedno pismo, naslonjen o sto.

Nasuprot njemu vezla je Nami dražesnu torbicu. Često je igla ostajala nepomična među prstima, kad je dizala pogled i smiješila se suprugu, zamišljena, naprežući uši, da ugrabi svaki šum ove olujne noći. U kose je zadjela grančicu rascvjetane trešnje sa nježnim zelenim lišćem. Na stolu, između supruga, stajala je svijeća, bacajući oko sebe mirno crveno svijetlo. S druge grane, koja je bila usađena u vazu do lampe, padale su bijele latice kao sniježne pahuljice... možda su zvjezdani vjenčići snivali još o svijetlu proljetnom, koje ih je obuhvatalo u jutrima na zelenim brežuljcima. Vani je vjetar hujio bez prestanka, a kiša je lijevala uz neprekidan i monoton žamor.

Takeo je savio pismo i razbio šutnju:

— Otac je zabrinut za tebe. Sutra ću skoknuti do Tokia i pod svaku cijenu posjetiti Akasaku.

— Kako, sutra ćeš krenuti? Po ovom paklenom vremenu? Ah, istina, čeka te majka. I ja bih tako rado s tobom...

— Nami-san, ne smiješ da zaboraviš, zašto se nalaziš ovdje osamljena u progonstvu...

— Ako je ovo progonstvo, željela bih, da potraje kroz cijeli moj život!... Dragi... možeš slobodno pušiti.

— Zar ličim na onoga, koji umire od želje da pripali? Hvala ti, ali bolje da ne pušim, dok sam ovdje... naknadit ću sutra...

Nami se nasmiješi i reče:

— Dobro... kad si tako dobar, dat ću ti vanredno dobrih pogača. Iku će ih odmah donijeti.

— Hvala... Donijela ih je Šizu-san? Što sada radiš? Zaista, ovaj mali rad je prekrasan!

— Uz posao odmiče mi vrijeme brže... Pletem za majku... Oh, nemoj se zabrinjavati, ne zamaram se previše... naprotiv, to me zabavlja! Hoćeš li mi dozvoliti, da ostanem na nogama malo dulje nego što običavam? Ne izgledam kao bolesnica, je li?

— Ništa me ne čudi, da se osjećaš bolje, jer je tvoj glasoviti liječnik, Takeo Kavašima, kod tebe... Ali šalu na stranu, našao sam, da mnogo bolje izgledaš nego pred koji dan. Nema više nikakove opasnosti...

Ušla je stara Iku, noseći čaj i pogače. Ona primijeti:

— Večeras je strahovito nevrijeme! Ne bismo mogle mirno spavati, da gospodin barun nije s nama! Gospođica Šizu nas je ostavila, a i bolničarka se vratila u Tokio. Sad ćemo se osjećati same, iako stari Mokej ostaje s nama.

— Mora da je strašno ovo nevrijeme za mornare. A možda treba više žaliti one, koji kod

svojih kuća misle na one, koji su na moru u pogibelji! — reče Nami.

— O! Ovo je vrijeme još uvijek relativno dobro! — primijeti Takeo, pijući čaj i gutajući pogaču. Da si proživjela oluju na jugu Žutoga mora, onda bi tek znala, što znači nevrijeme na moru... kad je i parobrod od preko 4000 tona nošen i bacan kao perušina u visinu od 12 do 15 metara, valovi kidaju komandni most, a trupina škripi i izgleda, da će se raspasti kao drvena daščara! Kladim se, da se ne biste osjećale dobro u onoj lomljavi!

Vjetar je sve to jače bjesnio i nosio silovito kišu prema kući. Kapi su udarale o zidove kao kamenčići. Nami zaklopi oči, a Iku stisne pleća. Svi su ušutjeli i za neko vrijeme čulo se samo bjesnilo oluje, koja se razvijala sve većom hukom.

— Ostavite, ne govorimo o strahovitim prizorima. Po ovom vremenu najbolje je držati svijeću upaljenu i govoriti o radosnim stvarima. Ovaj kraj izgleda topliji od Jokusuke. Divlje trešnje ovdje već cvjetaju.

Nami je namještala cvijeće u vazu i reče:

— Dobri Mokej nabrao ih je jutros na brijegu... zar nije divno? Mislim, da će ova oluja oštetiti nježno bilje i rascvjetale grane. Je li tačno, da je ovo cvijeće jako... odvažno. Danas u predvečerje, čitajući stihove naše budističke pjesnikinje, našla sam među najljepšima slijedeće:

O kako te ljubim, svijetli cvijete, blještavi!
Kad cvateš sav oduševljen, bujan.

Ali kako brzo se i za tebe otvara grob!
Prvi sunčev poljubac ujedno je i posljednji.

Prolaziš vedar i čist kao zrak,
Rasplinjujući se slatko kao ljubavni san.

Zašto si samo san svijetla i mirisa?
Nebeska stvari, o cvijete, ovdje dolje ne smiješ ostati.

Prolaziš blješteći na zemlji, kao krijes po nebu,
Koji nestaje u jednom božanskom trenutku života.

— Kako?... Nestaje u jednom trenutku života?... Naš narod obožava cvijeće... i druge prolazne stvari... To je dirljivo, ali ne treba biti odviše nježan. U ratu i inače svi oni, koji žele brzo umrijeti, pokazuju slab karakter! Ja bih radije u narodu pojačao pjesmom ljubav prema životu, do zadnjeg daha... I moja pjesma bila bi sasvim drukčija. Slušaj... Možda će te iznenaditi, to je moj prvi pjesnički pokušaj:

Ne smijte se, ako grabim život;
Ne smatrajte djetinjim hirom

Moju žeđ za životom. Iako su oko mene slabići,
Ipak ne vjerujem, da je smrt dobitak;

Jer moje srce kliče, igra od radosti
Usprkos svih gorčina i bolova,

Kad vidi, da se cvijeće sklapa slatko
Na mrtvim stabljikama, u nova proljeća.

— Kako ti se sviđa? Mislim, da sam nadmašio Rengecu?

— Lijepi su to stihovi! Gospodin je pravi pjesnik... Zar ne, gospođo Nami?

Takeo se našalio:

— Sada, kad je stara Iku dala svoj sud, meni je osigurana slava!

Stanku u njihovom razgovoru ispunilo je urlanje oluje, pomiješano sa šumom valova, koji su udarali o obalu. Svoj trojici pričinilo se, da su osamljeni na jednoj splavi, usred mora. Nami izvadi mali termometar, koji je malo prije prinijela tijelu, i pokaže ga veselo suprugu . . . Groznica je padala . . . Pogleda cvijeće, koje je bila položila na stol, i reče ponizno:

— Danas je minula godina dana . . . Svega se sjećam . . . kao da je danas . . . Ja sam se udaljavala kočijom, a moji su me pozdravljali sa vratiju. Nisam mogla da nađem riječ oproštaja . . . A zatim, sjećam se . . . na mostu Tameike uhvatila nas je noć . . . pred nama se dizao pun mjesec... I tada su cvjetale trešnje... i dok se je kočija penjala na brežuljak, bijele latice padale su oko nas . . . Sjećaš li se? Jedna mi je pala na kose, a ja je nisam opazila. Tetka mi ju je skinula, kad smo sišli.

Takeo je prislonio njeno lice na svoju ruku i rekao:

— Kako brzo prolaze godine! Vidjet ćeš... ne će proći dugo, pa ćemo proslaviti srebrni pir! . . . Sjećam se i danas, kako si bila stidljiva na dan vjenčanja . . . Onda me mnogo začudilo, kad sam te vidio tako tihu!

— A danas ćeš se još više začuditi, kada ti kažem, da sam onda bila silno preplašena i da sam teškom mukom držala u rukama svečani pehar.

Iku se vratila i rekla nasmijano:

— A danas prolazite sretne časove! Tako me veseli, kad vidim, da vam je lice radosno! To me potsjeća na vedre dane, provedene u Ikao.

— Ikao! Oh, kako sam bila sretna!

— A berba papradi? Ja se sjećam jedne gospođe, koja nije htjela da gubi vrijeme! . . .

— To si bio ti, koji si me nagonio na rad! — primijeti Nami nasmijana.

— Brzo će doći sezona papradi. Ozdravi brzo, draga. Opet ćemo ih brati . . .

Noć je bila olujna, no sutrašnji je dan bio tih.

Takeo je poslije podne imao da otputuje u Tokio. U jutarnjim toplim satima htio je da povede Nami na kratku šetnju. Došli su uz obalu do male kolibe, koju je zakriljivala sjena jednoga bora.

— Krasnog li vremena! Tko bi sinoć rekao, da će se vrijeme ovako popraviti? — reče Nami.

— Zaista, nitko.

— Pogledaj, kako suprotna obala izgleda blizu. Reklo bi se, da je na domaku glasa.

Lutajući po suhoj pržini, prošli su mimo dječakâ, koji su tražili školjke, i ribarâ, koji su sušili mreže. Zatim se udaljiše prema obali po-

krivenoj šibljikom i nađoše se u jednom osamljenom kutiću.

Kao da ju je odjednom pogodila neka uspomena, ona upita:

— Znaš li, što sada radi Kijiva?

— Kijiva, onaj sramotni pokvarenjak! Nisam ga više vidio! . . . Zašto me pitaš o njemu?

Nami ne odgovori odmah.

— Ti ćeš se smijati... sanjala sam o njemu prošle noći . . .

— Sanjala si? Što?

— Razgovarao je s majkom!

— Zašto se mučiš tim mislima? A o čemu je razgovarao?

— Ne sjećam se . . . Ali izgledalo je, da majka odobrava. Slušaj, O-Šizu-san mi je pričala, da ga je vidjela na šetnji, skupa sa Jamakijem. Možda sam radi toga sanjala o njemu. Slušaj, dragi, Kijiva ne će više doći u našu kuću?

— Nikako. I majka se s njim posvađala... to sigurno znaš . . .

Namiji se ote uzdah.

— Ne mogu da se pomirim s mišlju, da se tvoja majka toliko ljuti na mene radi moje bolesti.

Takeo osjeti, da su mu srsi prošli tijelom. Nije htio da priča maloj bolesnici, kako je njegova majka postala još ljuća za vrijeme njezina odsustva i kako je tražila, da se on drži daleko od Cušija, da se ne bi zarazio . . . niti da je

govorila zlo o obitelji Kataoka radi Namijine bolesti, koja joj zadaje toliko brige . . . A kad je Takeo pokušao da je umiri, majka mu je primjećivala, da je lud, i prigovarala, da za ljubav prema ženi ne će da sluša nju . . . A ovaj se prizor ponovio do sada nekoliko puta.

— Ma ti se odviše mučiš! Zašto si zabrinuta! Čuvaj svoje snage za borbu proti bolesti i spremi se da proslaviš dolazak proljeća. Poći ćemo s majkom u Jošimu i tamo ćemo prisustvovati cvjetanju trešanja. Dosta smo pješačili. Jesi li umorna? Želiš li, da se vratimo?

Stigli su do kolibice, koja se izdizala nad obalu kao mali obronak.

— Pođimo do Fudova hrama. Nisam nimalo umorna. Osjećam se tako dobro, da bih pješačila do Amerike.

— Zaista? Osjećaš se dobro? Trebalo bi da ogrneš pleća ovim šalom . . . Hridine su vlažne, skližu se . . . drži me čvrsto za ruku.

Takeo je pomogao Nami da uđe hridinastim tijesnim puteljkom. Oni su se često ustavljali i prispješe tako do vodopada, koji se rušio u više tankih srebrnih mlazova. Uz vodu stajao je Fudov hram. Nekoliko borova dizalo se krošnjom nad obronkom, ogledajući se u bistroj vodi.

Takeo ukloni rupcem prašinu s jednog mramornog bloka i prostre ogrtač, da Nami može da sjedne. On sjedne do nje, obuhvati koljena rukama i reče:

— Kakav li je božanski mir na ovom mjestu?

More je zaista bilo glatko... podnevno nebo bilo modro i bez oblačka . . . Vode su na površini imale odraz svjetao, sjajan, i gdjegod baciš pogled, nigdje nije bio pomućen. Zemlja i more su se odmarali, snivajući u dubokom miru proljetnog dana.

— Ljubavi moja, poslušaj me!

— Što ti je, Nami-san?

— Hoću li ja preboljeti?

— Što?

— Ovu moju bolest.

— Ne govori gluposti! Zašto ne bi ozdravila? Vjeruj mi, da ćeš ozdraviti. Ja ću znati da te ozdravim . . . Sve ću učiniti, da ti vratim zdravlje!

Nami prisloni glavu na Takeovo rame.

— A ipak, meni se čini, da nikad ne ću ozdraviti. I moja majka umrla je od iste bolesti . . .

— Nami-san, zašto mi danas govoriš sve ovo? Danas, kad se oporavljaš. Jesi li čula, što je rekao liječnik? Moguće, da je tvoja majka... ali ti nemaš još dvadeset godina, a bolest je tek u prvom stadiju. Budi sigurna, da ćeš ozdraviti. Sjećaš li se Okahave . . . onog našeg susjeda, koji je bio izgubio desno plućno krilo, i makar je liječnik bio izgubio svaku nadu, on je živio još petnaest godina. Ako tvoja volja bude dovoljno jaka, sigurno ćeš ozdraviti. Kad tako ne

bi bilo, ja bih bio kriv . . . bila bi kriva moja suviše slaba ljubav prema tebi. Ali ti znaš, koliko te volim . . . i zato ćeš ozdraviti. Reci mi: zašto si tako žalosna?

Takeo prihvati Namijinu ruku i strastveno je pritisne na usne. Jedan dijamant blještio je na njenim nježnim prstima . . . Takeov poklon.

Dugo nisu progovorili. Pojavila su se bijela jedra, zaobišla otok Jenošizmu i približavala se jedreći bistrim morem. Lahor je donosio lagani pijev dalekih ribara.

Namijine oči, pune zadržavanih suza, bljesnuše posmjehom, dok su joj usne šaptale:

— Jest, jest, ozdravit ću. Zašto moramo umrijeti? Ja bih htjela da živim hiljadu godina! Ako se baš mora umrijeti, zašto ne umremo skupa?

— Ako me ti ostaviš, budi sigurna, da ne ću preboljeti.

— Zaista? Koje li sreće umrijeti skupa! . . . Ali ti imaš majku i druge dužnosti . . . Ti ne možeš da učiniš ono, što ti se svidi. Ja ću poći prije i čekat ću te. A ti ćeš često misliti na mene, kad me ne bude više. Zar ne, Takeo?

Njemu potekoše suze . . . on pomilova Namijino lice i prošapta joj:

— Ne govorimo više o žalosnim stvarima! Ozdravi, Nami-san . . . i mi ćemo oboje živjeti dugo . . . i proslaviti naš zlatni pir!

Ona stisne Takeove ruke, položi glavu na njegovo koljeno i zaplače.

— Ja ću biti tvoja žena i preko groba. Ništa nas ne može rastaviti... ni neprijatelji, ni bolest, pa čak ni smrt . . . Ja sam tvoja, tvoja, sasvim tvoja, za svu vječnost, koja nema kraja . . .

V.

OSVETA

Posmjeh, koji je zaigrao na Kijivinim usnama, kad je na stanici Šimbaši saznao za Namijinu bolest, bio je najbolji znak, da se u duši veseli. Konačno je pronašao rješenje za pitanje, koje ga je toliko vremena mučilo i o kojemu je sve dotle uzalud razmišljao. Obitelji Kataoka i Kavašima, koje je toliko mrzio, bile su povezane dvostrukom vezom Nami-san, koja je bila i kćerka Kataokina i žena Takeova. Njezina bolest pružala je dakle priliku za dvostruku osvetu. Kako je to bila opaka zarazna bolest, i kako je Takeo često izostajao od kuće, Kijivi se baš sada pružila najbolja prilika, da provede svoju zamisao u djelo. Znao je, da će biti dovoljno da šušne staroj Kavašimi nekoliko riječi o opasnostima, kojima ih Nami izlaže, pa da izazove željeni utisak. Kad jednom eksplodira ovako pripremljeni eksploziv, njemu ne će ostati ništa drugo da radi, nego da se povuče u stranu i

sačeka daljnji razvoj tragedije, u kojoj će sami njegovi neprijatelji izvršiti sve ostalo i izmučiti jedni druge.

Kijivu je veselila i sama pomisao na perverzni užitak, što će ga imati, kad se osveti, i njegov duh, dulje vremena potišten, sada je ponovo oživio, jer je bio siguran, da će uskoro dobiti potpunu zadovoljštinu. Veoma je dobro poznavao tetku i znao, da nju ne bi bila toliko uzrujala njegova zadnja afera, koliko je uzrujala Takea. Znao je i to, da ona ne cijeni mišljenje svog sina, kojega je smatrala neiskusnim mladićem, dok je naprotiv i te kako cijenila Kijivu radi njegove lukavosti i domišljatosti. I na kraju, znao je i to, da stara udova nema mnogo rođaka, da se mladi bračni par nalazi daleko i da ona, uza svu svoju mizantropsku narav, osjeća ipak samoću, te da će s tog razloga srdačno primiti svakoga, tko joj u njenoj nevolji priđe. Zato je mogao lako i predvidjeti, hoće li mu plan uspjeti ili ne.

Ipak je bio oprezan i poslao u dom Kavašimovih kao izvidnicu Jamakia. On je imao da istraži teren i dozna, što stara Kavašima misli o Kijivi.

Jedne večeri krajem aprila dobio je obavijest, da Namijino zdravlje, usprkos najbrižnijoj njezi, ne kreće nikako na bolje i da se negodovanje udove pretvara već u mržnju na nevjestu. Koristeći se odsustvom Takea i njegovog upravi-

telja Tazakija, koji je bio na poslovnom putovanju, on krene u dom Kavašimovih, koji nije posjetio već nekoliko mjeseci. Našao je tetku duboko zamišljenu radi jednog pisma, koje je primila od Takea.

— Nema nikakovih znakova, da bolest kreće na bolje, iako nas liječenje silno košta! — reče udovica. — Ima više od dva mjeseca, da je Nami bolesna, a bolest nikako da se popravi. Ja sama ne znam, što da radim. Bila bih mnogo mirnija, kad bih imala nekoga, tko bi me savjetovao. Ti znaš, Takeo je još uvijek dijete . . .

— Ja te dobro shvaćam, draga tetko! Zapravo ja se ne bih smio više pojaviti ovdje, ali ova je nesreća tako teško pogodila kuću Kavašimovih, da ne mogu nikako da ostanem pasivan, osobito kad pomislim na dobro, koje ste mi vi, tetko, Takeo-san i pokojnik ukazali. Zato sam se i odvažio, da vas posjetim. Žalosno je, zaista, draga tetko . . . jer nema opasnije bolesti od tuberkuloze . . . I, znaj, često se dogodi, da i suprug oboli od zajedničkog življenja sa suprugom. Poznati su mi i neki slučajevi, gdje se cijela obitelj zarazila sušicom. Ja sam u velike zabrinut za Takea; ako ti ne budeš razborita i oprezna, nesreća bi mogla da bude daleko teža . . .

— Imaš potpuno pravo. Ja i sama živim u velikom strahu i više puta sam ponovila Takeu, da se drži daleko od Cušija. Ali, što pomažu

moje riječi? . . . On me jednostavno ne sluša. Evo pogledaj . . . pogledaj . . . — nastavi, pokazujući pismo, koje je držala u ruci. — Ne govori o ničemu drugome, nego o ženi . . . o onome, što kaže liječnik . . . što radi bolničarka i t. d., i t. d.

Kijiva upadne smiješeći se:

— Ali, draga tetko, to ne može da bude drukčije. Ljubav muža prema ženi nije nikada dovoljno jaka. Takeova briga za ženu vrijedna je svakog poštovanja.

— Ja ne dijelim to mišljenje. Je li ispravno ne slušati roditelje samo radi bolesti žene?

Kijiva uzdahne.

— Kako su se stvari brzo izmijenile! Izgleda mi, da je bilo jučer, kad se Takeo vjenčao. A ti si bila veoma zadovoljna! Danas je nadošao odlučan momenat za sudbinu kuće Kavašima . . . ususret dobru ili zlu! Ti ne voliš Namijine roditelje, je li tako?

— A zašto da ih volim? Što sam primila od njih? Imala sam jednu posjetu ohole gospođe, više ili manje ceremonioznu. Dobila sam beznačajan poklon . . . što opet nije nikakav znak naročite pažnje i poštovanja. Što se tiče Kata, imali smo dva, tri posjeta . . . ali . . .

Kijiva uzdahne još jednom i izgovori sa dubokim prezirom:

— U prilici, kakova je ova, Namijini roditelji trebali bi svakako da nešto učine, da ublaže

našu bol! Kako mogu ostati ovako indiferentni i prepustiti potpuno našoj brizi bolesnu djevojku! Svijet je zaista odviše egoističan . . . u tome je stvar!

— To je tačno.

— Ali nama treba da bude iznad svega Takeovo zdravlje. Ako se obistini ono, čega se bojimo . . . to bi značio kraj kuće Kavašimovih! Bolest može da izbije u bilo koje vrijeme. Ali što nam ostaje? Ništa . . . otkada su vjenčani, ne možemo ih držati odvojene . . .

— To je istina . . . ne može se . . .

— Ali je i dužnost roditelja, da skrenu djecu sa opasnih puteva, koje su sami odabrali. Može to biti i kazna za djecu, ali je učinjena za njihovo dobro. Mogu mlađi u početku biti i razočarani, poslije nekog vremena već će se urazumiti i promijeniti mišljenje . . .

— I to je istina.

— Ne smije se dozvoliti, da nestane slavnog imena Kavašima iz obzira prema nekoj ljubavi, ili iz samilosti za neko jadno stvorenje!

— Sigurno, da ne smije!

— A zatim, kad bi oni dobili dijete . . . to bi bio kraj . . .

— Tako je!

Kad je Kijiva opazio, da tetka ne može da se otme snazi njegova razlaganja, kliktao je u svom zlom srcu od veselja i odjednom promije-

nio predmet razgovora. Zakleo se, da će najvećom brigom njegovati otrov, što ga je ubacio u dušu ove žene, dok ne nastupe plodovi rušenja i smrti. Bio je siguran, da doba berbe nije daleko.

Takeova majka nije opet bila tako zla, da bi mrzila Namiju iz nekog ličnog razloga. Šta više, priznavala je Namijine napore, da joj ugodi, i usprkos razlici u temperamentu i odgoju nije mogla da ne prizna neku srodnost ukusa i misli. Kojiput je sama sebi priznavala, — ali se čuvala da to reče drugome, — da ni u kakovoj prilici njezin karakter nije bio u mladosti sličan onome slatke Nami. Ali kad se je poslije dva mjeseca teške bolesti uvjerila, da je Nami osuđena da postane žrtvom strahovite boleštine, spopao je strah, da bi bolest mogla da ima i strahovitih posljedica za druge ukućane; i kad je jasno vidjela, da usprkos tolikih troškova i najbrižnijeg liječenja nema nade u skoro ozdravljenje, osjetila je, da joj se u duši javlja neki osobiti osjećaj razočaranja i antipatije . . . Ni sama čak nije mogla da shvati, kako se taj osjećaj brzo razvio i postao tako jak. I kako je taj osjećaj rastao sa brigama, koje je izazivala sama bolest, tako se i mržnja razvijala velikom žestinom.

Kijiva je iz njenog razgovora pažljivo, korak po korak, pratio napredovanje toga zla u ženinoj duši i nastojao kod svojih slijedećih posjeta, da

to zlo još više učvrsti, upravljajući ženine misli ka konačnom obračunu.

Kad su Kijivini posjeti za vrijeme Takeova odsustva postali malko čudni, bijednik je već bio izvršio veći dio svog zločinačkog plana i već se pohvalio Jamakiju, da je on auktor drame, koja sad ima da se odigra.

VI.

MAJKA I SIN

Prvih dana mjeseca maja, brod, na koji je Takeo bio komandiran, dobio je nalog da uputi u jednu luku nedaleko Saseha, odakle je imao da krene prema sjeveru, da učestvuje u manevrima flote u vodama Hakodate. Kako je imao da izbiva mjesec dana, jedne večeri posjeti sin kuću, da se oprosti s majkom. Starica je od nekog vremena bila surova sa Takeom... Izvjesno joj je netko dunuo koju mušicu u uho, tako je mislio Takeo.

One večeri primila ga je nježno, i kolikogod se on nije obazirao na sve ove sitne pažnje, ipak se osjetio zbunjen tom neobičnom nježnošću.

Svaki sin, čak i onda kad nije više dijete, osjeti radost, kad opazi, da ga majka ljubi. A Takeo je bio u toliko više obradovan tom nježnošću, jer je ona došla poslije teških udaraca, što ih je pretrpio u zadnje vrijeme.

Poslije lake večere on se sjeti Namije, i dok je u kupatilu prisluškivao udaranju širokih kaplja o površinu vode, sjeti se one olujne večeri provedene u Cušiju.

Zatim pomisli na sretno doba, kad Nami prizdravi i kad se vrati u njegovu kuću . . . i sav sretan pospješi kupanje.

Osvježen kupkom, umotan u široki kimono, posjeti majku u njenoj sobi. Desnom rukom tro je čelo, a na kraju usana visjela mu upaljena cigareta.

Udova je pušila laganu i dugačku lulu, dok joj je jedna djevojčica masirala leđa. Podigla je pogled i rekla:

— Već si se uredio? Potsjećaš me na tvog oca . . . Tako se i on vraćao iz kupatila . . . Ti ćeš također sjesti na onaj jastuk do mene. Dobro je, Macu, dosta je. Sad idi i pripremi čaj.

Gospođa Kavašima ustane i dohvati sa stola tanjur sa pogačama.

— Majko, ti mi ukazuješ toliko pažnje, kao da sam tvoj gost, — primijeti Takeo smijući se i otresajući pepeo sa cigarete.

— Takeo, dolaziš u pravi čas. Želim da s tobom razgovaram i željno te očekujem već dosta vremena. Danas... jesi li se zadržavao u Cušiju?

Takeo je znao, da mu je majka protivna tome, da on posjećuje Namiju, ali nije mogao da zataji.

— Jest, ustavio sam se kratko vrijeme. Izgleda, da je sada bolje . . . ona je toliko žalosna, što mora da ti zadaje sve ove muke!

— Zar je to toliko žalosti?

Posmatrala je lice sina s najvećim nemirom.

Uto je bio poslužen čaj. Udova se obrati djevojci, koja je donijela čaj:

— Više nam ne trebaš, Macu, zatvori dobro vratnice.

Iskrene malo šećera u svoju i Takeovu šolju i pošto je od duška ispila vruću tekućinu, dohvati dugačku lulu, pripali je i reče:

— Ponovo me muče ove reume. Posjetila sam grob tvojega oca i još me bole zglobovi. Izgleda mi, da sam već jednom nogom u grobu! Barem ti, Takeo, budi oprezan i čuvaj zdravlje.

Takeo otrese lug sa cigarete i pogleda majku, koja kraj tolikog sala nije imala na čelu nego tek nekoliko nabora.

— Ja sam gotovo uvijek otsutan i nikoga nema, da se pozabavi kućom. Kako bih bio sretan, kad bi se Nami poslije ozdravljenja vratila, da ti pomogne! I ona misli samo na to!

— Dobro . . . ja vjerujem, da ona misli na to, ali ja se bojim sušice . . .

— Ali sada se već oporavlja. Uskoro će toplije, a i ona je mlada, pa se bolest ne može dalje razvijati.

— Makar se osjeća bolje, ipak se ne može ni pomišljati na brzo ozdravljenje. Doznala sam

od liječnika, da joj je i majka umrla od iste bolesti . . .

— To je istina, sama mi je rekla, ali . . .

— Sušica je nasljedna, je li tako?

— Tako se govori, ali Namijina je bolest posljedica jedne jake prehlade. Sve ovisi o preventivnim lijekovima. Svijet govori o zaraznom i nasljednom karakteru bolesti, ali je često neposredni povod bolesti u drugome. Ti znaš, kako je Namijin otac snažan, sestra njezina krasno razvijena . . . sigurno je, da O-Koma-san ne pokazuje nikakve predispozicije za tu bolest. A ni mi nismo tako slabi i nježni, kako govore liječnici . . .

I Takeo se nasmije.

— Mislim, da nije vrijeme smijehu . . .

Majka istrese lulu na dlan i nastavi:

— Ja mislim, da je sušica najgora od svih bolesti. Takeo, ti poznaš obitelj guvernera Togo. Majka dječaka, s kojim si se više puta tukao u djetinjstvu, umrla je od sušice, već su tomu dvije godine. Togo-san umro je također šest mjeseci poslije žene od iste bolesti. Ti to dobro znaš. I sin, željeznički činovnik ne znam već u kom gradu, umro je također prije par dana. Sve je to bilo posljedica bolesti jedne same osobe u obitelji. Mogla bih da ti pričam mnogo sličnih slučajeva . . . Zato te molim, dragi Takeo, da budeš oprezan. Ako unaprijed ne poduzmemo

nikakovih potrebnih mjera, ne ćemo se moći oteti najžalosnijim posljedicama.

Udova odloži lulu i pomakne se naprijed, da bolje osmotri Takea, koji je slušao šuteći. A zatim nastavi:

— Nešto mi je na srcu, što treba da ti kažem, Takeo. — Cijelo joj se tijelo ukočilo, a zatim oštro pogleda Takea:

— Znaš, Nami . . .

On je pogleda.

— Što bi ti rekao, kad bi Namiju pozvali?

— Pozvali? Što hoćeš time da kažeš?

— Jest, kad bi je pozvali u njenu roditeljsku kuću?

— U roditeljsku kuću? Ti misliš, da bi je oni njegovali za vrijeme njene bolesti?

— Jest, i oni treba da se brinu. U svakom slučaju, ti bi trebao biti zadovoljan, ako je pozovu.

— Ne shvaćam jasno. Cuši mi izgleda najprikladnije mjesto za nju. Kod Kataokinih ima djece. Ako ti želiš, da se ona vrati u Tokio, bilo bi zgodnije, da dođe k nama.

Majka je ispila i drugu šolju čaja, koji se bio već ohladio, i reče uzdrhtalim glasom:

— Takeo, ti nisi pijan; zašto glumiš, da me ne razumiješ? — I gledajući ga oštro, nastavi: — Hoću da kažem ovo: mi moramo vratiti Nami-san kući njenih roditelja?

— Vratiti? . . . Vratiti? . . . Želiš reći rastaviti se?

— Polako, Takeo, ne govori tako jako! — i gledajući sina, koji je sav uzbuđen drhtao: — Rastava? Dobro . . . nazovi je i tako, ako ti se tako čini bolje . . .

— Rastaviti se? Ali zašto?

— I ti još pitaš, zašto? Zbog svega onoga, što sam ti malo prije rekla. Radi opasnosti zaraze.

— Tako, radi sušice . . . ti bi htjela, da se rastavim od Namije?

— Upravo radi toga . . . iako bi to zadalo i meni bolova.

— Da se rastavimo . . .

Cigareta ispade iz Takeovih prstiju i pade u vatru raspršujući iskre. Svjetiljka je zujala, a kiša olujne noći, izgleda, da je sad još većim bijesom udarila o zidove kuće.

Udova ugasi cigaretu, koja se dimila u pepelu, i nastavi mirnije:

— Ne čudi se nimalo, što te ova misao na prvi mah osupnula. Bio si, istina, nepripravan, ali ja mislim na ovo već mnogo dana, a i ti ćeš morati također da promisliš, kad me saslušaš. Ja nemam ništa proti Namiji, ništa me kod nje ne ozlovoljava, a ti je ljubiš. Zato mi je i teško savjetovati, da se rastavite. Reci, što ti misliš... Opasna narav bolesti . . .

— Ali ako je ona danas na putu ozdravljenja! — reče Takeo žestoko, uzdigavši tužan pogled prama majci.

— Slušaj, što ću ti reći. Možda za momenat bolest i ne pođe na gore, ali čula sam od liječnika, da se ta bolest ponovo pogoršava poslije svakog prividnog poboljšanja. Promjena temperature može da izazove napadaj. Nitko se nije potpuno izliječio od sušice, kažu liječnici. Nami sad nije teško bolesna, ali nju će bolest sve to više zahvaćati i svršit će time, da ćeš se i ti razboljeti. Dobijete li dijete, i ono će naslijediti majčinu bolest... nasljednik tvog imena i imovine... pomisli i na sebe, ne samo na Nami... svi, i ti, i tvoj nasljednik . . . svi ćete umrijeti od te opake bolesti . . . Nestat će kuće Kavašima! Možeš li dopustiti, da bude uništena kuća, čija je moć bila izgrađena pametnim radom tvojega oca, koja je uživala naročitu naklonost Mikadovu?... Svakako, Namiju treba sažaljevati! Ti ćeš mnogo trpjeti . . . ja sama kao tvoja majka predlažem ti ovaj jedini izlaz i činim to bolna srca i poslije duge borbe; ali potrebno je izmjeriti količinu dobra, koje je u opasnosti, i pomisliti na štetu, koju će Namijina bolest donijeti našoj kući . . . Svakako, nju treba sažaljevati . . . ali tvoja misao, misao kućnog starješine traži da se opreš u ovoj tužnoj prilici. Ti moraš podvrći svoje osjećaje diktatu razuma i

učiniti ono, što sam ti savjetovala. Ne zaboravi, što sve duguješ svojoj kući.

Pred Takeom, koji je dotle šuteći slušao, pojavio se, jasan kao sunčev sjaj, slatki lik Namije, kako ju je ostavio toga jutra.

— Majko, nikada ja ne ću moći da napravim nešto tako okrutno.

— Kako? — odjeknuo je majčin tvrd i snažan glas.

— Kad bismo to učinili, Nami bi umrla.

— Dobro . . . ako je sudbina odredila tako, i onako . . . ali Takeo, pomisli, da sam u velikoj brizi za t v o j život . . . i da mi je na srcu budućnost čitave porodice Kavašima.

— Majko, ako zaista misliš na mene . . . treba također i da osjećaš kao i ja. Ni za koju cijenu ne ću moći da počinim takovo nečovještvo . . . ni u kojem slučaju . . . Ona je još odviše mlada i ne može ti biti od velike pomoći, ali te voli isto kao i ja. Kako bih mogao da se rastanem od nevine supruge, a samo zato, što je bolesna? To nije nikakav razlog . . . I zašto se ne bi moglo ozdraviti od sušice? Nami se osjeća mnogo bolje. A ako već ima da umre, umrijet će kao moja žena! Bolest je zarazna, veliš? Ja ću biti veoma oprezan i činiti sve, što mi rekneš . . . ali da se rastavim od nje . . . to ne mogu . . . ni za sve što je najljepše na svijetu . . . ne mogu!

— Ti ne govoriš o ničemu, nego samo o njoj, i ne misliš ni na vlastiti život ni na budućnost Kavašimovih.

— A ti ne misliš nego samo na m o j život. Kakova nam korist od toga, da jednog čovjeka upropastimo nepoštenim i okrutnim postupkom? Okrutnost i nepoštenje nisu nikada koristili ni jednoj obitelji. Rastava s Namijom sigurno ne bi podigla ni ugled ni plemenitost obitelji Kavašima. Ne, nikako ne mogu da se dijelim od nje . . . ne ću to moći nikada.

Iako je udova predviđala, da će naići na neki otpor kod sina, ipak je iznenadi njegova tvrdokornost i odlučnost, i sve to izazove još veći bijes u njoj. Žile su joj na čelu nabrekle, sljepočice ubrzano udarale, a ruka, kojom je držala lulu, zadrhtala više puta. Naprezala se, da svlada bijes, i pokušavala da se i nasmije, dok je govorila:

— Ostavi, nemoj se toliko uzrujavati... promisli hladno. Ti si još mlad i ne poznaš još svijeta; poslovica kaže: — Spasi veliku životinju žrtvujući malu. — Nami je u ovom slučaju mala životinja . . . dom Kavašimovih, to jest m i, smo velika. Ja oplakujem Namiju i njene roditelje, ali kako oni mogu tražiti od nas, da se mi razbolimo od njihove boljetice i da žrtvujemo porodicu Kavašima zbog neke neopravdane samilosti? Pa sve da nas ona i njeni rođaci prokunu,

to je još uvijek manje, nego da survamo čitavu našu porodicu u ponor. Ti govoriš o nepravdi... o okrutnosti . . . ali gdje se god okreneš, možeš da vidiš ovakvih slučajeva. — »Opravdano je odijeliti se od žene, kad se ona ne natječe u umnožavanju obiteljskog sjaja; opravdano je rastaviti se, kad žena ne rađa mužu djece; pravedno je odijeliti se, kad je snađe opasna zarazna bolest«; sve ovo govore zakonske odredbe, zar to ne znaš? Ne smije se ni diskutirati o propisima zakona i tradicionalnim običajima. U slučaju, kakav je naš, sami bi roditelji od svoje pobude morali preuzeti djevojku. Ali kad oni misle, da im to nije dužnost . . . kakovo zlo činimo mi, ako ih podsjetimo na njihovu dužnost?

— Ti govoriš o zakonima... ali mi nemamo prava činiti zlo samo zato, jer ga i drugi čine. Rastaviti se radi jedne bolesti! . . . to su životinjski običaji jednog, hvala Bogu, već dalekog vremena! Pa kad bi i danas bio taj princip prihvaćen, on ne bi zasluživao ništa drugo, nego da bude izigran. Mi nismo dužni poštivati norme jednog zastarjelog i nehumanog zakona. Ti misliš samo na našu obitelj; ali što će reći obitelj Kataoka, kad vidi, da joj vraćamo kćerku, od koje su se tek odijelili, i to samo zbog jedne bolesti? . . . A zatim . . . kako bi Nami mogla da preboli taj udarac, da se potpuno ne razočara? Zamisli samo, da sam j a bolestan na plućima . . . i da mi oduzmu Namiju samo zato,

jer je sušica opasna!... Bi li to bilo pravedno? Dobro . . . a zar nije ovo isto?

— Nije, velika je razlika. Žena nije ravna muškarcu.

— Neka bude! Ali što se tiče duševnog života, ona mu nije podređena! . . . Posmotrimo stvari sa tog praktičnijeg gledišta, molim te. Nami u posljednje vrijeme nije imala težih napadaja i sada se oporavlja. Kad bih ja poslušao tvoj savjet, pouzdano je, da bih bio krivac za sigurno pogoršanje njenog zdravlja. A možeš li ti primiti na svoju savjest jedan takav prigovor? To ne bi mogla učiniti ni nekoj stranoj osobi . . . a kamo li ženi tvojega sina? . . . Hoćeš li dakle, da ja ubijem Namiju? — Glas mu je zamirao u suzama.

Starica se naglo digla, dohvatila iz obiteljske kapelice jednu ihai, odnosno drvenu daščicu, na kojoj je bilo urezano jedno budističko ime, a zatim zazvala duh pokojnika i obratila se sinu:

— Takeo, slušaj me. Ti možeš slobodno da ne držiš ništa do moje zapovijedi; ali pokušaj opetovati riječi, koje si meni malo prije rekao, duhu svojega oca! . . . Opetuj ih, dakle! Duše tvojih predaka te slušaju! Opetuj ih, buntovni sine.

Pogledala je Takea oštro i udarila nekoliko puta lulom po bridu kamina. On, koji je znao da bude suzdržljiv i prijazan sa majkom, pocrvenio je i suzdržavao se.

— Što, majko? Nazivaš me buntovnikom?

— A što si nego buntovnik? Zar nije buna, kad zbog žene ne ćeš da poslušaš majčine riječi? Zar nije neposlušnost uništavati život, što sam ti ga dala i sačuvala pod cijenu najvećih žrtava? Zar nije buna gurati u potpunu propast vlastitu obitelj, usprkos mojih naloga i molba? Ti si neposlušan sin, ti gaziš svoje najsvetije dužnosti!...

— Ali humanost, majko moja . . .

— Ne spominji više tu riječ »humanost«. Pretpostavljaš ženu roditeljima! Luđače! Ne misliš ni na što drugo, nego na ženu, a zaboravljaš svoju prvu obitelj! Jadniče! Ne govoriš nego samo o Namiji! Ali mi ćemo te prokleti!

Takeo je grizao usne, a iz očiju mu tekle suze.

— Majko, ne budi tako okrutna!

— Okrutna?

— Ja sve do ovog trenutka nisam izgovorio tu riječ . . . ali ti danas ne shvaćaš moju misao.

— Zašto ne ćeš da me poslušaš i da se odijeliš od Namije?

— To . . .

— Nema tu oklijevanja. Takeo, poslušaj: ti moraš da izabereš između žene i majke! . . . hoćeš li izabrati Namiju? Voliš li nju nego mene? Ah! Nesretniče!

Udarila je jako lulom o kamin, tako da se rasprsla, dok je kamiš udario snažno o suprotan zid.

U isti tren začuo se iza pregrade prigušen usklik, a odmah zatim jedan drhteći glas, koji je pitao:

— Je li dozvoljeno?

— Tko je? Što je?

— Jedan brzojav.

Takeo je za tren oka otvorio i pročitao brzojav. Djevojka, koja je donijela brzojav, pobjegla je žurno, prepadnuta ljutitim i divljim pogledom gospodarice. Ali ljutina je ipak popustila, i majka i sin sjeli su tiho jedan prema drugom.

Kiša je sada padala na buljuke.

Najposlije starica nastavi razgovor; oči su joj još zadržale onaj ljutit izražaj, ali njene riječi zvučile su blaže.

— Vjeruj mi, Takeo, da ja nemam nikakove druge namjere, nego da tebi učinim bolje, time što tražim rastavu. Ti si mi jedini sin i jedino mi je zadovoljstvo, kad vidim kako napreduješ kuražno i uspješno, u najboljem zdravlju i snazi.

Takeo se prene iz dubokog razmišljanja, podigne glavu i, pokazujući joj brzojav, reče:

— Dobio sam nalog, da odmah krenem. Najkasnije sutra ujutro moram otputovati. Ne ću se vratiti prije mjesec dana. Za to vrijeme ti ne ćeš ništa poduzimati i ponašat ćeš se tako, da Nami ništa ne sazna. Sačekaj moj povratak.

Slijedećeg jutra tražio je Takeo da mu majka ponovi obećanje, da za vrijeme njegovog odsustva ne će poduzeti nikakav korak za rastavu, i udovica to obeća, kao i to, da ne će nikome progovoriti ni riječi o tom. On je zatim pošao da potraži liječnika, da mu preporuči Namiju, i popodnevnim vlakom požurio u Cuši.

Kad je prispio i izašao na stanicu, sunce je zapadalo i ubrzo se mjesečeva glava pokazala u pozadini pozlaćenog neba. Takeo je prešao most preko rječice i krenuo putem kroz šumicu, koju je već bio zahvatio mrak.

Kad se puteljak proširio i kad je spram neba ugledao, kako drhti koplje na česmi, dok se kabao polagano penje, dopre do njegovih ušiju zvuk harfe.

— To Nami svira, — pomisli Takeo i pričini mu se, da će mu srce prsnuti. Zaustavio se na pragu neko vrijeme, da otare suze.

Nami se mnogo bolje osjećala i tražila do povratka voljenog muža utjehu u žalosnim zvucima nježnog instrumenta.

Odmah je opazila, da nešto teško tišti muževljevu dušu, ali on je izbjegavao njezina pitanja i izvinjavao se, da se osjeća umoran nakon dugog bdijenja.

Sjeli su blizu da večeraju, jer se večera spremala svakog dana, kao da je gospodar kod kuće. Nami nije mogla ni da okusi . . . pokušavala je da se osmjehne, kako bi sakrila potištenost i

žalost. Kad je nadošlo vrijeme odlaska posljednjeg večernjeg vlaka, ona je još uvijek prišivala dugmad na haljetku i prašila ogrtač. Takeo nije mogao više da se zadržava i ustao je, da krene.

Nami se ovjesila o njegovu ruku i upitala ga prelomljenim glasom:

— Zar je već sat rastanka, ljubavi moja?

— Vratit ću se brzo, draga. Molim te, budi pametna i pazi svoje zdravlje.

Ruke im se čvrsto i grčevito stisnuše.

Na vratima mu je stara Iku pomogla da navuče obuću, a Mokej iznio ručnu lampu i pratio gospodina do stanice, noseći njegov prtljag.

— Dobra Iku, povjeravam tvojoj brizi Namiju . . . Nami-san, ja odlazim.

— Vrati se brzo, zaklinjem te!

Takeo je prignuo glavu, napravio desetak nesigurnih koračaja u svijetlu lampe, a zatim se okrenuo.

Nami je stajala uspravno na pragu, nepomična. Ramena joj pokrivao bijeli šal . . . mahala je bijelim rupcem u ruci.

— Vrati mi se brzo!

— Hoću, Nami-san! Prehladit ćeš se!... Uđi u kuću, molim te.

Ali bijela spodoba vidjela se na pragu još dok se on okrenuo drugi i treći put . . . a zatim se put naglo spustio i bijela spodoba izgubi se iz vida; ali i po treći put čuo se slabašan glasić, koji se gušio u suzama:

— Vrati mi se brzo!

Daleko, skoro na kraju horizonta, nazirao se svinut luk mjeseca, koji se na časove gubio između vršaka čempresa . . .

VII.

BUDUĆA SUPRUGA

Zvučan poklič vozača kurume, koja je jurila, najavio je kući dolazak gospodara Jamakija.

Tek se okupao, sjeo je na bijeli jastuk, prekrižio noge, kao što rade krojači, i okrenuo leđa maloj ložnici, u kojoj je prerano razvijeno irisovo cvijeće bilo sakupljeno u zemljanu vazu. Odavao je čovjeka zadovoljna, koji se osjeća potpuno svoj gospodar.

Jedna služavka donijela je novine.

— Dobro, što je nova u Koreji? Ultimatum . . . Kako? Kina upućuje trupe? Je li moguće? Sigurno je, da će i Japan poslati barem jednaki broj vojske . . . rat je neizbježiv . . . dobra prilika za zaradu . . . Dođi, O-Sumi, i ti moraš da popiješ gutljaj, da proslavimo taj veliki događaj.

— Zar će zaista biti rata?

— Vjerovatno. Slušaj, O-Sumi, imam da ti saopćim jednu drugu radosnu vijest. Maločas sam vidio Kijivu i on mi je rekao, da se stvar primiče kraju.

— Zar je već odlučeno? Ili je Takeo pristao?

— Kako! On je uvijek odsutan, i nikako se ne može dobiti njegova privola. Ali Nami-san je ponovo bacila krv, udovica izgubila potpuno svaku nadu i odlučila da sama posvršava sve, još prije nego li se Takeo vrati. To će se i dogoditi, ako Kijiva nastavi da je nagovara. Bilo bi veoma teško izvesti ovaj plan, da je Takeo ovdje, i upravo zato hoće udova da svrši to što prije... Uostalom, sve će se odvijati po našem planu. A sada, Vaša Visosti, kličite od veselja!

— Treba sažaljevati Nami-san!

— I ti si mi čudna žena! Nisi željela ništa drugo, nego da se otarasiš Namije, kad si ono žalovala radi kćerke O-Tojo, a sada, kad se događaji odvijaju nama u prilog, ti oplakuješ Nami-san! Radije promisli, kako ćeš dovesti na njeno mjesto O-Toju.

— Ja se bojim, da će Takeo pobjesniti, kad na povratku sazna, da mu je Nami bila odnesena za vrijeme njegova odsustva.

— Jest, može i to da bude. Ali što vrijedi bijesniti, kad je stvar svršena? Na kraju, Takeo je ipak jako vrijedan momak. Kad se udova rasplače, on će nastojati da sve stvari stavi u red, da se o tome ne govori; ja čvrsto vjerujem u to. A onda će se događaji razvijati još bolje. Govorimo sad radije o važnijim stvarima, o našoj madame O-Tojo... Počekat ćemo, dok bijes Takeov potpuno ne prođe. Tada ćemo poslati O-Tojo... pozvanu ili ne — pod izlikom, da se

u kući Kavašimovih nauči dobrom vladanju. Naravski, platit ćemo hranu i sve ostalo... Dobro... dobro... ne će to biti tako teško, kako izgleda; sve ovisi o dobroj volji udovice. A kad O-Tojo postane barunica Kavašima i kad zadovolji svoje najvatrenije želje, onda će se Takeov svekar pobrinuti za interese njegove kuće... jer Takeo-san je još uvijek dječak. To će biti krasno... zazbilja... ali zasada mislimo samo na O-Tojo.

— Hoćeš li uzeti malo riže?

— Poslušaj... ona je sada van svake prakse. Treba da se malko izmučiš i da je poučiš; ako to propustiš, ne će O-Tojo nikad moći da izvrši svoju ulogu. Njeno strahovito neznanje i gruba suzdržljivost bili bi kadri da ogorče bilo koju svekrvu, čak da je i svetica.

— Jest, ali ja ne mogu da je odgajam, kako bih htjela... ti govoriš uvijek...

— Dosta... ne volim isprika... Djela vrijede više od riječi. Ja ću te naučiti, kako treba da je odgajaš. O-Tojo!

— Gospođice, vaš gospodin otac želi da vas vidi!

Na glas djevojke O-Tojo se naglo okrenula. Upravo je završavala večernju toaletu i nije mogla da se odijeli od ogledala.

— Dobro... samo časak. — Pogladi kosu i reče: — Take, je li na meni što u neredu?

— Ništa! Kako je gospođica krasna!

— Hvala.

Pogleda se još jednom u ogledalu i nasmije se.

Djevojka joj je neprekidno govorila:

— Gospodin otac vas čeka.

— Jest, jest, idem.

Baci posljednji pogled na ogledalo i prođe sobama, koje su vodile u očevu.

— O-Tojo, činiš nas da te čekamo. Dođi. Reci majci, da sjedne, a ti se spremi da nas poslužiš. Napuni moju čašu . . . Pazi . . . nemoj prazniti vrč odjednom . . . ne znaš još da poslužiš saké. Tako . . . tako je dobro . . . dražesno . . .

Jamaki, kojemu se već vrtjelo u glavi od pića, nastavi da pije, usprkos ženinih opomena, i primijeti:

— O-Tojo izgleda lijepa, kad se dobro udesi... ovako kao sada . . . Zar ne, O-Sumi? Njena boja je savršena.

Tojo se oholo nasmije, a njeno tijelo poprimi oblik slova »S«.

— Dražesna je kao slika, a i prijazna u razgovoru . . . samo kad je dobre volje . . . Samo prednji zubi liče joj na majčine, odviše izbijaju...

— Hiozo!

Obrve O-Sumi se namrštiše. Tojo poprimi neki sladogorak izražaj.

— Podigni još za trećinu kažiprsta krajeve očiju, i tvoj će pogled biti čaroban!

— Hiozo!

Bilo bi možda bolje, da O-Sumi nije dizala

svoj surovi glas i da je bolje zatvorila vrata, iako su tu bila samo jedna.

— O, gledaj . . . gledaj. Zašto si tako razdražena, O-Tojo? To nikako ne pristaje izrazu tvog lica. Ne gledaj tako grubo. Slušaj, slušaj, nosim ti radosne vijesti. Nalij mi još čašu, a ja ću ti otkriti tajnu. — Ispraznio je do vrha napunjenu čašu, a zatim nastavio smijući se bezobrazno: — Govorili smo o Takeo-sanu.

Kao konj, koji u proljeće osjeti miris pokošenog sijena, tako je i Tojo-san zadrhtala i napela uši.

— Ti si ogrebla fotografiju O-Namije i tvoja kletva imala je krasne posljedice.

— Hiozo!

Gospođa O-Sumi po treći put je namrštila obrve.

— Pređimo sada na stvar. O-Nami-san je teško oboljela i zato će se rastaviti s Takeom. To još zasada nije poznato njenim rođacima; ni sama Nami-san ne zna ništa, ali sve će se odigrati za kratko vrijeme. Najveća se teškoća pojavila u izboru zamjene za Nami-san. To je bitno. Tvoja majka i tvoj otac žele, da ti zauzmeš mjesto Nami-san . . . To ne može da uslijedi odmah i zato ćemo te najprije poslati, da se malko odgojiš kod gospođe Kavašima . . . Slušaj — nemoj se toliko čuditi — poći ćeš kao kandidatkinja . . . shvaćaš li me? Pod izlikom, da se naučiš lijepom vladanju. Tvoj uspjeh ovisi o volji stare udovice.

Shvaćaš li me? To je najvažnije. — Prekine izlaganje, da udahne zraka, a zatim nastavi, zadirkujući suprugu i kćerku: — To je najvažnije, O-Tojo. Iako je sve još preuranjeno, ipak hoću da ti sve to na vrijeme utuvim. Kao što vam je poznato, Takeova je majka nadaleko poznata sa svog prkosnog, sebičnog i grubog karaktera. Oh, oprosti... zaboravio sam, da treba da bude tvoja buduća majka. Uostalom, sigurno nije tako prijatna dama, kao što je tvoja gospođa majka! Tvoja buduća svekrva nije ipak ni đavo ni zmija, nego ljudsko biće. Tačno je i to, da bi ti, taktičnim postupkom, mogla da postaneš nevjestom i jedne đavolice i jedne nemani. Da sam ja žena, znao bih kroz sama dva dana umekšati ne samo gospođu Kavašimu, nego i vještiču mnogo goru od nje. Moje umijeće ne može da vrijedi za tebe... mogu jedino da ti savjetujem, da se ponašaš lukavo. Zato, O-Tojo, pazi na ovo, što ću ti reći. Kad se nađeš u onoj kući kao pomoćnica, to jest kao kandidatkinja za unaprijed tajno i dobro utvrđeno vjenčanje, ne smiješ da se pokažeš lijena kao što si sada... Treba da ustaješ rano ujutro — znaš, da su starci ranoranioci — i da urediš sve što udovica želi, makar i pustila druge stvari. Pored toga ne smiješ biti tako osjetljiva, kao što si sada... suviše treba da se uvijek pokoriš, razumiješ li? Moraš se pokoriti i onda, kad ti se ljuto prigovara, moraš se umiljavati, kad ti nalože nešto nepametno, treba

da popustiš i onda, kad imaš potpuno pravo. Budeš li tako radila, oni će sami tražiti, da ih nikada ne ostaviš. Eto, u tom smislu treba shvatiti poslovicu: »Poraz je polovica pobjede«. Ne smiješ biti osorna, razumiješ li? I treće, dat ću ti jedan savjet, možda i preuranjen za tebe, ali ću ti ga ipak dati već sada, jer se približava odlučan momenat. To je ovo: Pretpostavimo, da te Takeo već vjenčao. Ne smiješ pokazati, da si odviše sretna s njim. Naravski, meni je svejedno, kako ćete se vi ponašati jedno s drugim u intimnosti... hoću da kažem, da moraš biti veoma oprezna zbog mišljenja trećih. Morat ćeš biti veoma ljubezna sa starom svekrvom, dok prema mužu treba da se pokažeš malko hladna, a ne će biti loše, da ga pred majkom kojiput malko i pokaraš. Zapravo bi majka morala biti sretna, kad vidi, da ljuba voli njezinoga sina, ali začudo ... obično nije tako... To ovisi o ljubomori ili o sebičnosti. Ako se opet previše priviješ uz supruga, izvrgavaš se pogibelji da zanemariš svekrvu, ili barem da ona to misli... O-Namisan je, izgleda, počinila ovu neoprostivu griješku, pokazujući, da je odviše sretna sa Takeom. Ostavi... ne gledaj tako ljubomorno. U prvom redu treba da prodreš u kuću... i zatim da se ponašaš tako, da stara osjeti, da je ona tvoja gospodarica, a ne Takeo. Neslaganja i sukobi između svekrve i nevjeste često potječu otuda, što je majka prepuštena sama sebi, dok je mladi par

previše sretan. Zapamti dakle dobro, da si ti samo udovičin predmet. Vremenom će se stara smiriti zauvijek... a kasnije, što se mene tiče, moći ćete, ako želite, poći i na šetnju zagrljeni. U prisustvu majke ne smiješ mu se ni nasmiješiti. Ima još mnogo savjeta, koje ću ti dati... ali sve kasnije. Zasada su ti dosta ova tri. Ako želiš da postaneš žena tvog Takea, treba da naučiš svladavati samu sebe. Već danas počima tvoje šegrtovanje.

Prije nego je Jamaki prestao da govori, u sobu je ušla djevojka sa pismom. Jamaki raskine pečat, pročita nekoliko redaka i reče glasno:

— Vidite li? Udovica Kavašima želi da razgovara sa mnom!

Dvije sedmice poslije odlaska Takeova na manevre, a par dana prije udovičinog poziva Jamakiju na razgovor. Nami je ponovo bacila mnogo krvi. Liječnik je bio hitno pozvan i, srećom, napadaj je bio kratkotrajan, ali ipak dovoljan, da se stara odluči, da ipak izvrši svoju namjeru.

Dan, dva kasnije stara udova, koja je rijetko kada izlazila iz kuće, bila je viđena, kad se uputila Katovima u Jidamaki.

One večeri, kad je predložila Takeu rastavu, on se tako odlučno opro, da je i sama osjetila,

da mu mora obećati, da ne će ništa poduzimati sve do njegova povratka.

Sumnjala je međutim, da će on poslušati njezin savjet, i šta više bojala se, da će kod ovake udaljenosti još više porasti njegova ljubav prema Namiji i on na povratku biti još otporniji, ako se u međuvremenu ne dogodi nešto, što će ga staviti pred gotov čin.

Zato je najposlije odlučila, da je najbolje da radi za vrijeme njegova odsustva.

Zapravo nije mogla da uguši sasvim grižu savjesti radi kršenja obećanja, koje joj je bilo iznuđeno, i zapravo samo tom osjećaju treba zahvaliti, što je oklijevala, usprkos uvjerljivih nagovaranja Kijive.

Ali, novi izljev krvi došao je u pravo vrijeme; i ubio u njoj i ono malo grižnje savjesti; udovica odluči da posjeti Katove, koji su bili posrednici, kad se utanačivao brak između Takea i Nami.

Premda su Katovi stanovali u neposrednoj blizini, nikad nije ona posjetila njihovu kuću, osim onog službenog posjeta odmah poslije vjenčanja.

I upravo zato je njezin posjet neobično iznenadio gospođu Kato. Ona je naslutila, da joj udovica nosi neku neugodnu vijest.

Primila ju je veoma srdačno. Ali kad je saznala za razlog ovog posjeta, osjetila je, da joj nedostaje odvažnosti; ta ju je vijest pogodila u

srce. Nikad nije mogla ni pomisliti, da će se tražiti, da ovaj brak razbiju one iste ruke, koje su spojile obitelji Kataoka i Kavašima.

Gospođa se Kato zaprepastila i bila strahovito pogođena, videći, kojom bestidnošću dolazi stara k njoj i izgovara, a da ne pocrveni, svoje okrutne riječi! Udovica se držala uspravno i ponosito, dižući svoje glomazno tijelo, dok su joj ruke počivale na koljenima. Govorila je najozbiljnije, potpuno uvjerena, da je u pravu. Vikontkinja je najposlije osjetila, da mora prekinuti šutnju i odgovoriti na predlog udovice.

Sada je bio red na gospođi Kavašima, da se čudi i da osjeti, da je povrijeđena. Njezina bestidnost razdražila je gospođu Kato, tako da je ova iskalila svoju ljutinu riječima, koje su padale kao usijano gvožđe na zloću i okrutno sebeljublje svekrve.

Odjednom, dok je u velikom uzbuđenju izgovarala ove riječi, pade joj na pamet ljubav, koju je gojila prema Namiji, koju je smatrala drugom kćerkom. Osjeti, da bi njeni prigovori mogli nanijeti još veću štetu nesretnoj djevojci.

Teškim naporom uspije joj da se svlada i zatraži, da joj se jasno izlože uzroci, koji su ponukali udovu, da joj predloži svoju odluku o rastavi. Nastojala je zatim da mirno pobija razloge, koje joj je udova Kavašima iznosila.

Nastojala je da samu sebe zamisli u žalosnom položaju udovice, zatomljivala u sebi osjećaje i

pokušala da žali staricu, da je na kraju zamoli da bude milostiva.

Ali ta molba nije nimalo djelovala na srce udove, koja je već samim pogledom pokazivala, da odbija svaki pokušaj ovakova razgovora, naglašujući otvoreno, da se sada ne radi ni o čem drugom, nego samo o tom, da se njena poruka isporuči Namijinim roditeljima.

Slušajući te okrutne riječi udovičine, gospođa Kato pomišljala je na bolesnu Nami... sjetila se prizora smrti svoje sestre, Namijine majke, a i pomisao na generalovu žalost radi kćerine sudbine dirala ju je u srce.

Kako je ta pomisao sve većma ogorčavala njeno srce, tako da nije mogla da suzdrži suze, gospođa Kato je sakupila svu odvažnost i još jednom jasno pokazala svoj prezir nad takovim postupkom. Htjela je da upita za mišljenje muža, ali je bila sigurna, da on ne će nikako htjeti da one iste ruke, koje su imale čast da vežu dvije obitelji, sada sebe obeščaste, pomažući ovu nepravednu i okrutnu zamisao.

Udovica je bila bijesna, kad je napustila kuću Katovih, i još iste večeri uputila je pismo Jamakiju, sumnjajući, da bi pošteni Tazaki mogao da bude dovoljno spretan, da izvrši ovaj težak posao.

Sa svoje strane, gospođa Kato bila je duboko ojađena. Nije znala, što da radi u odsutnosti svojega muža. Uza sve to, uz pomoć Šizinu, na-

stojala je da otkrije mjesto, gdje se sada nalazi lađa, na kojoj je plovio Takeo, i uputi mu žurno pismo, obavještavajući ga o pogibelji, koja prijeti uništenjem njegove obiteljske sreće.

To je učinila, jer usprkos svih udovičinih uvjeravanja nije mogla ni da pomisli, da bi Takeo pristao na rastavu, i vjerovala je, da se sve ovo događa bez njegova znanja.

Međutim je udovica odlučila, da izravno preko Jamakia zatraži od roditelja Namijinih pristanak na rastavu braka. K u r u m a, kojom se vozio Jamaki, jurila je već prema kući Kavašimovih.

VIII.

RAZGOVOR S GENERALOM

Jamakijeva k u r u m a prispjela je pred kuću generala Kataoke u momentu, kad je pred njom uzjahao na konja jedan oficir dostojanstvena i ponosita izgleda...

Štropot k u r u m e, koja je u trku projurila u neposrednoj blizini, preplaši konja, koji se digao na stražnje noge. Oficir ga je brzo umirio svojim snažnim rukama, a konj se propeo još koji put, dok mu je na usta izbila pjena. Zatim ga je konjanik grubo prisilio, da potrči.

Jamaki se iznenadio dostojanstvenim izgledom oficira. Stresao je prašinu sa svog odijela i približio se bojažljivo velikim vratima.

Iako je bio naviknut da posjećuje kuće glasovitih državnika, radi svog trgovačkog posla, ipak se nije nikad osjetio tako sićušan.

I prošle večeri, kad mu je udova Kavašima povjerila ovu zadaću, osjetio je nešto slično, ali tek kad je morao da izvrši nalog, osjetio je slabost svog duha, koji je inače bio hladan i čvrst kao od mjedi.

Dao je svoju posjetnicu, a kad se sluga vratio, uveo ga je u generalovu sobu za primanje. Na stolu je bila prostrta geografska karta Kine i Koreje. Nekoliko ugasnutih žigica i kup pepela svjedočilo je, da je netko radio nad ovom kartom.

Pobuna Koreje, pokreti kineskih trupa, glas o kreditima za odašiljanje jedne japanske armije, svratili su na sebe pažnju cijeloga svijeta, i ma da je general Kataoka bio u mirovini, svejedno su ga ovi događaji tako zaokupili, da je morao da se odreče i satova engleskog jezika.

Jamaki je sjeo, gledajući radoznalo oko sebe... Poslije kratkog vremena začu korake, koji su se približavali i odzvanjali kao udarci groma. Čovjek krupan kao planina ušao je u sobu i sjeo prema Jamakiu.

Kad se general pojavio, Jamaki je skočio na noge tako naglo, da se sjedalica prevrnula. Stao se izvinjavati i zbunjen digao sjedalicu, klanjajući se nakon toga neprekidno pred generalom.

Bilo je zaista smiješno vidjeti ga i slušati, kako se neprekidno klanja i opravdava generalu.

— Molim vas, sjednite. Vi ste Jamaki? . . . Poznato mi je bilo vaše ime, ali . . .

— Neobično sam počašćen, što mi se pružila prilika da vas upoznam, gospodine generale. Ja sam Hiozo Jamaki . . .

Na kraju rečenice još se jednom nespretno nakloni, a kod svakog naklona sjedalica pod njim je zacvilila, kao da je htjela da reče: — Dobro, dobro!

Slijedilo je nekoliko beznačajnih rečenica o bilo čemu i o mogućnosti rata u Koreji, a nakon toga general upita, koja je svrha ovog posjeta.

Jamaki je zbunjeno prašio haljinu, pokušavajući da otvori usta. Tri puta ponovio je taj pokušaj i zbunjivao se još više zbog toga, što se riječi, koje su inače glatko znale da teku iz njegovih usta, sada odjednom zaglaviše u grlu.

Najzad Jamaki progovori:

— Dolazim po zamolbi obitelji Kavašima, a zbog jednog posla . . .

General je zaprepašteno pogledao Jamakija.

— Dakle?

— Gospođa Kavašima bila bi došla sama . . . ali me je zamolila, da je ja zastupam.

— Ne shvaćam.

Jamaki protare rukom čelo, ali uza sve to krupne kapi znoja procuriše po licu.

— Ona je željela, da vikontkinja Kato dođe mjesto nje, — nastavi, — ali, kako je ova to odbila, bio sam izabran ja.

— Dobro . . . a u koju svrhu?

— Radi se . . . boli me i žalosti, što vam moram saopćiti . . . ali gospođa Kavašima . . . gospođa vaša kćerka . . .

Generalu se nakostriješiše obrve. Pogled mu se ustavio na Jamakiu i nije više silazio s njega.

— Dobro . . . a zatim?

— Radi se o mladoj barunici. Teško nam je reći . . . ali smo silno zabrinuti radi njezine bolesti, koja vam je poznata, i kolikogod se sada oporavlja, što nam je neobično milo . . .

— Dalje . . .

— Mnogo nas boli, što vam moramo reći ovo, ali pošto je njena bolest opasna za okolinu, i pošto je . . . obitelj Kavašima tako malobrojna . . . Kao što vam je poznato, današnji gospodar kuće, Takeo-san, je jedini potomak. Udovica je zato veoma zabrinuta za njegov život. Teško nam je reći vam... ali pošto je bolest zarazne prirode... kad bi moralo . . . ali ne, nema zasad mogućnosti da nastupi taj žalostan događaj . . . kad bi se Takeo, gospodar kuće, morao razboljeti, ugasila bi se loza Kavašima. Znamo, da danas ova stvar nije još bogzna kako važna. Za ljubav istini . . . a teško mi je to reći . . . ali narav bolesti je takova, da . . .

Jamaki je nastavljao da se zbunjuje. Guste kapi znoja tekle su mu sa čela, dok je blebetao, u želji da sve objasni.

General, koji ga je slušao nepromijenjenim mirom, konačno podigne desnu ruku:

— Dobro, dobro, sve sam potpuno shvatio. Ukratko rečeno: Pošto je bolest Namije opasna, želite, da je ponovo vratim u svoj dom? Vidite... izvrsno sam čuo.

Položi na pepeonik istrošenu cigaru i prekrsti ruke. Odavao je čovjeka, koji se konačno izvukao iz neugodne situacije.

Jamaki uzdahne, ali mu se ipak čelo nabralo, kad je rekao:

— Vi me dobro shvaćate, gospodine generale, velika je moja bol radi toga, što sam upravo ja morao da vam saopćim sve ovo... Nemojte me krivo shvatiti...

— Je li se vratio Takeo?

— Nije još. Naravski, on je o svemu obaviješten.

— Izvrsno.

General pristane kretnjom glave, a zatim zatvori oči i ostane tako nekoliko trenutaka sa prekrštenim rukama. Jamakijevo lice bilo je zadovoljno... Izvršio je zadaću bez velikih poteškoća i sada je mirno posmatrao generala, koji je sklapao oči i stiskao usne. Ali, i sada je osjetio kod generala nešto, što je nametalo poštovanje.

— Jamaki-kun...

General je otvorio oči i ispitivao lice Jamakija.

— Ja mislim, da vi imate djece, zar ne? — upita general.

Jamaki, koji nije mogao da shvati smisao tog pitanja, nakloni se:

— Imam, gospodine, sina i kćerku.

— Jamaki-kun, vi znate, koliko jedan otac može da voli svoju djecu?

— Svakako.

— Dobro... A sada, da se vratimo na predmet. Molim vas, saopćite udovi Kavašima, da može biti mirna. Još danas će se Nami vratiti u roditeljski dom. Neugodno mi je, što vas moram smetati još i ovim.

Jamaki se digao i nekoliko puta naklonio. Na licu mu se čitalo zadovoljstvo, što je izvršio do kraja svoju zadaću; uza sve to smatrao je da je dužan da izigrava sažaljenje nad bolima, koje je njegova posjeta izazvala kod generala. Ovaj je ispratio do praga žalosnog vjesnika, a zatim pošao da se zatvori u svoj studij.

IX.

POVRATAK RODITELJSKOJ KUĆI

Poslije Takeova odlaska Nami se osjetila jako usamljenom... U Cušiju su satovi prolazili sporo.

Konačno je dozrelo i klasje skupa sa cvjetanjem bijelih ljiljana.

Ponekad je Nami gubila svaku nadu u ozdravljenje, ali njenom liječniku uspijevalo je da joj vrati vjeru u oporavak i njoj se ponovo vraćala odvažnost.

Razveseljena pismom, koje je malo prije primila od Takea iz Hakodate, ona je brižno slušala savjete liječnika i strpljivo očekivala povratak muža.

Zadnjih dana bila je prekinuta svaka veza s Tokijem. Nije primila ni retka od kuće, ni od roditelja ni od tetke.

Da prikrati vrijeme, zabavljala se namještanjem divljih ljiljana u staklenoj vazi. Starici, koja je upravo ušla, reče:

— Ne izgleda li i tebi, Iku, čudno, što ne primamo nikakove pošte?

— Svakako... — odgovori stara dvorkinja. — Sigurno su svi zdravi i nemaju što da nam jave. Ali dobit ćemo brzo vijesti, a možda danas netko i prispije... Kako je divno ovo cvijeće! Oh! da se gospodin barun vrati prije nego svrši sezona ljiljana!

Nami je posmatrala cvijeće, koje je držala u rukama, govoreći:

— Zaista su krasni! Ipak mislim, da bi bilo bolje, da su ih ostavili da ocvjetaju ondje, gdje su i rođeni. Zašto im ubrzavati smrt? To je okrutno!

U taj momenat začuo se štropot k u r u m e, koja se ustavila pred vratima... Prispjela je vikontkinja Kato.

Ona nije mogla da se smiri poslije posjete udovice Kavašime i morala je da posjeti Kataokine, koji joj na njeno veliko iznenađenje rekoše, da ju je već pretekao Jamaki, kojemu je general dao i formalno obećanje. Nju je to zaboljelo ne samo zato, što je bila pomućena njezina osnova, da se sačeka povratak Takea, nego i zbog činjenice, što su stvari došle već tako daleko. I kako tu nije bilo više pomoći, ona odluči da posjeti nećakinju u Cušiju, da je barem pripremi na povratak u roditeljsku kuću. General se je s mnogo razloga plašio, da će Namiju teško pogoditi ova vijest, utoliko više, što će joj udarac doći neočekivano.

— Sretna sam, što te vidim, draga tetko! Upravo smo govorili o svima vama.

— I ja sam neobično zadovoljna, što je došla gospođa vikontesa, — nadoda stara Iku, a zatim se obrati Namiji: — Jeste vidjeli, gospođo, da sam pogodila.

— Dakle, draga Nami-san, kako si? Izgleda, da poslije zadnjeg napadaja nije bilo ništa opasno? . . .

Gospođa nije mogla da izdrži ozbiljan i bistar pogled Namije, a da ne zadrhće.

— Hvala, tetko, — odgovori Nami. — Osje-

ćam se bolje. A kako tvoje zdravlje? Ne izgledaš mi najbolje.

— Ja? Ah, imam malu glavobolju. Možda posljedica vremena... Jesi li primila kakovih vijesti od Takea.

— Jesam, tetko, pisao mi je prekjučer iz Hakodate. Piše mi, da će se skoro vratiti, ali još nije određen tačan dan. Obećaje, da će mi donijeti krasan poklon...

— Zaista? On ti piše sve to? — upita gospođa Kato, a zatim, potištena, doda: — Sada... već je kasno... bit će već dva sata?

— Ili ti se žuri, draga tetko? . . . Znaš i sama, da si ovdje kao kod kuće. Sjedni... Kako Šizu-san?

— Dobro, zamolila me, da te srdačno pozdravim.

Izgovarajući te riječi, prihvati šolju čaja, koju je donijela stara Iku, ali, zaokupljena samo jednom mišlju, zaboravila je da je prinese ustima i odložila je.

— Uzmite, molim vas, gospođo vikonteso, — govorila je Iku iznenađena. — Želite, da vam donesem malko ribe? Svježa je.

— Hvala, dobra Iku.

Namijina tetka prene se kao od nekog sna, pogleda Namiju i reče:

— Ne, danas nemam vremena. Nami-san, draga, ti moraš sa mnom!

— S tobom?... Kuda?

Nami je bila iznenađena.

— Jest, Nami-san. Tvoj otac se savjetovao s liječnikom o tvojoj bolesti i bilo mu je preporučeno, da te za neko vrijeme ima uza se. Tvoja svekrva... i ona je sporazumna.

— Želi me imati kod sebe, ali zašto?...

— Radi tvoje bolesti, kao što sam ti već kazala. Inače, već je dulje vrijeme, da on osjeća silnu tugu, što si daleko od njega.

— Zaista?

Nami je gledala tetku s nepovjerenjem, a i sama stara Iku vrtjela je glavom, ne vjerujući tim riječima.

— Ali večeras gospođa vikontkinja može da ostane s nama?

— Nije nikako moguće. Liječnik nas čeka i bolje je, da krenemo za vremena, još prije zalaza sunca. Moramo uzeti prvi vlak, koji ide direktno za Tokio.

— Govori li to gospođa vikontesa ozbiljno?

Stara Iku bila je zbunjena. Ni Nami nije mogla da shvati. Ali kako je tetka došla po nalogu oca i sa tačnim instrukcijama, a i svekrva je o svemu tome obaviještena, ona odmah pristupi pripremama za put bez prigovora.

— Na što misliš toliko, tetko? . . . Treba li da povedem i bolničarku sa sobom? I onako ću se brzo vratiti . . .

— Neka nas prati bolničarka... mogla bi ti trebati.

Tačno u četiri sata čekale su četiri kurume pred vratima. Gospođe su izašle i popele se u kola. Nami je imala na sebi srebrno sivu haljinu, opasanu modrikastim pasom, u kose je zatakla struk čemina, a u ruci joj bio žljebast suncobran orahove boje.

Kad je kuruma krenula, Nami prinese ustima rubac, gušeći napadaj kašlja. Zatim reče:

— Iku, ostavljam te za koji dan. Nisam dugo vremena bila kod roditelja. Ah! a haljina, koju sam šila za Takea?... Manjka još samo nekoliko šavova... svršit ću je, kad se vratim, i bit će svakako dogotovljena do njegova povratka...

Tetka je sakrila lice pod velikim suncobranom, jer prije nego je i dospjela da se svlada, dvije krupne suze potekoše joj niz obraze.

Kad nam sudbina sprema kakovu nepriliku, mi i sami idemo često ususret nesreći bez bojazni i bilo kakove sumnje, ali u takovim trenutcima zahvati nas neočekivano strahovita tuga.

Nami, koja je dobrovoljno pristala da slijedi tetku, radosna što će opet vidjeti oca, osjeti ipak, da joj srce silovito udara, dok je kuruma jurila u trku... I što je više mislila na svoj sadašnji položaj, lice joj je sve to više postajalo nemirno i tužno. Taj se nemir još povećao, kad je vidjela rastuženo lice tetkino, koja je u vlaku sjedila prema njoj.

Kad su prispjeli na stanicu Šimbaši, Nami je bila potpuono slomljena od žalosnih predosjećanja.

Bolničarka joj je pomogla da siđe i ona je laganim korakom pošla za tetkom kroz svjetinu. Pred vratima je jedan oficir prošao tik uz gospođe. Razgovarao je s nekim čovjekom, ali kad se okrenuo, prepoznao je Namiju: pogledi su im se sreli . . . To je bio Kijiva.

On je najprije znatiželjno pogledao, a zatim digao šešir, lagano se naklonio i nasmijao! Pogled i posmjeh Kijive pogodili su Namiju u srce, ona problijedi i osjeti kroz žile ježur, ali ne kao onaj njene bolesti . . . taj isti ježur osjetila je i čas poslije, kada se popela u kočiju i sjela do tetke... Dvije žene nijesu izmijenile ni jednu riječ u posljednjoj etapi puta.

Sunce, koje je svojim tužnim zrakama na zalazu obuhvatilo kočiju, koja je jurila, bilo je skoro zašlo za planine i već se smrkavalo, kad su stigli na dogled kuće Kataoka. Težak večernji zrak bio je lagano namirisan miomirisom kestenova cvijeta. Nad jednima od pobočnih vrata visjela je lampa, a pred vratima stajalo nekoliko teretnih kolica. U atriju se čuo govor jednog čovjeka. Sve je podsjećalo na selidbu. Nami nikako nije mogla da shvati razlog ovoj užurbanosti. Tetka i bolničarka su joj pomogli da siđe s kočije, dok se na pragu pojavila gospođa Kataoka s riječima:

— Brzo ste došle... Hvala vam na usluzi, gospođo Kato.

Pogled gospođe Kataoka preletio je sa lica Namije na lice gospođe Kato.

— Kako si, majko?... A... gdje je tata?

— U svom studiju, — odgovori kratko gospođa Kataoka.

U isti tren čuli su se glasovi Namijine sestrice i brace, koji su jurili i izvikivali ime toliko očekivane sestre; i ne osvrćući se na majčine opomene, mališani su se bacili u naručaj Namije. Približavala se i Koma.

— Oh! Mi-šan i Ki-šan! Kako ste? Evo dolazi i Koma-šan. Dobar dan, dragi moji.

Miši se ovjesila o sestrinu ruku i govorila joj:

— Ti ćeš sada ostati s nama i ne ćeš nas ostavljati... već sam vidio, da su stigle tvoje stvari...

Nitko nije mogao da mališanu naloži da šuti, a pogledi majke, tetke i Kome bili su upereni u Namiju.

— Što veliš?

Nami je upravila zaprepašten pogled najprije na majku, zatim na tetku i Komu, i na kraju na kovčege, koji su se nalazili u jednoj sobi do ulaza. Više nije bilo nikakove sumnje... tu je okvir za ručne radove... radni stolić... garderoba... sve, što je ostavila u svom novom domu.

Nami je nemilo drhtala i teturajući dohvatila tetkinu ruku. Svi su plakali.

Čuli se koraci... To se Namijin otac približavao tužnoj sceni...

— Ah! Oče moj!

— Ljubljena, koliko sam zakasnio, da te zagrlim!

General je dugo držao uz svoje snažno tijelo ono malo krhko, uzdrhtalo tjelašce svoje najdraže kćeri.

Pola sata kasnije vratio se mir u tužni dom. U generalovoj radnoj sobi razgovarale su dvije osobe . . . otac i kći. Kao i na dan vjenčanja, kad je ostavljala roditeljsku kuću, da se više ne vrati, tako je i danas slušala savjete ljubljenog roditelja . . . I danas, kao i onda, pala je na zemlju i plakala, krijući glavu između očevih koljena... dok je general bez prestanka milovao tu glavu, koju su potresali tužni jecaji.

X.

TAKEO I NJEGOVA MAJKA

— Vanredno izdanje! Događaji u Koreji! Vanredno izdanje!

Tako je izvikivao jedan mladi prodavač novina, udarajući u jednakim razmacima u zvono. Iza prodavača pritrčala je jedna k u r u m a i zaustavila se naglo pred kućom Kavašima u Banču.

Takeo se vraćao kući.

Udova je mislila, da će se Takeo pomiriti sa svime, što se dogodilo za vrijeme njegova izbivanja. Držeći se one »pobjeđuje onaj, koji prvi povuče sablju«, ona je istog dana, kad joj je Jamaki saopćio, da je general pristao da primi natrag Namiju, dala prenijeti u kuću Kataokinih sve predmete, koji su pripadali nevjesti. Sama je priznavala, da je bilo nešto okrutna u njenom postupku, ali nijedna od tih mjera nije se mogla mimoići, ako se htio postići postavljeni cilj; ona se smirila i za nekoliko dana umirila i svoje srce, tako da joj se vratila i dobra volja.

Naprotiv, služinčad, koja je bila sva na strani mladih supruga, bila je ogorčena neljudskim postupkom stare svekrve i sa zebnjom je očekivala povratak mladog gospodara, predviđajući, da će doći do loma.

Takova je situacija bila, kad se Takeo vratio svojoj kući. Pismo, koje mu je hitno bila uputila vikontkinja Kato, nije ga stiglo, jer su se mimoišli, dok je on bio na povratku; a njegova majka, u pismima, koja mu je slala, nije ni jednom riječju spomenula, što se dogodilo kod kuće. On nije ni u snu pomišljao, što se sve moglo dogoditi, i čim se iskrcao u luci Jokohama, odmah je proslijedio za Tokio.

Dvorkinja, koja je izlazila iz Takeove sobe, prišapnula je mladoj djevojci, koja je spremala čaj:

— Znaš... čini se, da gospodinu barunu nije ništa poznato. Donio je i jedan poklon za mladu gospođu!

— Je li moguće?

— Ja bih na cijelom svijetu htjela naći takovu majku, koja bi bila kadra provesti rastavu svojega sina od njegove žene za vrijeme njegova izbivanja. Ali pripazi... vidjet ćeš, kako će biti bijesan... Ta je žena gora od samog đavla!

— To je tačno! — potvrdila je djevojka.

— Nisam još vidjela tako čudnu, škrtu i odvratnu ženu. Vječno prigovara, a sama ne zna ništa. U tome se najbolje vidi njeno plemenito podrijetlo... kćerka seljaka iz Sacume! Ja sam nesretna, što moram živjeti u ovoj kući!

— Ma je li moguće, da gospodin barun ne zna ništa o uklanjanju svoje žene?

— Sigurno, da je moguće... bio je tako daleko! Čovjek ne može ni da zamisli, da bi jedna žena mogla da otjera sinovljevu suprugu njenim roditeljima, baš kao neku služavku! A on je tako mlad! Ja ga neizmjerno žalim... isto tako i mladu nevjestu! Za nju to mora biti strašno... kako će biti razočarana!... Slušaj... slušaj... Stara već urliče... Nastoj obaviti svoje poslove, inače jao si ga tebi, Mat-šan!

Dotle se iz jedne sobe čulo, kako glasovi majke i sina postaju sve jači i uzbudljiviji.

— Ti si mi obećala, da ćeš čekati do mog povratka! — urlikao je Takeo. — Čak si mi to

nekoliko puta opetovala i u pismima, a ipak si učinila, kako se tebi sviđalo! Ali ja se ne ću pokoriti! Kad sam se vraćao, svratio sam do Cušija i pitao staru Iku za razlog Namijine odsutnosti. Odgovorila mi je, da je Nami morala da posvršava neke poslove u Tokiju. To mi je sve izgledalo čudno... ali nisam mogao ni pomisliti, da ćeš ti... ovo je uistinu previše... zaista!

— Dobro, onda sam imala krivo! — usklikne udova. — I molim te, da mi oprostiš... Ja ne mrzim Namiju, ali odviše volim tebe i...

— Ti uvijek samo misliš na mene... kad bi još malko mislila na moje poštenje, na moj glas... na koji ljudski osjećaj...

— Takeo, ti si čovjek, a ne neka ženica, barem tako mislim. Zar ti je Nami toliko prirasla srcu, da se ne ustručavaš čak ni da poniziš svoju majku?

— Ah! Sve ono, što si učinila, previše je, da bih mogao odobriti!

— Žalim. Sada je kasno i stvar se više ne može popraviti. Oni su pristali na sve i, kako vidiš, ne može se više natrag. Što možeš ti sam da napraviš?... Sjeti se, Takeo, da ako sada napraviš koju ludost, ne će to biti nečasno samo za tvoju majku, nego i za samoga tebe.

Takeo je slušao majku i njezine su ga riječi toliko uzbudile, da se ljutito ugrizao za usnu. Odjednom skoči na noge, obori na tle punu košaru jabuka, koje je bio donio na poklon majci, i poviče:

— Majko, ti si ubila Nami, ali si s njom ubila i svog sina! Više te nikada ne ću vidjeti!

Takeo je odmah otputovao, da stigne svoj brod u luci Jokosuka.

Kad se situacija u Koreji toliko pogoršala, da je izazvala definitivnu krizu, japanska vlada navijesti rat Kini. Bilo je oko polovice mjeseca jula.

18. istog mjeseca imenovan je admiral Kabajama komandantom flote i admiralski brod Macušima, na kom se nalazio i Takeo, primio je nalog, da se u Sasehu priključi ostalim lađama.

Takeo je želio da se izloži neprijateljskim bombama i granatama, samo da ne mora živjeti životom, koji više nije imao nikakve svrhe, i zato je bio oduševljen, kad je krenuo.

General Kataoka dao je međutim sagraditi za Namiju malu kućicu u jednom tihom i sunčanom uglu, brižljivo izabranom između brojnih generalovih posjeda, i pozvao je Iku iz Cušija, te je sa kćerkom uputio u novo boravište.

U septembru bio je pozvan na vojnu dužnost i pošto je toplo preporučio ženi malu i dragu bolesnicu, 13. istog mjeseca pošao je po nalogu Cara u glavni stan Hirošima, a slijedećeg mjeseca, sa generalima Ojama, Jamaji i ostalim oficirima, proslijedio za poluotok Liaotung.

Sve strasti i boli, koje su mučile duše lica, kojima smo se dosada bavili, bile su umirene za neko vrijeme poremećenjem i nemirom, koje je u duši našeg naroda izazvao rat između Kine i Japana.

TREĆI DIO

I.

BITKA KOD JALU

Bilo je pet sati poslije podne 16. septembra 1894. i japanske eskadre, spremne za borbu, dolazile su iz ušća rijeke Tai-dong i uzimale pravac sjeveroistok u potrazi za neprijateljskom flotom, sa zadatkom da izazovu odlučnu bitku. Ako su bile tačne primljene informacije, do sukoba je moralo doći kod uvale Jalu, gdje su kineski ratni brodovi štitili transportne brodove.

Najprije je krenula jedna eskadra na čelu sa Jošinom, a sastavljena od bojnih brodova Tokašihi, Naniva i Akicušima. Slijedila je glavnina flote sa brodovima: Šijoda, Icukušima, Hašidate, Hijei, Fuso i zapovjedničkim brodom Macušima. Posljednji su bili topnjača Akagi i naoboružani trgovački brod Saikiomaru, sa prvim admiralom na brodu. Dvanaest ratnih lađa napustilo je u širokoj liniji luku poslije podne i sjeklo sve veće valove Žutog mora, koji su se dizali kao zmije u ogromnim retortama i završavali pjenom.

Poslije zalaza sunca digao se okrugao srebrn mjesec. Brodovi su proslijedili tiho, kidajući valove zlatnim i srebrnim odrazima i odražavajući se jasno u živoj svjetlosti mjeseca.

U oficirskom salonu M a c u š i m e upravo se dovršila večera. Vojnici, koji su posluživali, udaljili su se, a ostao je u razgovoru još mali broj oficira. Prozori su bili potpuno zatvoreni, da se napolje ne probije ni najmanja zraka svijetla. U salonu je bilo veoma vruće i lica mladih oficira bila su poprimila neku živu crvenu boju. Na stolu je bilo nekoliko praznih šolja i širok tanjur za pogaču . . . Sve je bilo pojedeno; zadnji komad čekao je, da i on svrši u ustima kojeg izgladnjelog budućeg admirala.

— Naša je vojska ovaj čas sigurno već zauzela grad Fiong-jang u Koreji, je li tako? — pitao je mladi oficir, upirući svoj ne baš odviše inteligentan pogled u starije drugove.

— A što čeka mornarica? Ah, ove duge ure mirovanja!

Jedan mladi računarski poručnik, crvena i nasmijana lica, primijeti iz svog polutamnog kuta:

— Zar ne znaš, da prizor ne može da se svrši prije nego se digne zastor? Ovako dugo čekanje je divan nadražaj za nervni sistem.

— Ah! Svrši već s tim tvojim besmislenim šalama. Dojadila mi je već ova igra slijepog miša sa Pej-jangom. Ako ni ovog puta ne sretnemo neprijatelja, ne ću imati mira sve dotle, dok ne uđemo u zaliv Petcili i ne pozdravimo našim oružjem utvrde Taku.

Jedan kadet obrati se oficiru, koji je ovako otvoreno izražavao svoje nezadovoljstvo, i reče mu ozbiljno:

— To bi bilo jednako, kao da uđemo u neku vreću. A što onda, da nas u zaljevu zatvore i blokiraju?

— Kako? Blokiraju? Ja bih to i želio! Uostalom, naš neprijatelj je odviše spor, da nas blokira!

— Ne ću da vas žalostim, mladiću, ali meni izgleda, da ni ovog puta ne će doći do toliko očekivanog pomorskog okršaja. Ne znam zapravo, što bismo trebali da poduzmemo, da spriječimo sporo kretanje Kineza!

Uto su se čuli koraci i jedan mladi oficir visoka stasa pojavi se na vratima.

Mali oficir okrene se naglo:

— No, kormilaru? Kakove novosti nosiš? Ima li što u vidu?

Novonadošli priđe stolu i dohvati zadnju krišku pogače, koja je za tren oka nestala u njegovim ustima. I reče, opravdavajući se:

— Ostanite samo jedan sat na mostu i osjetit ćete glad veću nego je moja! Mladiću, donesi još malo pogače.

Treći oficir u crvenoj košulji nasmiješi se, kao da se veseli tolikom apetitu gladnog kormilara:

Kormilar shvati osmjeh i reče:

— Što me gledaš, stari prijatelju? Zar ti, junače trpeze, misliš, da samo ti možeš da progutaš seriju pogača i da ti to daje pravo, da s visoka gledaš na nas veterane?

— Imaš pravo, druže, mornari ne smiju spavati. Oni ne spavaju za ono, što će biti sutra. Ako doživimo poraz, ne će biti krivi mornari, već . . .

— Ni mi ne spavamo, a i ne sumnjamo u našu odvažnost, — protestirao je stariji prisutni časnik. — Samo treba da smirimo naše živce. Zato, momci, preporučam vam: mir i oprez!

— Kad je riječ o odvažnosti, ja obožavam drugog kapetana trećeg korpusa, — primijeti jedan iz grupe. — Divan čovjek i junak! Kad bi neki od nas tako malo čuvao svoj život, bilo bi to nerazborito! On prodaje svoj život, kao da je to bilo koja roba . . .

— Htio si reći Kavašima? Sjećam se . . . Bilo je zapravo . . . bilo je kod izviđanja Vei-haiveia, kad je izvršio prava junačka djela. Kad bi bilo moguće njega proglasiti vrhovnim generalom, on bi, dok izbrojiš tri, poveo čitavu flotu u zaliv Petcili i ne bi se zadovoljio samo zauzećem Takua, nego bi se probio dalje do Pei-ho, da zarobi i samog starog Li-Hung-Čanga.

— Potpuno se izmijenio: pada u bijes za sitnicu. Neki dan sam u sali spomenuo barunicu Kavašimu . . . On je problijedio i bio bi me priklao. Više se bojim njegova bijesa, nego granate od 30 centimetara iz Ting-juena. Mora da mu se dogodilo nešto teško . . . Reci, Garibaldi, ti koji si mu dobar prijatelj, je li ti poznata njegova tajna?

Kormilar, koji je izgovorio ove riječi, pogledao je oštro druga u crvenoj košulji, komu su drugovi prišili nadimak Garibaldi.

Ali u salon je baš tada upao momak, noseći tanjur pun prženog kruha. On je prekinuo razgovor mladih časnika.

U deset sati izvršena je smjena. Svi momci, koji su imali službu, pošli su na svoja određena mjesta, dok su ostali pošli na počinak. Bilo je zabranjeno govoriti glasno i paliti svijetlo. I na palubi i pod palubom vladala je tišina, tako da je lađa sličila napuštenom brodu. Osim glasa kormilara čulo se samo brujanje vijka i udaranje mašine, koja je pulzirala kao neko veliko srce . . . Bijeli dim izbijao je iz dimnjaka prema mjesečevom svijetlu.

Na komandnom mostu ocrtavale su se dvije ljudske tamne sjene naprama svijetloj pozadini. Ona na lijevoj strani mosta bila je nepomična i uspravna; ona druga šetala je gore, dolje, bez buke. To je bio Takeo Kavašima, drugi kapetan trećeg korpusa, koji je istovremeno sa vođom

kormila obavljao svoju stražarsku službu na mostu.

Kad je došao do krajnje desne tačke mosta, podigao je dogled i uperio ga prema pučini. Kako se nije ništa opažalo, on spusti dogled i prisloni lijevu ruku na ogradu. Dva oficira, koji su razgovarali tiho, prođoše iza suprotnog topa, prešavši most i nestavši u tami.

Na mostu je ponovo zavladala tišina. Vjetar je postajao sve hladniji, dok je mjesec bacao na daleko svoje svijetle zrake.

Oko dvije ljudske spodobe na mostu ništa se drugo nije moglo vidjeti, osim valova žutog mora, koji su se krijesili, nejasnih obrisa hridinastog otoka na desnoj strani lađe i bježeće sjene broda A k i c u š i m e, koji je plovio u istom pravcu.

Jesenje nebo nad glavnim jarbolom, koji se na čas obavio iskrama iz glavnog dimnjaka, a za čas opet bio u tami, bilo je posuto bezbrojem zvijezda. Mliječna staza bila je blijeda, veoma blijeda, kao da zavidi iskričavom moru u mirnoj noći sa mjesečinom.

Već su prošla tri mjeseca, otkada je Takeo napustio majku i s njom se zavadio. Koliko je toga doživio u ovo kratko vrijeme! Njegov je duh bio potresen teškim i sudbonosnim događajima, koji su imali da dovedu do korejskog rata, a kasnije, u zalivu Saseho, njegovo je srce bilo žalosno za vrijeme tužnih noći, koje je provodio na dopustu. Navještaj rata ulio je u njega novu

snagu i podvostručio njegovu odvažnost. Pred njegovim očima nizale se čudne slike, vazda nove i čarobne, ne dopuštajući da se ustavi na pojedinoj od njih... To je bilo bolje za njega... tako mu nije ostajalo vremena, da se zadube u tužno razmišljanje o žalosnim događajima, koji su se zakopali u njegovom srcu. U momentu opasnosti za domovinu njegova vlastita bol, koja je za njega bila još uvijek pitanje života ili smrti, činila se kao nešto manjom. On je tu bol zakopao duboko u srcu i posvetio se čitav obrani domovine. Nesretan život ulijevao mu je više hrabrosti u borbi za slavu domovine. Smrt mu je imala istu vrijednost, kao i atom prašine, koji svjetluca na sunčanoj zraci.

Ali kad je padao sumrak i kad je mir opkoljavao komandni most, kad je u visećem krevetu u svojoj kabini morao da probdije besanu noć, onda su ga spopadale nesretne uspomene, koje su bile bolne i bez ikakva tračka nade.

Prošlo je mnogo vremena. Intenzivnost njegova bola bila je popustila i mjesto nje spopala ga je tugaljiva i nepopustljiva klonulost. Sjećanje i bijes, koji su mu razdirali srce, bili su prigušeni naporom energije, koja je bila posvećena ustrajnom i teškom radu.

Majka mu je pisala dva puta, želeći mu uvijek sretan i brz povratak. Uza sve jadne moralne prilike, u kojima je živio, nije ipak mogao da ne pomišlja na osamljenost starice i prigovarao je

malko i sam sebi radi svoje naglosti, šta više pomišljao i na izmirenje s njom; ali osjećaj mržnje i gorčine u duši zbog teške nepravde, koju mu je nanijela, nije mogao nikako i nikada da izbriše. U misao mu se odviše duboko utisnula slatka slika nesretne žene i svake je noći, u mučnim snovima, koji su mu prikazivali uništenje neprijateljske flote i sat njegove vlastite smrti, vidio blijedo lice bolesne ljube, omotano bijelim šalom.

Prošla su puna tri mjeseca, što nije primio ni jedne vijesti od nje. Je li još u životu? Nije... jest... jest... sigurno je još živa. Jer nije bilo dana, da se njegova misao nije obratila ljubljenoj, što ne bi bilo moguće, da i ona ne čini isto... Zar se nisu zakleli, da će živjeti i umrijeti zajedno?

Takeo je mislio često na onaj sat. Mislio je i na posljednji sastanak. Ah! Gdje je sada ono drago stvorenje, koje je, dok je noć brzo padala, dovikivalo sa praga kuće u Cušiju voljeno ime i dozivalo, da se brzo vrati, dušom i glasom kojim se upućuje posljednji zbogom? Gdje je ona sada? Gledao je oko sebe zbunjen, a pred njegovom sviješću, koja je bila izmučena teškim uspomenama, prikazivalo se u svijetlom luku mjeseca jedno nježno biće umotano u bijeli šal.

Sutra će možda flota susresti neprijatelja. Možda ga pogodi jedna granata i njegov će život proći kao san... Onda pomisli na majku, koja bi

morala da živi sama... Pomisli i na mrtva oca, sjeti se lijepih dana proboravljenih u Jedajimi... I njegov duh ponovo se vrati Nami-san...

— Kavašima!

Prijateljska ruka udari ga po leđima i on se naglo prene i okrene.

— Krasne li noći! Tko bi i pomislio, da idemo u susret borbi?

Takeo spusti glavu, sakrije suze, koje su mu lebdile na očima, i prinese dalekozor... Mjesec je još uvijek bacao svoje kristalno svijetlo, a na blještavoj površini mora, koja se postirala oko broda, nije se vidjelo ništa...

Mjesec je zapao, a po nebu se prosula neka ružičasta boja. Nad Žutim morem svitala je zora 17. septembra. U šest sati približavala se japanska flota otoku Haijangu. Topnjača A k a g i bila je poslana da izvidi, je li prolaz slobodan, ali očekivana obavijest nije još stizala. Flota je međutim napredovala dalje i za kratko vrijeme bila na visini Takoošana i na dogled Talu i otočja Seolu.

Sat je odbijao jedanaest. Takeo je upravo napuštao oficirsku blagovaonicu i htio da krene na komandni most, kad se začu povik:

— Dim!

U isti mah začuše se ubrzani koraci. Takeu je srce naglo udaralo i neko vrijeme ostao je nepomičan nasred stepenica. I jedan mornar, koji

je silazio, zaustavio se isto tako. Dva čovjeka izmijeniše poglede.

— Neprijatelj je na vidiku?

— Izgleda!

Takeo je u dva skoka bio na mostu i pogledao prema krajnjoj tačci horizonta... Uto je dan znak za alarm i zastava se dizala na glavnu katarku. Na pramcu se nalazila mučaljiva grupa mornara. Na mostu su komandant, njegov zamjenik, svi oficiri gledali pažljivo u istom pravcu. Daleko... daleko... gdje je, izgleda, nebo dodirivalo more, vidjeli su se dugi prameni crnog dima: jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam, devet, deset — neprijateljska flota.

Jedan oficir na mostu pogleda na sat i reče:

— Još jedan sat i po. Ako je ručak gotov, možemo mirno ručati prije teškog posla, koji nas čeka.

Drugi oficir iz grupe potvrdi glavom.

— Uvijek nas ostavljaju, da čekamo, ali ovog puta uložit ćemo korisno ovo vrijeme čekanja, — govorio je gladeći bradu.

Dotle je carska zastava zalepršala na visokoj katarci, a zvuk trublje, koji je pozivao na alarm, odjekivao je čitavom lađom. Sa svih strana trčali su ljudi, jureći svaki na svoje mjesto. Svi: i oni koji su se penjali u prvu košaru, i oni koji su žurili u odjeljenje za strojeve, ili u odjeljenje za torpeda, kao i oni koji su žurno posvršavali posljednje pripreme u brodskom povijalištu, svi su

izgledali kao elektrizovani. U jedan tren sve je bilo u potpunom redu, a sva momčad spremna za borbu.

Kad je bilo blizu dvanaest, brodsko zvono pozivalo je na ručak prije bitke.

Takeo je na mostu pomagao komandantu, koji je topnicima davao naređenja o brzometnim topovima na desnom boku lađe. Zato je zakasnio u blagovaonicu, u kojoj su već njegovi drugovi jeli.

Mali oficir podigne pogled, ozbiljan, drugi namršti čelo, prignuvši glavu... Mladi kadeti bijesno su pogledavali starije, koji su im s vremena na vrijeme davali po koji savjet. Jedan od njih je ustao, ali je ostao na istom mjestu. Bio je to oficir u crvenoj košulji.

— Drugovi, veseli me, što vaša hrabrost nije ničim pomućena i što ste svi, na dogled neprijatelja, okupljeni oko jela. Bojim se, da se večeras, u sat večere, pogdjekoji od nas ne će odazvati pozivu. Stisnimo zato jedan drugome srdačno ruke, u znak opraštanja.

Izgovorivši te riječi, dohvati i stisne ruku Takeu, koji mu je sjedio sučelice. Istodobno digoše se na noge i svi ostali i prihvatiše jedan drugome ruke. Dok su se mladi oficiri srdačno rukovali, nekoliko tanjura poletjelo je u zrak.

Jedan oficir, kojemu je lijeva čeljust bila ukrašena brazgotinom, dohvati ruku brodskog liječnika:

— Budemo li ranjeni, njegujte nas sa malo srca. Unaprijed vam od srca zahvaljujemo! — i ponovo prodrma rukom liječnika.

Svi su se nasmijali ovoj primjedbi, ali se i brzo uozbiljili.

Dvadeset minuta poslije dvanaest Takeo je od komandanta korpusa određen kao zamjenik komandanta na mostu. Sa tog podignutog mjesta mogao je da vidi svu japansku flotu, koja se već bila postavila u bojnu liniju. Naprijed su bila četiri krstaša prve grupe, udaljeni jedan od drugoga oko 4000 metara. Šest lađa, koje su sačinjavale glavninu flote sa Cušimom, Akagi i Saiko-Marom naprijed, slijedile su krstaše, držeći se zaklonjene na lijevoj strani.

Zastava je lepršala živo i lagano na prednjem jarbolu, iz dimnjaka su izbijali gusti oblaci crnog dima, a valovi se razbijali o pramac, dižući se u bijelu i svijetlu pjenu.

Na mostu su oficiri prkosili bijesnom vjetru. Nekoji su gledali na doglede, drugima je ruka bila na balčaku sablje.

U daljini je sve više raslo deset pramenova dima, dok se nisu pokazale i lađe, tako da je izgledalo, da je neprijateljska flota odjednom iznikla iz morskih valova.

Jarboli, dimnjaci, trupla polako su se razabirali, a ubrzo su se prostim okom mogle da vide i zastave na prednjim jarbolima. Dvije velike oklopnjače, Ting-juen i Šen-juen, postavile

su se usred linije; lijevo krilo sačinjavali su brodovi King-juen, Ših-juen, Vei-juen i Cijuen, desno krilo Lai-juen, Šing-juen i Jang-vei. Na zapadu vidjele su se četiri bojne lađe u pratnji šest torpiljarki.

Japanska flota napredovala je u koloni prema centrumu neprijateljske linije, približavajući se polako, kako se to obično događa u pomorskim bitkama. Ali kad su se japanske lađe približile na razmak od 10.000 metara, brzim manevrom pokretna flota okrene lijevo, da napadne desno krilo neprijateljske flote. Ostatak flote zakrene uz bok u zaklonjen položaj. Linija bitke izmijenila je odjednom sliku iz slova »T« u slovo »V«. U toj formaciji proslijedile su lađe sve do razmaka od 6000 metara. Na tom razmaku odcijepi se sa broda Šen-juen bijela vrpca dima i dvije granate od 30 prozujaše zrakom i padoše u more lijevo od pokretne flote, dignuvši u vis ogromne stupove vode.

Talasi Žutog mora, koji su prošle večeri bili obasjani sunčevim svijetlom, a pred koji sat imali odsjaj oblačića čudnog oblika... ti isti talasi imali su da budu pozornicom strahovite i krvave bitke.

Dotle je leteća eskadra pucala na neprijateljsko desno krilo, koje se približavalo. Brod Macušima na čelu glavnine japanske eskadre približavao se brzo kineskoj floti, koja se sada

postavila u obliku klina, sa Šen-juenom i Ting-juenom na čelu.

Obje flote su se približavale i spomenute dvije kineske lađe postale su dobro vidljive i prostom oku. Takeo se sjetio, da ih je vidio pred koju godinu u luci Jokohame, gdje je živim interesom pratio njihovo manevriranje. Bez sumnje su to bile iste lađe. Ali sada su se one približavale, rigajući bujice crnog dima, sjekući bijesno pjenušave valove, izbacujući vatru iz svojih topova, približavale se žurno... i on ih je posmatrao bez ikakova straha. Neumorno su se približavale, kao ptice grabljivice na dogled plijena. Čuo se tutanj, kao da je daleko zagrmilo, a odmah potom strahovit udarac potrese Macušimom, čiji je glavni jarbol oštro zazviždao. Tane je palo u more i podiglo valove od dvadesetak metara. Takeo osjeti, da mu je drhtaj prošao udima, ali se odmah osvijesti. Pogleda naokolo, njegovi ljudi zahvaćeni istim trzajem bili su u prvi mah iznenađeni, no brzo se i oni snađoše. Brod je proslijedio svojim putem. Tri, četiri granate padoše skoro u isto vrijeme. Jedna je pogodila stražu na pramcu, druge padoše u more tako blizu, da su se valovi žestoko prebacili preko komandnog mosta.

— Kapetane, zašto ne pucamo i mi? — upita Takeo nestrpljivo.

Bio je tek prošao jedan sat poslije podne. Sa komande je bio izdan nalog, da se neprijatelj

napadne, kad ne bude udaljen više od 4000 metara.

Napokon začu se zvuk trublje. Na zapovijed: — Pali! — izbačena su sa boka Macušime istovremeno zrna iz svih topova protiv neprijateljske flote. Lađa se zaljuljala, gust bijeli oblak dima zakrilio je desnu stranu broda. Ali odmah zatim, kao odgovor, jedna neprijateljska granata pogodila je i bacila u more dimnjak. Dva, tri topnika prignuše glave i protiv svoje volje.

Kapetan se osvrnuo i u šali primijetio:

— Što se dogodilo? Tko se je to poklonio neprijatelju?

Takeo, kadeti i topnici nasmijaše se.

— Pali! Držte se čvrsto na nogama! Pali!

Svi topovi sa pramca bili su ispražnjeni jedan za drugim. Teški kalibar od 32 grmio je i bacao tanad, paleći brodove... I lađa, koja je slijedila, počela je da sipa vatru.

Odjednom se jedna neprijateljska granata rasprsla do samog topa i jedan od topnika, koji je stajao uz Takea, padne nauznak... pokuša da se pridigne, ali ponovo padne. Njegova krv poškropila je Takeovu uniformu.

Topnici su pitali:

— Tko je pao? — pitao je jedan.

— Da nije Nišijama?

— On je, da!

— Mrtav? — upita treći.

— Pali! — poviče kapetan i topnici isprazniše još jednom ubojito oružje.

Takeo naloži, da se ukloni mrtvac, i ponovo zauzme svoje mjesto.

Kad je kapetan opazio mrlje krvi na Takeovoj uniformi, upitao ga je:

— Kavašima, jeste li ranjeni?

— Nisam, samo me krv poprskala.

— Dobro je! Osvetimo paloga!

Topovi su bili ispražnjeni nekoliko puta bez stanke, dok su se lađe približavale najvećom brzinom. Glavnina flote, pošto je oplovila luku, skrene desno od kineskih lađa i nađe se uz bok neprijatelju.

Prva faza bitke bila je svršena i odmah je trebala da otpočne druga. Topovi sa pramca Macušime zamukoše za kratko vrijeme i oficiri i topnici protrljaše obraze, da skinu s njih prah, znoj i čađu.

Raspored japanskih lađa bio je sada ovaj: leteća eskadra, koja je napala desno krilo neprijateljske flote, izbacivši iz borbe brodove Jang-vei i Šao-juen, pripremala se da krene za glavninom svoje flote, koja je već bila zaokružila kinesku flotu, da je napadne s boka. Lađa Hijei, peta lađa eskadre, koja je zaostala radi premalene brzine, bila je u opasnosti da bude zaokružena. Ona je nastojala da smanji razmak između sebe i drugih lađa i smjelo pokušala da pređe neprijateljsku liniju. I uspije joj to, ali je

morala da ispadne iz daljnje borbe, jer se u njezinoj unutrašnjosti pojavio požar, koji je uposlio svu njenu posadu.

I Saikjomaru sklonio se izvan pogibeljne zone. Samo se Akagi, mala lađa, našla pred neprijateljem i očajnički nastojala da se probije i približi Hijeiu. Četiri lađe leteće flote i pet lađa glavnine podržavahu u redu liniju borbe. S neprijateljskog boka otvorio je Šau-juen paljbu. Lađa Jang-vei nije učestvovala u ovoj borbi, jer je morala da slijedi lađe Hijei i Akagi, dok su torpiljarke zauzele poziciju uz njezin bok.

Nekoliko lađa sa Šen-juenom i Ting-juenom okrenuše pramac, jer su ih japanske lađe bile opkolile, i upraviše put prema glavnini flote.

Sad je počimala treća faza borbe. Kad je Saikjomaru dao znak, da se Agaki i Hijei nalaze u pogibelji, najbrže lađe leteće eskadre pohitaše im u pomoć. Dotle je glavnina flote nastavila da pravi velik luk, zaokružujući neprijatelja.

U jedan sat i po bila je kineska flota prisiljena da se potpuno okrene i jedan dio japanske flote nalazio se prema slobodnom moru, ali je leteća eskadra ponovo napala neprijateljsku mornaricu i tri lađe, koje su progonile Akagi i Hijei, morale su da se same brane. Na taj na-

čin podijelila se japanska flota i potpuno zaokružila neprijatelja.

Obje flote, i japanska i kineska, u kojima su obje nacije sakupile najvještiju i najhrabriju posadu, probijale su se i borile smjelo i oštro, nastojeći otvoriti sebi put, ali su ulazile u krvavi metež.

Kao ogromne zmije, koje nastoje da stisnu žvale, kako bi udavile ogromnog kita, isto su tako olujni i zapjenjeni valovi Žutoga mora hvatali u svoje ralje ratne brodove.

Što je borba bivala ozbiljnija, toliko se i Takeo sve više zaboravljao, isto kao što je, dok je još bio dječak, zaboravljao sve oko sebe, kad se igrao loptom i razdraživao se tako, da je u igri upotrebljavao sve svoje snage. Taj osjećaj zaborava zaokupljao ga svega. Njegova aktivnost bila je bez granica, i sve je radio kao u pijanstvu. Čas je trebalo umanjiti razmak između vlastite i neprijateljske lađe, čas je naprotiv trebalo brzom kretnjom izbjeći opasnost, da bude zaokružen i odcijepljen od ostale flote, čas je opet valjalo ždrijelo ovog ili onog topa uperiti na neprijatelja. Glas mu je promukao od neprekidnog izdavanja naloga podređenima, ali on to nije osjećao. Neprijateljske granate eksplodirale su na lađi M a c u š i m i, kidajući ploče brodskoga trupla, upaljujući skladišta, sijući krv po palubi. Tutanj neprijateljskih topova bio je za njega ugodna glazba, kojoj je vrijeme određivao

kucaj njegova srca. Svaki prekid pucnjave ljutio ga je. Njegova hladnokrvnost i sigurnost ohrabrivali su i njegove podređene. Nisu ni pokušali otvarati usta, kad su oko njih eksplodirale ubojne granate, punili su topove, upravljali ih prema neprijatelju, ispražnjivali ih istim mirom, kojim su običavali izvoditi nedužne vježbe. Topovi su neprekidno gruvali i bez komande, mrtvi i ranjeni bili uklanjani odmah bez ikakova nereda. Cijeli sistem vojničke ratne organizacije djelovao je i za vrijeme bitke brzo i tačno. Dotle se slika bitke, po općem izgledu bojišta, munjevitom brzinom mijenjala. Čas su i more i nebo, prekriveno gustim oblacima crnog dima, i valovi, koji su bijesnili strahovito, priječili da se vide i sami zastavni znakovi. Svake sekunde gruvali su topovi, eksplodirale strahovitom lomljavom granate, zviždala zrna pored lađa i nad njima, a more zatalasano olujom ispunjalo atmosferu vlažnom maglom, koja se dizala sa uzburkanih talasa.

Kapetan je povikao:

— Pogledajte! T i n g-j u e n je u plamenu!

Kroz pukotinu debelog oblaka dima vidio se pramac neprijateljskog broda, koji je na barjaku nosio ogromnog zmaja. Brod je bio sav ovijen plamenom.

To je još više ohrabrilo Takea i njegove mornare.

— Naprijed! Treba mu zadati posljednji udarac!

Pomlađenim snagama ispaljene su iz topova salve na gorući cilj.

Kineski flota našla se sada između dvije vatre, u potpunom neredu; Šao-juen je potonuo i valovi su ugasili požar, koji je izbio na njemu, a Jang-vei bio izbačen iz borbe.

Ših-juer imala je svaki čas da potone, Ting-juen bila sva u plamenu, a požar se pojavio i na Lai-juenu.

Leteća eskadra dala se u potjeru za kineskim lađama, koje su bježale, da se ne moraju predati, a glavnina flote uperila je vatru na lađe Ting-juen i Šen-juen.

Počela je i četvrta faza bitke.

Bilo je već tri sata poslije podne. Vatra na Ting-juenu se širila, ali momčad se svejedno hrabro branila. Druga lađa, Šen-juen, junački joj je stajala uz bok i ove dvije ogromne ratne lađe masivne čelične konstrukcije hrabro su odolijevale neprijateljskim napadajima.

Sve do četiri sata ostao je Macušima na biljezi, da se bori s kineskim lađama. Tek tada je Takeo opazio, da metci njegovih brzometnih topova pogađaju doduše neprijateljske lađe u bok, ali se odmah odbijaju od njihova oklopa i padaju u more bez ikakova djelovanja. Mladi zamjenik komandanta pobjesni, zagrize usne, stisne ljutito balčak sablje i poviče:

— Kapetane! Mora da su začarane! Pogledajte... pogledajte! To su đavoli!...

Kapetanu se krijesilo oko i on stao da juri od topa do topa.

— Pali! Gađajte u most! Pucajte u most!

— Pali! — ponavljao je Takeo.

Razdraženi topnici odapeše istovremeno topove na mostove kineskih lađa.

— Još jednu salvu! — povikao je Takeo, kad li strahoviti udarac potrese japanskom lađom. Izgledalo je, da je vulkan počeo da riga iz utrobe lađine. Baš tada osjetio je, da je pogođen, i pao je grubo na tle. Jedna neprijateljska granata raznijela je brzometni top u neposrednoj blizini. — Bože! — uskliknuo je Takeo, uspravio se, ali je ponovo teško pao na most. Osjetio je živu bol u nogama. Pogleda okolo. Most je bio poprskan krvlju i komadima ljudskoga mesa. Komandanta nije nigdje vidio.. Oklop, koji je branio top, bio je probijen i kroz ogromnu rupu vidjelo se nešto plavetna: to je bilo more.

Omamljen bolovima i nekim nepoznatim gnjusnim mirisima, Takeo je zaklopio oči. Ali ipak je i dalje čuo uzdahe ranjenika, pucketanje upaljenog drva i povik: — Vatra! vatra! Na sisaljke!

Zatim mu se učini, da čuje oko sebe štropot nečijih brzih koraka. Četiri jake ruke ga prihvatiše. Kad su mu dirnuli noge, osjetio je nesa-

vladivu bol u glavi i kriknuo. A zatim je oko zatvorenih očiju osjetio neku vruću i blještavu maglu i izgubio svijest.

II.

RATNO DOBA

Polovinom oktobra napustila je prva divizija prijestonicu i krenula u glavni stan Hirošima, da preuzme službu carske straže, a u grad su stigle i trupe druge divizije, tako da su gradske ulice ponovo odzvanjale od vojničkog marša, zveketanja sabalja i štropota k u r u m a; u grad je prispjelo i dvije stotine narodnih zastupnika, koji su bili pozvani na vanredno zasjedanje parlamenta.

Na glavnim ulicama bili su postavljeni natpisi, koji su označavali stan uglednijih lica, kao Nj. Kr. Vis. princ Arisugava, vrhovni zapovjednik; Nj. Preuzv. državni ministar Ito; namjesnik general Kavakami, i slični. I kuće, koje je vojska okupirala, jer su kasarne bile prenatrpane, bile su također označene tablama sa imenima oficira, koji su tu odsjeli, sa brojem ljudi i kumpanija.

U središnjoj ulici nosila je jedna lijepa kuća natpis »Veliki vojnički magazin«, a u izlozima bila je smještena svakovrsna roba i oznaka cijene.

Čovjek osrednje dobi, sa malko ćelavom glavom i madežem na lijevom obrazu stajao je pred ulazom. Jedan običan klijenat prošao je pored njega, a čovjek s madežem htio je da ga slijedi, kad opazi, kako jedna k u r u m a juri ulicom. Prepoznao je čovjeka u njoj i povikao:

— Tazaki-san! Tazaki-san!

Vodič k u r u m e proslijedio je vožnjom, ne obazirući se na ove dozive, ali se poslije kratkog puta zaustavio, jer je za njim bio poslan jedan dječak, da ga zaustavi.

S kola je sišao jedan pedesetgodišnjak, tamna brončana lica i guste sive brade. Na sebi je imao jednostavno odijelo i klobuk, koji je govorio o dugoj službi. Izgledalo je, da mu ovaj poziv smeta. Prepoznao je odmah lice, koje ga je dozvalo, i već na pragu rekao je:

— Kako, Jamaki! Zar baš vi?

— Kako zdravlje, Tazaki-san? Kad ste se vratili?

— Putujem prvim vlakom.

— Tako brzo? Gdje ste bili?

— Sve do Saseha, i sada se vraćam kući.

— Do Saseha? U posjeti Takeo-sanu?

— Jest.

— Nije ipak lijepo od vas proći ovako pored moje radnje, a ni ne opaziti me!... Čudi me, što mi ni kćerka ni stara barunica nisu pisale ni riječi o vama.

— Ah! Žurio sam se!

— Ipak ne biste izgubili mnogo vremena radi kratkog prekida puta i razgovora sa mnom. Sjednite barem sada. Otpustite k u r u m u. Otputovat ćete slijedećim vlakom... Kako se osjeća Takeo-san? Čuo sam, da je zaklonjen u vojničkoj bolnici u Sasehu. Onoga dana putovala je upravo odavle prva divizija i ja sam bio toliko zauzet poslom, da sam jedva dospio da mu pišem dopisnicu i čestitam. Kako mu je sada? Jesu li povrijeđene kosti? Ah, bedro?... Drago mi je, da mu je bolje. Majka će sigurno biti uznemirena.

Tazaki pogleda na sat i ustane, ali ga Jamaki pridrža za odijelo, prosvjedujući:

— Ne žurite tako! Imam jednu pošiljku za barunicu, krenut ćete zadnjim vlakom, je li? Ima još dosta vremena. Izdat ću par naloga u dućanu i poći ćemo da ispijemo skupa saké. A osim toga... imamo ovdje odlične ribe.

Sunce je zapadalo i bacalo vatrene bljeskove na valove rijeke Amajatu, obavijajući posljednjim tracima malu kućicu na obali.

Na drugom katu čuo se žamor velikog broja ljudi, koji su bili uzrujani i žestoki. To je bio sastanak jedne političke grupe, koja je imala da raspravi jedan predlog socijalnih demokrata.

Na donjem spratu, u jednoj osamljenoj sobici, razgovarali su Jamaki i Tazaki, sakriveni od svijeta.

Tazaki je bio administrator u kući Kavašima još onda, dok je živio Takeov otac. On je i dalje obavljao isti posao, iako je sada stanovao u posebnoj kućici. Nije bio bogzna kako inteligentan, ali je smatrao nečasnim da puni svoj džep prihodima gospodara i zato je uživao najveće povjerenje udovice i Takea. Upravo se vraćao sa posjete Takeu, koji se nalazio u bolnici u Sasehu. U posjete je pošao po nalogu Takeove majke.

Jamaki je ispraznio svoju čašu sakéa, uhvatio se rukom za čelo i rekao:

— Ja sam samo jedan dan boravio u Tokiju, jer sam se morao odmah vratiti u Hirošimu, i radi toga nisam mogao ni da saznam za sve novosti! Izgleda, da je Nami-ko-san teško bolesna. Bilo je svakako okrutno! A ipak je trebalo zaštititi obitelj Kavašima... Istina, sada se malko oporavila i vratila se u Cuši. Nikada se ne može ništa reći o bolestima . . . to je uvijek ozbiljna stvar, kao što i sami znadete. A što misli Takeo-san? Je li još uvijek ljut?

Tazaki je srkao saké, odgovarajući polagano:

— Jest, čudna je to stvar. Stara se brinula za dobro svoje kuće, i uvažujući to, može čovjek da joj i oprosti, što nije marila za neke opće obzire. Ali, zar se i vama, Jamaki-san, ne čini, da je ona pošla predaleko preko svoga materinskog prava, kad je, izrabivši odsutnost našeg gospodara, izbacila njegovu suprugu, a da ga

za to nije ni pitala? Ja sam je opetovano savjetovao, da sačeka povratak gospodara, ali vi znate, kakova je ona... Ja lično mislim, da gospodar ima pravo i da je na mjestu i opravdan njegov bijes. Imao je nekih neprilika radi Kijive. Kažu, da je ovaj sada u Kini. Je li to tačno?

Jamaki pogleda oštro u Tazakijevo lice.

— Kijiva? Jest, nedavno je krenuo... I ja sam čuo, da je nešto zgriješio. Skupo su me koštale veze i poznanstvo s njim. Bio je toliko bezobziran, da mi je i na rastanku izmamio poklon i kod toga rekao, da će u slučaju njegove smrti taj dar biti posljednji dokaz moga prijateljstva. Nadodao je, da će se u slučaju, da ostane na životu, vratiti sa ordenom Zlatnog sokola. Na taj način izmuzao mi je oko sto jena... Dakle, što se tiče Takeo-sana, on će se vratiti u Tokio, čim se oporavi, je li tako?

— Ah! nikako. On želi, da se ponovo vrati u borbu.

— Zaista? Poznata mi je njegova odvažnost, ali zar vama, Tazaki-san, ne izgleda, da bi Takeo morao da se vrati kući, gdje ga čeka majčina ljubav. Ne znam, koliko je jaka njegova ljubav prema Nami-san, ali sada, kad je brak razvrgnut i kad je njegova prva žena ovako teško bolesna, mogao bi ponovo da uspostavi dobre odnose s majkom. I zaista, ja ne vidim drugog izlaza osim ovog, da se zaboravi prošlost i pusti, da rana zacijeli. Što mislite vi, Tazaki?

— Naš mladi gospodar je toliko dobar, da se i prema majci, koja mu je učinila krivo, ponaša dobro. Moj posjet uslijedio je na izričitu želju barunice, tako da se ne može govoriti o pokušaju izmirenja s njegove strane. Ipak...

— Zaista, nije ovo ratno doba prikladno za razgovore o zarukama, ali najbolje bi bilo, kad bi on uzeo drugu ženu. Zar nije tako, Tazaki? Zar ne bi mogao da zaboravi Nami-san i da se izmiri s majkom?

— Istina je, da mladost ne zaboravlja tako lako prvu ljubav, ali kad nađe drugu ljubav, zaljubi se često i po drugi put.

— I barunica misli tako, ali...

— Hoćete da kažete, da će biti teško nagovoriti ga...

— Kao što vam je poznato, on ima jaku volju.

— To je dobro... ali kad se radi o njegovoj budućnosti i o budućnosti njegove kuće...

Razgovor je za kratko vrijeme bio prekinut. Izgledalo je, da je na gornjem spratu sastanak zaključen, jer se čuo vatreni aplauz. Kroz papirnate stijene jedva se probijalo večernje slabo svijetlo, a daleko, daleko, čuo se zvuk vojničkih truba.

— Tazaki-san, kako se osjeća moja kćerka kod Kavašimovih? Ona je odviše neiskusna i ne će moći da zadovolji zahtjeve barunice.

Otprilike mjesec dana poslije Namijina odlaska poslao je Jamaki svoju kćer u dom Kavašima, pod izlikom, da se djevojka nauči od stare barunice dobrom vladanju, a stvarno radi sasvim drugih ciljeva. Zato je i želio, da sazna nešto o njoj.

Ali Tazaki se je lukavo smiješio. Sigurno se sjetio kojeg komičnog događaja.

Kad je Takeo, bijesan, napustio svoj dom, majka mu je uputila jedan strahovit pogled, vrišteći:

— Odlazi, neposlušni sine! Bježi mi sa očiju!

Udovica je znala, da je Takeo bio vrijedan mladić i da se nikada nije opro majčinoj zapovijedi; i mada je znala, da je njegova ljubav prema Namiji velika, svejedno je vjerovala, da će u sukobu ljubavi prema majci sa onom prema Namiji pobijediti ona, majka. Zato se i bila smirila u svom primitivnom razmišljanju i svršila je stvar, dok je on izbivao, uvjeravajući sebe, da ju je kod toga vodila samo ljubav prema sinu i kući. Kad je pak vidjela, da je Takeo pobjesnio od srdžbe radi njenog postupka, uvidjela je, da je počinila pogrješku i da majka nad sinom nema bezgraničnu vlast.

Sve do tog momenta ona je ljubomorno pratila, kako se razvija sinovljeva ljubav prema Namiji. Ali kad je vidjela, da kod njega nestaje ljubavi, poštovanja i sinovske poslušnosti prema njoj, a to sve zbog mlade snahe koja je bila na

samrtnoj postelji, osjetila je na najokrutniji i najbolniji način, da je izgubila svaki upliv nad njim, i pričinilo joj se, da joj se to osvećuje njen postupak, koji je sinu zadao toliko boli.

Zato je njeno nezadovoljstvo sa Takeom trajalo još dugo i dugo poslije odlaska Namije, i ona je još uvijek govorila zlo o njoj.

Dogodila se još jedna stvar, koja je djelovala kao ulje na vatru.

U jednom skrivenom kutiću njenog srca živjela je neka neodređena muka, neki nejasan osjećaj nezadovoljstva i gorčine . . . pojavio se glas savjesti. Kolikogod nije mogla opravdati sinovljevu bunu, ipak je bila uvjerena, da je prešla granice prava jedne majke.

Ništa nas ne može toliko oduševiti, kao uvjerenje, da smo radili dobro, a ništa nas ne utuče toliko, koliko nemirna savjest. U takvom duševnom stanju nalazila se sada udova Kavašima, i kako je zlo bilo nepopravljivo, to je samo pojačavalo njezin bijes.

U kući je i služinčadi dozlogrdilo življenje u takvoj atmosferi vječnih svađa i prijetila je, da će napustiti kuću.

Baš tada pronijela se gradom vijest o bitci kod otoka Fung.

Majka je živjela u velikoj strepnji, toliko više što joj sin od odlaska u borbu nije uputio ni jednu jedinu riječ, koja bi govorila o opra-

štanju. Pričanja drugih majki, koje su se u Tokiju zagrljajem opraštale od svojih sinova i kasnije primale od njih srdačna pisma, još je više pojačavalo njenu utučenost. Počela je da pomišlja i na to, da bi je smrt svakog časa mogla da rastavi od jedinca sina i da ga ne bi mogla više da vidi. U takvim trenutcima strepnje ona je poslije kratke borbe sa vlastitim ponosom uputila sinu dva pisma, koja su morala da ga stignu prije ratnog sukoba.

Takeo je odgovorio poslije mjesec dana, i to brzojavno. Brzojav je bio upućen iz bolnice u Sasehu, gdje je ležao ranjen. Ruke nesretne majke drhtale su, dok je otvarala brzojavku. I mada je vijest govorila o poboljšanju, ona se uznemirila i poslala Tazakija, da posjeti gospodara i donese potanje i tačne vijesti o njegovom zdravlju.

Kad se Tazaki vratio iz Saseha, udova Kavašima bila je spokojna. Čekala je momenat, kad će zagrliti sina, oporavljenog, i već je mislila na to, kako će mu po svršetku rata naći ženu. Mislila je, da će time nadomjestiti u njegovoj duši uspomenu na jadnu Nami, i ujedno osigurati obitelji napredak i potomstvo. Pomišljala je i na to, da iz prve griješke treba da izvede i pouku i da u drugoj ženi ženi treba da nađe sve one vrline, koje je uzalud tražila u prvoj.

Jedina joj je sada bila briga, da nađe sinu prikladnu drugu ženu. Prebirala je u mislima imena poznatih djevojaka... no nikako joj nije uspijevalo da pronađe takovu, koja bi odgovarala njenim željama.

Upravo u tom periodu traženja žene za svog jedinca došla je u kuću mlada O-Tojo, koju su roditelji bili poslali, da se nauči dobrom vladanju. Istina, udovi nije izmakla iz vida tajna i skrivena namjera Jamakijeva, i tako je mogla da se osvjedoči, da O-Tojo nije bez mana. Ali, utopljenik se hvata i slamke.

Bila je odlučila da pokuša udovoljiti namjeri Jamakija i zato je počela ozbiljno da posmatra i ispituje O-Tojo.

I upravo posljedica ovog ispitivanja izazivala je posmjeh na usnama Tazakia. Ni udovica, ni O-Tojo, nisu bile zadovoljne sa pokusom, a služinčad se počela zabavljati na račun jadne djevojke. U početku je, istina, vladalo neko vrijeme zatišje . . . zatim koja strijela, a na kraju neprekidno opsjedanje . . . Tako se svaki put razvijao plan bitke, koju je udova započimala protiv svojih podređenih. Isti je metod upotrebljavala ranije sa Namijom i teško time povrijedila Namijinu osjetljivost. Sada je na redu bila O-Tojo. Ali ova je imala narav, kojoj je trebalo zavidati... znala je da bude neosjetljiva za sve, što se oko nje događa, tako da su napadaji stare udove ličili na kaplje kiše, koja je

slučajno poškropila. Zato se udovica odluči, da prema njoj upotrijebi ozbiljnije mjere.

Tojo je po svojoj naravi bila malko spora, njen duh je teško shvaćao stvari i bio lijen, i ne samo da je pokazivala, da nema vlastite volje, nego je izgledalo, da nema uopće ni vlastitog ja.

Kad je O-Tojo u proljetnim večerima šetala puteljcima perivoja, sa tijelom i dušom uvijenim u neku ružičastu maglu, razmišljajući o ugodnostima tiranije u ovoj kući, u njoj se više nije mogla da prepozna ona ljubomorna djevojčica, koja je venula iz ljubavi prema Takeu. U kući Kavašima uvidjela je, kojom je skupom cijenom morala da plati svoju ljubav. Svakog jutra, odmah čim je ustajala iz kreveta, čekao je naporan i neprekidan posao, praćen jedinom nagradom: prigovorima i psovanjem stare udove. I da nije pomišljala, da joj se to događa u kući ljubljenoga čovjeka, odavna bi već bila pobjegla iz ovog strahovitog ambijenta. Ali trebalo je ustrajati, i to odvažno, da se postigne postavljeni cilj. Ali je Tojo sama sebi obećala, da se više nikad ne će zaljubiti.

Stara udova Kavašima smatrala je O-Toju predmetom, na kojemu može iskaljivati svoj bijes, a služinčad ju je smatrala nišanom za svoju prirođenu zlobu. A ona je s nekim čudnim mirom primala sve to i čekala povratak voljenog čovjeka.

Nikako se Tojo nije mogla da uporedi s Namijom, — mislila je stara Kavašimka. Svaka griješka O-Toje uzrujavala je staru u toliko više, što je morala da se sjeti, sa koliko je nježnosti i savršenstva izvršavala Nami povjerene joj poslove. Sa žaljenjem je stara barunica mislila na mladu nevjestu, koju je ranije nepravedno osuđivala.

Nami je bila skromna, radišna, ljupka u pokretima, i mada na prvi mah nije izgledala krasna i zavodljiva, ipak je svojom draži i umiljatošću brzo osvajala lica, koja su s njom živjela. Stara je znala vrlo dobro da iskoristi Namijino popuštanje i nikada nije hvalila njene vrline, iako je uviđala, koliko je Nami pametna za svoje godine.

Kad je Tojo sjedila sučelice udovi, sa poluzatvorenim očima i glupo razvaljenim ustima, barunica se i nehotice sjećala nježnog profila Namije, njenih gustih kovrčavih kosa, njenih pametnih očiju, koje su vazda pitale, kao da žele da shvate neizraženu želju.

Srce stare udove kucalo je jako, uznemireno tajnom grižnjom, i ona je nastojala da pod svaku cijenu zaboravi uspomene, mrmljajući i kao osuđujući svoj okrutni postupak:

— Zlo je učinila, što se razboljela!

Uza sve to, onaj čudan osjećaj bio je uvijek živ: osjećaj, koji je ona brkala sa napadajima

slabe volje, koje je uvijek iskaljivala na jadnoj O-Toji.

Tako se dogodilo, da su — u istom momentu kad je Jamaki obavještavao Tazakija o svojoj namjeri da dade O-Toju kao drugu ženu Takeosanu — da su upravo u tom momentu odnosi između barunice Kavašima i djevojke postali tako napeti, te su izazvali krizu, koja nije bila ništa slabija od one, koja je izazvala rat između Japana i Kine.

III.

OZDRAVLJENJE

Takeo je otvorio sanjive oči. Probudio ga je cvrkut ptica oko njegova prozora.

Podigao je ruku i uklonio zavjese. Jutarnje sunce, koje se dizalo nad kolibama, prodrlo je svojim tracima u bolesnikovu sobu. Nabori brežuljaka nazirali su se nejasno u magli, ali jesenje nebo bilo je azurne boje, žive i jednake, i tvorilo divnu pozadinu, na kojoj su se ocrtavale grane šljive, koja je rasla do prozora. Ptice su skakutale s grane na granu, cvrkućući. Dvije su uletjele i u sobu i izmijenile radosne poglede s Takeom, koji se teško pridizao sa jastuka. Ali brzo odmagliše, kao da ih je nešto uznemirilo ili iznenadilo. Pritom je sa grane, koju su napustile, palo lišće zlatne boje.

Takeo se nasmiješio svečanom pozdravu prirode, nježnom brujanju, koje ga je probudilo... a zatim mu glava klone na jastuk, a na čelu bol izazove nekoliko brazda. Zatim se mirno ispruži i zaklopi oči.

Jutro je bilo tiho: nikakav žamor nije remetio mir bolesnika... daleko se čuo kukurijek pijetla i jedna ribarska pjesma...

Takeo je od vremena do vremena otvarao oči, da ih ponovo zaklopi i prepusti se dubokim mislima.

Već je mjesec dana prošlo, otkako je bio ranjen i prenesen u bolnicu u Sasehu. Ozlijedio ga komad granate, koja je eksplodirala uz štit topa. Srećom nisu bile povrijeđene kosti i ozljeda se ograničila samo na meso.

Kapetan njegovoga korpusa bio je rastrgan na komadiće, a mnogo njegovih drugova je poginulo. Od topnika malo je njih ostalo na životu.

Prvih dana, pošto je bio prenesen u bolnicu, buncao je u bunilu, koje je izazivala jaka temperatura, ali njegova mladost ubrzo je počela svladavati bolest, tako da se počeo naglo i vidno oporavljati. Iako je rana bila još uvijek otvorena, on je u mjesec dana ipak već mogao da dnevno par sati napusti sobu, pa da se nadiše čistog i mirnog jesenskog zraka.

Nestrpljivo je očekivao dan, kada će moći opet da zauzme stari svoj položaj u mornarici.

Iako je prezirao život kao suvišnu stvar, životne snage nisu ga napuštale. Kad ga je temperatura i bol prestala da muči, on je osjetio ponovo ljubav prema životu, ali skupa s tom ljubavlju ponovno su se javile i tužne uspomene i žalost.

I kako teška tjelesna bolest može da djeluje povoljno na pomlađenje tkiva, tako je i teška kriza, koja je Takea bila dovela do same smrti, djelovala blagotvorno na njegove misli.

Težak udarac i žalosni događaji, koji su mu u posljednje vrijeme ogorčili život, sačuvali su njegovo srce u trajnom stanju napetosti. Prošla je već najteža oluja, ali mutni valovi njegove bezutješne duše nisu se još sasvim stišali. U nutrinji njegovoj živio je još uvijek neki grubi osjećaj, ali su osjećaji, koji su izbijali na površinu kao blijede nimfe na uzburkanom moru, nagoviještali period najveće vedrine.

Takeo nije više bijesnio na majku. Uspomenu na Nami čuvao je u duši kao uspomenu na obožavanu pokojnicu. Misao mu se obraćala njoj, kao tužnom i slatkom biću, koje mu se smiješilo iz daleka.

Kad ga je posjetio Tazaki, doznao je neke novosti o majci i nekoliko škrtih vijesti o Namiji. Ali i ono malo riječi, koje je čuo o njoj, bilo je dovoljno, da mu izazove suze.

Poslije toga, u svojim teškim snima, vidio je često bijelu spodobu bolesne djevojčice, osamljenu u šumi mladih jela, koje je lomio bijesan vjetar. Ta slatka vizija izmjenjivala se sa strahovitom slikom bitke kod Jalu.

Takeo je mislio na događaj od pred nedjelju dana. Odložio je novine i njegov je pogled slijedio oblake, koji su lutali mimo prozora. Dan ranije otputovao je njegov sobni drug i ostavio ga sama. Približavala se večer i u sobi je već bilo tamno, dok je vani padala bez prestanka dosadna jesenska kiša. U susjednoj sobi vršen je rentgenski pregled nad jednim ranjenikom i Takeo je čuo prigušen žamor aparata, koji je pratilo udaranje kišnih kapljica o prozore. Takeo je rastreseno promatrao vrškove stabala, koje je vjetar povijao, i tanke slabašne grane, koje su se uvijale i ponovo brzo vraćale na staro mjesto. Neko je vrijeme neodređeno maštao, posmatrajući njihanje stabala, a zatim zaklonio glavu pod ćebe.

— Imam jednu pošiljku za vas. Ili spavate?

Takeo je izvukao glavu i primijetio jednog dječaka, koji se približavao krevetu.

— Kako, za mene? — upita Takeo. — Tko mi to šalje?

Dječak je izgovorio ime pošiljaoca... ime, koje nije bilo poznato Takeu.

— Molim te, otvori kutiju, da vidim, što je unutri.

Kad je bio uklonjen vanjski papir, kojim je omot bio ovijen, pojavio se najprije zamotak u živoj crvenoj svili. U njemu je bila jedna lagana vunena haljina, bijela lagana podhaljina, par vezenih papuča i jastuk, ispunjen sitnim perjem. A kutija je bila puna krušaka i banana, najmilijeg Takeovog voća.

Takeovo je srce zakucalo jače.

— Imaš li kakovo pismo?

Dječak je pretražio omot i kutiju, ali nije našao nikakvog pisma.

— Daj mi amo ceduljicu, na kojoj je ispisana adresa.

Pročitao je na njoj svoje ime i njegovo srce zaigralo je od veselja... Val tople krvi šiknuo mu u sljepočice... njezina mala i ljubljena ruka ispisala je njegovo ime... Ona... A tko bi drugi mogao i da bude? Zar se na laganom bijelom platnu ne vide tragovi suza, koje su padale iz onih ljubljenih očiju? Zar nije drhtala slabašna ruka, dok je oklijevajući pisala ime? Takeo je čekao nestrpljivo da ostane sam... I tada pusti slobodna maha bolnim i radosnim suzama.

Takeo je sad najbolje osjetio, kako je Nami zapremila svu njegovu dušu i kako je i u njenom srcu ostala živa neizmjerna ljubav. Cijeli dan pratila ga pomisao na nju... a kroz cijelu noć slast sna.

Takeo je osjećao, da ni smrt ne bi mogla razdvojiti njihove duše, iako su i zakoni i društveni običaji digli jednu ogromnu barijeru, da ih razdvoje. Svijet je mogao učiniti sve, da ih rastavi ... ali Nami je vječno ostala njegova mala slatka ljuba.

Ipak ga je majka u njegovo ime odijelila od nje, a njen otac u Namijino ime potvrdio je rastavu. Ništa ih više nije vezivalo pred očima svijeta. Prema tome nije bilo moguće poslije ozdravljenja pozvati je natrag kao ženu. Ah, kako je onaj san bio pun čara!... A ipak, to nije bilo moguće. Takeo je vrlo dobro znao, kako socijalne ustanove i propisi njegove domovine odlučno zabranjuju obnovu jednom već razvrgnutog braka. Znao je, da ni jedan pokušaj u ovom pravcu ne bi mogao da uspije, a da i ne govori o tom, da bi svaki takav pokušaj stvorio još veći jaz između njega i majke. Takeo nije mogao da zaboravi, s kakovom je gorčinom izdržao borbu sa uzročnicom njegove nevolje.

Ipak nije mogao da otrpi pomisao, da mu u širokom svijetu nije bila pružena sloboda ljubavi! Iz dana u dan ova potištenost zbog nepopravljivog stanja postajala je sve to težom, iako se tješio vjerom, da će u duši i srcu, u životu i poslije smrti, Nami ostati uvijek njegova žena.

Takovim mislima bio je zabavljen Takeo jednog mirnog jesenskog jutra.

Vojnički liječnik ga je posjetio u uobičajeni sat i zadovoljno se nasmijao: za koji dan rana će potpuno zarasti.

Ranije je primio pismo od majke, koja se veselila Tazakijevoj vijesti o oporavljanju sina i izražavala nadu, da će se vratiti kući, čim mu liječnik dozvoli putovanje. Ujedno mu je u pismu nagovijestila jedno važno saopćenje.

Važno saopćenje? Sigurno se odnosilo na stvar, o kojoj je Takeo najviše sumnjao. Poslije kratkog razmišljanja odluči Takeo, da ne pođe u Tokio.

Prvih dana mjeseca novembra, kratko iza kako je izvršen popravak na lađi Macušimi, koja je bila teško postradala u bitci, i pošto je ona ponovo poslana u borbe, Takeo napusti bolnicu, da stigne svoj brod u luci Tairajen.

Na sam dan odlaska iz Saseha predao je na pošti dva pisma. Samo jedno od tih dvaju pisama bilo je upućeno majci.

IV.

POKUŠAJ

Došao je i novembar. Omiljelo kupalište opustjelo je. Mlada gospođa, u pratnji djevojke od petnaestak godina, šetala je obalom Cušija, uživajući u tišini krasnog jesenskog dana.

Ribari i rijetki bolesnici, koji su se još zadržali na rivijeri, poznavali su mladu, tankovitu i dražesnu gospođu. Kad su je sretali, pozdravljali su je samilosnom srdačnošću, jer su svi znali njezinu žalosnu historiju.

Mlada gospođa bila je Nami.

Život joj više nije ulijevao nikakove nade, njeno zdravlje sve se više pogoršavalo nastupom jeseni.

Nami se vratila s tetkom u mjesecu junu. Od dana, kad joj je bila otkrivena žalosna istina, njena se bolest počela pogoršavati i izljevi krvi postali su sve češći. Liječnik je uvidio, da su uzaludni svi njegovi napori. Obitelj je bila teško zabrinuta, dok je sama Nami očekivala smrt s najvećim mirom. Smrt se zapravo ukazivala kao najbolji izlaz iz ovog bolnog položaja, i dok je tijelo nepomično ležalo na plahtama, njen duh, već oslobođen zemaljskih spona, lutao je u drugom, idealnom svijetu. Duša je bila spremna da poleti ogromnim prostorom, da stigne do mjesta, gdje će moći da prolije slatke suze uz majčino krilo.

Ali smrt je oklijevala... Svakog dana Nami je mislila, da je to posljednji, ali dani su eto prolazili, žalosni i jednaki. Ona nije mogla da shvati, kako život može za nekoga da ima privlačnosti i ljepote i kako smrt mnogim ljudskim bićima može da izgleda grozna. Zašto bi se netko

morao mučiti, da izvrši nalog liječnika i da joj pruža lijekove, da produlji taj težak i nepotreban život?

Jedna sama zvijezda sjala je na njenom pomračenom obzorju: ljubav njenoga oca. On ju je često posjećivao, pružao joj nježno lijekove, uljepšavao je i kitio kuću, u kojoj je njegova miljenica imala da ponovo nađe zdravlje... Činio je sve moguće, da svlada okrutnu bolest. Svaki put, kad je Nami čula njegove korake i gledala njegovo nasmijano lice, koje se veselilo i najmanjem poboljšanju, Nami nije mogla da ne brizne u plač. Svaki put, kad je pomišljala na dobrog i ljubljenog oca, koji je toliko pretrpio, ona nije mogla priželjkivati smrt. I kad smrt zaista ne bi došla, kad bi je poštedila, ona bi bila dobila volju za život radi same ljubavi prema ocu.

Ali i jedna druga snaga tinjala je tajno u njenom srcu: vjera u ljubav supruga, vjera, koju nisu mogli da pomute ni proživljeni događaji. Budućnost se međutim prikazivala tamna i bez nade.

Ona nije mogla da se nada, da će se brak ponovo uspostaviti, sve da ona i ozdravi. Ali je živjela svijesna i sigurna, da ništa ne će moći razbiti slatku vezu dviju duša, spoj osjećaja i ideala, veliku ljubav, koja ih je još uvijek približavala i koja nikad ne će moći da utrne.

Ljubav prema ocu i vjera u Takea dali su joj snage za život i ona je slijepo slušala savjete liječnika. Tako je i mogla da se u septembru vrati sa vjernom Iku u osamljenu vilu u Cušiju. Ovdje je duh Namijin izgledao smiren, jer je ovdje i ljepota prirode bila ljepša. Kada je poslije kupanja sjedjela na žalu, u udobnom naslonjaču, i slušala šum valova, koji su udarali o kraj, i cvrkut ptica u obližnjoj šumici, izgledalo joj je, da se još uvijek nalazi u slatkom prošlom premaljeću. Činilo joj se, da će joj suprug svaki čas stići . . .

Život u vili u Cušiju tekao je mirno i jednolično... jedina Namijina zabava bilo je pisanje stihova i razmještanje cvijeća... Jedan ili dva puta sedmično dolazio je liječnik iz Tokija. Ponekad bi je posjetila tetka i rodica, a katkada i maćeha. Poneka drugarica iz zavoda pisala bi joj pismo, izražavajući svoju žalost zbog njene bolesti. Ali sve to nije moglo da utješi Namiju... ona je s nestrpljenjem očekivala samo posjete Šizine. Mala njena rodica bila je jedina, koja je znala pogoditi i zadovoljiti njene želje.

Rijetko je mislila na kuću Kavašima, i kad bi joj pred očima uskrsnuo lik udovice Kavašima, njom bi zavladao osjećaj zgražanja i malne gnjušanja. Kad je čula, da je Jamakijeva kći primljena u kuću Kavašima, ta ju je vijest teško pogodila, ali se ipak primirila, uvidjevši, da ovo nikako nije moglo da se dogodi voljom Takea i

da joj je on još uvijek sačuvao najčistiju vjernost.

U takovim momentima ona se zadržavala na obali, njen pogled lutao je daleko prema zapadu i tražio krajnju granicu horizonta, crtu, na kojoj se more sastajalo s nebom. Dva bića, koja je ona ljubila, bila su sada daleko, u ratu, jer je i otac samih par dana poslije njenog odlaska u Cuši morao da pođe za vojskom.

Iako je osjećala, da je potpuno odcijepljena od svijeta, svejedno je njeno srce pratilo sa zebnjom ratne događaje. Čitala je pažljivo novine i svaki uspjeh japanske vojske veselio ju je, isto kao i pomorske pobjede, u kojima je učestvovao Takeo. U septembru je pročitala vijest o bitci kod Jalu, a nekoliko dana kasnije pročitala među ranjenicima i ime Takeovo. Slijedeće noći nije mogla da usne. Tetka u Tokiju pobrinula se da sazna nešto pobliže o Takeovu stanju i bilo joj je saopćeno, da Takeove rane nisu smrtne i da se on sada nalazi u bolnici u Sasehu. Namijina misao nije se više rastajala od kreveta, u kom je ležao ljubljeni čovjek, i često joj se činilo, da mu kleči uz uzglavlje i da se kune, da ga nikad više ne će napustiti.

Sa koliko je boli morala svaki put da uvidi, da je njezin san neostvarljiv i da je zbilja mnogo drukčija... Nije mu mogla poslati ni jedan znak sjećanja . . . Samo su srca ostala sjedinjena... srca dvaju stvorenja, koja su nekada... za vrlo

kratko vrijeme... živjela sjedinjena kao sretan i zaljubljen bračni par!

Danas mu ne smije uputiti ni jedan redak! Tu pomisao jadna djevojčica nije mogla da podnese!

Ali njena velika želja savjetovala joj je način, kako će riješiti to pitanje. Uz pomoć stare Iku pripremila je Takeu haljine i uputila mu ih zajedno sa voćem, koje je on volio, u Saseho, pod izmišljenim imenom...

Dani su prolazili polako... Polovicom novembra Nami je primila pismo, na kojemu je bio pečat pošte u Sasehu. Nami je pročitala pismo i dugo plakala...

Poslije dvodnevnog boravka u Cušiju otišle su Šizu i Koma jednog ponedjeljka u Tokijo. Kuća je poslije njihovog odlaska izgledala pusta, osamljena, dok je ranije odzvanjala od njihovih zvonkih glasova.

Taj dan je bio najtužniji Namijin dan, jer ju je sjetio majke... To je bilo 19. novembra, godišnjica majčine smrti. Nami je dugo gledala sliku pokojnice i objesila je na zid ložnice, postavivši je u srebrni okvir, koji je iskitila rascvalim bijelim krizantemama. Cvijeće je Šizu donijela sobom iz Tokija.

Minulo je deset godina, kako je posljednji put vidjela majku. Cijelo ovo vrijeme ona nije zaboravila ljubav, koju duguje majčinoj uspomeni, i zahvalnost prema dragoj pokojnici. Nikada kao

sada nije se njeno srce toliko ražalostilo, sjećajući se mile slike. Ah, kad bi njena dobra, obožavana majka bila sada uz nesretnu kćerku! Njoj bi Nami ispričala sve svoje boli i ona bi, samilosna kakova je bila, sigurno ponijela dio teškog tereta, pod kojim su se svijala slabašna Namijina pleća. Zašto je pobjegla, ostavljajući na tom svijetu svoje jadno dijete? I dok se misao gubila uspomenom na majku, tople suze padale su na Namijine oslabljene obraze.

Nami se sjećala nekih sretnih dana, provedenih za života majčina. Imala je osam godina, Koma je imala pet; obje su na sebi imale jednake ružičaste haljinice, ukrašene trešnjinim cvijećem. Vozile su se kočijom do poznatog fotografa Suzukija u Kudanu. Između njih je bila majka. Fotografija, koju je malo prije promatrala, bila je napravljena po tamo izrađenoj slici.

Prošlo je deset godina... majka je ostala u uspomenama kćeri nepromijenjena, draga...

Nije htjela da misli na sebe, ali nije bila gospodar svojih misli. Osjećala je, da joj beznadan život prolazi ovijen tamnim maglama i olujnim oblačinama. Soba, po kojoj je lutao njen pogled, pretvarala se u tamnicu, u koju nije dopirao ni tračak sunca...

Udarila su dva sata. Nami se prenula iz snatrenja i potrčala u susjednu sobu. I ova je soba bila pusta, ali su se čuli glasovi Ike i bolničarke, koje su razgovarale u trećoj sobi. Neko je vri-

jeme oklijevala, a zatim je odlučno izašla iz kuće, prešla perivoj i krenula prema obali.

Nebo je bilo mrko, tamni oblaci pritisnuli su zemlju i more, a lišće bilo nepomično, jer nije bilo ni daška vjetra. Na morskoj površini nije bilo vidjeti jedra.

Nami je išla bez umora. Na obali nije bilo ni jednog ribara i nikakav pogled nije slijedio nesretnicu. Nedaleko je mlada žena, noseći dijete na leđima, pjevala radosno sakupljajući školjke.

Kad je Nami prošla mimo nju, žena joj je uputila prijazan pozdrav i nasmiješila joj se. Nami je odzdravila i silom se osmjehnula.

I ponovo je zapala u svoje žalosno maštanje. Odjednom se zaustavila. Doprla je do mjesta, gdje je prestajalo žalo i odakle je mali puteljak kroz hridine vodio do Fudinog hrama, puteljak, kojim je prešla prošlog proljeća, ovješena o Takeovu ruku.

Nami je počela sporo da uzlazi.

Kad je mimoišla Fudin hram, zaustavila se i sjela na gromadu mramora... bila je to ista stijena, na kojoj je počivala, oslanjajući glavu o Takeovo rame... Ali onog puta bilo je nebo vedro i svijetlo i odražavalo se u moru, koje je bilo čisto kao ogledalo. Sada su naprotiv crne oblačine mutile daleku modrinu neba. Valovi su bučno udarali o hridine, dižući bijelu pjenu... na uzburkanom moru nije bilo vidjeti ni jednoga

jedra. Nami izvuče ispod košulje na grudima pisamce, koje je imalo samo dva retka, sama dva retka, koja su uzbuđivala njeno malo srce, više nego li čitave stranice uzbudljivih fraza. »Ne prođe dan, a da ne mislim na moju malu Namisan.« Svaki put, kad bi to pročitala, njeno se bolesno srce tako uznemirivalo, te joj je izgledalo, da će puknuti.

— Ah, zašto je svijet bio sa mnom tako okrutan? — pitala se. — Toliko ga volim, da me srce guši i izgleda mi, da ću umrijeti... A i on mene ljubi... Zašto je, dakle, naša veza rastrgnuta? Tko ju je smio razbiti? Zar ovo pismo nije napisano krvlju njegova srca? Ovdje, između ovih hridina, zakleli smo se jednog proljetnog jutra jedno drugome na vječnu vjeru, vječnu ljubav... To zna more... otoci su bili svjedoci... Zašto je svijet tako okrutan i hoće da nas uništi pod težinom okrutne igre? Odabraniče mog srca ... ovdje, u proljeće... na ovim stijenama... — Otvorila je oči i bila je sama. Izgledalo je, da se more smirilo... samo je do nje dopirao šum obližnjeg vodopada. Nami obuhvati lice rukama i zaplače.

Guste tople suze ronile su se kroz njene male prste. Glava joj umorno padala... srce joj izgledalo ukočeno. Misli su se sukobljavale u njenoj glavi, brze kao strjelice. Sjećala se dana proživljenih sa Takeom... prvih dana bolesti... onih proboravljenih u Ikau, dana kada je po-

stala njegovom ženom. Sjetila se dana, kad se sa tetkom vratila u Tokio, i dalekog dana, kad je preminula njena majka. Vidjela je njeno lice... lice oca, maćehe, Kome, mališana ... i mnogi drugi dolazili su joj pred oči i miješali se u njenoj glavi... lica prijateljica, poznatih. Misao joj se zaustavila na jednoj prijateljici, koju joj je Šizu spomenula prije par dana. Bila je starija dvije godine od Namije i vjenčala se godinu dana prije nje, sa nekim mladim grofom. Svekrva ju je neizmjerno voljela, ali je suprug brzo zapustio. Dobili su sinčića, ali prošlog proljeća supruzi su se rastavili i mlada žena umrla je poslije kratkog vremena. Umrla je ojađena muževljevim postupkom. Ali Namijin je život žalosniji i od same smrti. Suze joj teku radi ljubavi, koja nije mogla živjeti, a nije mogla ni umrijeti. Odvojili su ih, iako su se ljubili. Sudbine ljudi su različite, ali život ima za svakoga suza i boli. Nami je uzdisala i spopala je teška malodušnost... pogled joj je lutao kao izgubljen po uzburkanom moru.

Sad su joj misli bile tamne boje, kao i oblaci nad njom: nema na svijetu više mjesta za nju. Rođena u bogatoj obitelji, sa osam je godina ostala bez majke, deset godina proživjela sa maćehom, i netom joj je srce povjerovalo, da je našlo malo sreće, već je počela da se ostvaruje njena žalosna sudbina. Okrutna osuda pala je i osudila na trajnu bol njen budući život... osuda

mnogo okrutnija i od smrti. Sve da i živi ljubljeni čovjek, ona ne smije više nikad da ga nazove mužem... nikad više ne bi smjela da bude njegova drugarica u životnoj borbi. Zašto je onda došla na ovaj svijet, zar samo zato, da posluži kao cilj okrutnostima sudbine? Zašto nije ostavila ovaj svijet skupa s ljubljenom majkom? Zašto nije umrla u njegovim rukama, kad su prvi put obuhvatile njeno nježno tijelo? Zašto ne umre sada, kad ju je udarila bolna sudbina? Koju vrijednost može da ima život za jedno biće, udareno neizlječivom bolesti, vezano uz neostvarivu ljubav? Sve da joj tijelo i ozdravi, njeno srce ne bi moglo da izdrži, ako joj ne vrate ljubljenog druga... Ah! umrijeti! umrijeti! Smrt! Smrt! to je jedina nada!

Nami nije otirala suze i neprekidno je gledala daleko na more.

Od strane Ošime nenadano su počele da se dižu crne oblačine. Čula se neprekidna grmljavina, dok su se morski valovi bijesno dizali. Svaki čas imala je da se na zemlju sruči oluja. Zamah vjetra sve je potresao, a zapjenjeni valovi jurnuli su, udarajući o hridine pod Namijinim nogama. Površina mora bila je sva uzburkana, valovi su se dizali, preskakali jedan drugoga i sukobljavali se kao divlji konji; hladni škropci mora dopirali su gore do mjesta, na kojemu je Nami besvijesno posmatrala bjesove prirode... — More... more, na čijem dnu živi

smrt! Koliko mora da je smrt ljepša od života! Koliko bi ljepše bilo živjeti uz mog vojna, kao bezživotna sjena, koja ga prati, nego li vući ovaj život bez radosti i nade! On je daleko... na Žutom moru . . . ali kolikogod bio udaljen, ovi valovi dopiru do njega. Ah, da se pretvorim u bijelu pjenu, da mi duša uzmogne doprijeti do njega!

Nami je uvukla pisamce u pregib na pasu, nije sakupila kosu koja se bila raspršila na vjetru, i ustala je. Njeno nježno tijelo bilo je potreseno razbješnjelim vjetrom, udovima joj prošli hladni srsi. Nad njom su se gonili oblaci, mijenjajući neprekidno oblik . . . uvijek crni i prijeteći. Pod njom su bijesnili valovi, poskakujući u divljem naletu. Rijetke jele priklanjale se pod udarcima vjetra, kao preplašene. Oluja je sve to više bjesnila, more bučilo, sva zemlja bila samo jedan bolan krik, a mukli šum grmljavine nadglasavao i gušio hiljade glasova zemlje i mora.

— Sad je vrijeme! Vrijeme je! Pomozi mi ti, majko moja... Povuci me k sebi... a ti, oče, oprosti svojoj kćeri. Moj kratak život prošao je kao san!

Nami je složila odijelo, skinula drvene cipelice i prišla ponoru... naginjući se nad pobješnjelom vodom.

Sam trenutak prije skoka... iza nje se začuo krik... dvije ruke pograbile su tijelo, koje se već bilo nagnulo nad ponorom...

V.

HISTORIJA DOBRE »JASO«

— Iku, pripremi čaj. Ona će skoro doći, — reče Nami starici, koja je završavala pospremanje salona.

— Jako je simpatična, — nadoda Iku, — ja sam neobično iznenađena, jer je ona samo jedna j a s o, kršćanka . . .

— To su i meni kazali . . .

— Nikad nisam mogla zamisliti, da bi jedna ovako odlična gospođa mogla biti kršćanka. Nosi kratke kose.

— Znaš li, zašto?

— Žene, koje vjeruju u Jasa,[1] obriju kose, kad ostanu udove. A zatim se oblače u dragocjenije i upadnije haljine i traže drugog muža...

— Tko ti je to rekao?

— O, znam to sigurno, — reče Iku. — Ja vam kažem, da se sada mnoge djevojke odgajaju u kršćanskoj vjeri. Poznavala sam jednu, koja je stanovala blizu nekih mojih rođaka. Bila je dražesna djevojčica, ali kad je počela polaziti školu misijonara, potpuno je izmijenila karakter. Zamislite, napuštala je kuću i jurila u crkvu čak i onda, kad ju je majka zadržavala, jer joj je trebala u kućanstvu. Osim toga je govorila, da joj se u kući ne sviđa, jer nije tako uređeno,

1 Japanci tako nazivaju Isusa.

kao u školi. Ali, iako je polazila školu, nije naučila nikakav recept za jelo, niti je znala da šije . . . Roditelji su bili zabrinuti za njenu sudbinu. Bila je ohola i govorila, de ne će uzeti čovjeka za muža, ako ne bude imao mjesečno najmanje 250 jena. Zar to nije čudno? Prije je bila dobra djevojčica, a kasnije se potpuno izmijenila. Možda je bila učarana? Kažu, da se to događa među sljedbenicima te religije.

Nami se nasmijala i odgovorila:

— To bi bilo grozno. Ali svaka stvar ima i svoje naličje, i trebalo bi čuti i drugu stranu, prije nego li se prosudi. Zar nije tako, Iku?

Starica sumnjivo zavrti glavom. A zatim ozbiljno pogleda mladu gospođu i rekne:

— Ja mislim, da bi bilo najbolje, da se držimo daleko od te kršćanke . . .

Nami se nasmije.

— To znači, da ja ne bih smjela govoriti sa tom gospođom?

— Kad bi sve kršćanke bile kao ona, bilo bi dobro . . .

Iku zastade, jer se jedna sjena opazila na papirnatom zidu, dok se približavao šum koraka.

— Izvinite, što dolazim kroz vrtna vrata, — reče jedan ugodan glas.

Iku je potrčala vratima i otvorila ih, klanjajući se pred jednom omanjom gospođom od kojih pedeset godina, odjevenom u crninu i kratkih sijedih kosa. Izgledala je izmučena, ali u

očima joj se vidjela dobrota, a usne joj se smiješile.

To je bila kršćanka, o kojoj su govorile, i neznanka, koja je prošle nedjelje zadržala Namiju nad rubom ponora.

Nije tražila nikada da svrati pažnju na sebe, ali svi, koji su joj se približili, mogli su da osjete, da se nalaze pred ličnošću, koju treba poštovati. Zvala se Kijo Ogava, živjela je u Meguru, gdje je bila na čelu jednog sirotišta. Svim srcem posvetila se sirotoj djeci. Od početka mjeseca boravila je u Cušiju, da se oporavi od preboljene upale, i pukim se slučajem našla blizu Namije, kad ju je spasila.

Iku je donijela čaj i, izlazeći, čula kako Nami govori:

— Tako, odlazite već sutra? Šteta! Tek smo vas upoznali! . . .

Stara gospođa pogleda Namiju toplo i reče:

— Ja bih htjela da mogu ostati još ovdje, da budem još s vama. Zapravo ne bih željela otputovati prije nego ozdravite.

I izvukla je iz torbice malu knjižicu.

— Donijela sam vam bibliju . . . Mislim, da je dosada niste čitali.

Namiji zaista nije bila poznata ova knjiga. Njena je maćeha za vrijeme boravka u Engleskoj bila primila kršćansku vjeru, ali netom se vratila u domovinu, napustila je sve vjerske

obrede kršćanstva i na bibliju je, kao i na mnogo drugih knjiga, pao debeli sloj prašine.

— Nisam je nikada čitala, — odgovori Nami.

Iku nije mogla više da se udalji. Gledala je zaplašeno ovu knjigu . . . sigurno, mislila je, sadrži čarolije.

— Kad je pročitate, — nastavi gospođa, — bit ćete manje žalosni. Uvjerena sam, da će vam mnogo pomoći. Kad bih mogla ostati ovdje još neko vrijeme, ja bih vam mnogo toga protumačila iz ove knjige. Ali, kako sutra odlazim, ispričat ću vam, kako sam prvi put pročitala ovu knjigu . . . Osjećate li umor? Lezite, ako vam je udobnije.

— Hvala, nisam umorna... ispričajte mi vašu historiju, molim vas.

Iku je napunila šolje čajem i napustila sobu.

Stara gospođa gledala je neko vrijeme preda se, zatim skučila koljena i gledajući pažljivo Namiju počela:

— Život je kratak, ali kad se pomisli na sve događaje, koje on sobom nosi, onda nam izgleda dug. Moj otac bio je barun za vrijeme staroga režima i posjedovao je lijep imetak. Možda se sjećate onog imanja sa brijestovom šumom, koje se nalazi uz most rijeke Suido u Koišikavi. Danas je to vlasnost drugih ljudi, ali ja sam se rodila u onoj kući. Kad mi je bilo dvanaest godina, umrla mi je majka, a moj otac toliko prepatio, da nije htio uzeti drugu ženu. Iako

sam bila premlada, morala sam preuzeti vođenje kuće, sve dok mi se brat nije oženio; malo poslije toga i ja sam se udala i napustila očev dom. Ogava, moj suprug, i on je bio general... Ja sam imala 21 godinu... vi se još tada niste ni rodili.

»Bila sam odgojena u starom moralu i vjerovala sam, da u odricanju ne ću zaostati za drugima... Ali kad sam upoznala pravi život, osjetila sam, da nije dobro primjenjivati u praksi laku teoriju krjeposti. Mi smo se nalazili pred socijalnim ratom 1868. godine i moj je suprug rijetko bio kod kuće. Živjela sam sa svekrima i sa dvije šurjakinje... to znači, da sam morala slušati i dvoriti petero starijih ljudi. Ne treba da vam kažem, koliko su me oni mučili. Moj svekar, jadnik, ne bi bio rđav, ali ni njemu nije bilo lako zadovoljiti svekrvu. Moj muž imao je još prije mene suprugu i ona je bila poslana kući poslije nekog vremena. Ne volim da govorim ružno o mrtvima, ali moja pokojna svekrva bila je naprasita i gruba, i ja sam kriomice prolila mnogo suza njenom krivnjom, iako sam se trudila, da joj ugodim. Bilo je još gore, kad bi ona otkrila tragove suza na mom licu... tada je formalno pobjesnila i nemilo me psovala.

»Malo prije nego je buknuo građanski rat, koji je imao da vrati na prijestolje cara, buknula je pobuna u gradu Jedo. Moj suprug, otac i brat, sve pristaše stare vlade, služili su kao

dobrovoljci u Uenu. Moj svekar bio je teško bolestan, a ja sam očekivala dijete. Nisam zapravo znala, što će se dogoditi u tim prilikama. Na kraju, Ueno je bio pokoren, moj suprug je pobjegao prema sjeveru i zaklonio se u Hakodati, moj otac je nestao, moj brat bio ubijen i više nisam čula za njegovu obitelj. Uto je umro i svekar, a ja sam dobila sina. Sve se to dogodilo u razmaku od par mjeseci. Bila sam satrvena nemirom, bolešću i bolju. Poslije osvojenja Šioguna presahli su naši prihodi, naša dobra bila zaplijenjena i ja sam sa svekrvom, djetetom i jednim starim slugom krenula preko planine Hakone, da stignem u stari grad Šinzuoku. Nikad nisam prepatila toliko straha.

Gospođa je zastala... Ušla je bolničarka, donijela lijek, poklonila se i izišla iz sobe. Stara gospođa zaklopila je za trenutak oči, pogledala Namiju i nastavila:

— Siromaštvo vjernih sljedbenika Togukave, koji su se zaklonili u Šinzouki, bilo je neopisivo. Bogatstvo i prihodi bili su toliko opali, da je i sam grof Kacu morao da provodi veoma skroman život. Mi smo živjeli u najvećoj bijedi. Moja svekrva bila je naučena na luksuzan i obilan život, i ja sam se mnogo mučila zbog nje. Nastojala sam, koliko sam mogla, da doprinesem nešto obitelji. Davala sam lekcije u čitanju i kroju djevojčicama, šila odijela za nepoznat svijet. Sve sam radila. Ali, moja je svekrva po-

stajala sve grublja, moj suprug bio zatvoren, a obitavalište mog oca bilo mi nepoznato. Naše življenje bilo je tako jadno, da bih bila radije umrla, da nije bilo djeteta, za koje sam morala da živim. Toliko su na mene djelovali bijeda i bol, da sam se kroz samih par mjeseci postarala najmanje za deset godina. Poslije nekog vremena suprug mi je bio oslobođen i primljen u vojsku. Tada smo prešli planinu Hakonu, da se vratimo u Tokio.

Bilo je to s proljeća 1871. Otpočeli smo provoditi miran život, koji bi bio sasvim lijep, da nije bilo nesretne svekrvine naravi i mog nemira zbog oca, od koga nsam dobivala nikakovih vijesti.

»Na jesen mi je suprug putovao u Evropu. Jedne večeri, pošto sam posjetila neke znance u Koišikavi, vratila sam se kući k u r u m o m, koju su mi stavili na raspoloženje. Bila je tamna večer... nebo je prijetilo olujom. Ja sam sjedila umorna i zamišljena u k u r u m i, koju je kočijaš polako vozio. Zabavljala sam se posmatrajući kočijaša, njegov široki slamnati šešir... jadan haljetak od nauljenog papira, po kojemu su padale kapi kiše. Mršavo svijetlo svjetiljke, koju je držao u rukama, osvjetljivalo je ulicu... čula sam mljackanje njegovih bosih nogu, koje su upadale u ulično blato, i to je pratio psovkama. Kad smo prešli most Suida, svjetiljka se utrnula. Kočijaš se zaustavio, moleći da mu do-

zvolim da nađe kutiju žigica u sandučiću pod mojim sjedalom. Ja nisam mogla dobro da shvatim njegove riječi, ali njegov mi je glas izgledao nekako domaći... Kad je ponovo upalio svjetiljku, vidjela sam ga pred sobom... moj otac...

Stara gospođa i proti volji pokrije lice rukama. Nami udari u plač, a iz obližnje sobe čuo se uzdah.

Kršćanka otare suze i nastavi:

— Otpratila sam ga u obližnju gostionu i on mi je ispričao svoju historiju... Poslije zauzeća Uena lutao je i skitao se amo i tamo, zarađujući hljeb svakojako. Zatim se razbolio i pao u najtežu bijedu. Tada je stanovao u kući nekog siromašnog vrtlara, koji je ranije služio u našoj kući, a sada se izdržavao sirotinjskim kruhom vodiča k u r u m e. Možete zamisliti moje duševno stanje, uzbuđenje, radost, iznenađenje, žalost. Mučilo me to toliko, da nisam mogla izgovoriti nijednu riječ. One večeri brzo smo se rastali, jer je moj otac govorio, da ne bi bilo dobro, da zbog njega ostanem naveče izvan kuće.

»Kad sam došla kući, svekrva me dočekala veoma grubo. Usudila se čak da me obijedi i za nepoštena djela, što je silno povrijedilo moj ponos i poštenje. Tako me ljuto uvrijedila, te sam odlučila, da bez daljnjeg razmišljanja napustim njenu kuću i pođem ocu. Čekala sam, da ona zaspi, i tada sam promijenila odjeću i, sjedeći

uz krevet svog djeteta, kojemu je tada bilo nešto oko šest godina, napisala sam joj pismo.

»Najednom se dječak probudio, pružio ruke prema meni i povikao: »Majko, ne ostavljaj me!« Sigurno je dijete sanjalo i sjetilo se, kako sam ga dan prije ostavila, kad sam pošla za Koišikavu. Ja sam se uzbudila i pažljivo pogledala lice mog dječaka... Prepoznala sam u njemu sliku jednog drugog čovjeka, njegovog oca... Pero mi je ispalo iz ruku, i ja sam briznula u plač. Ne znam, kako se to dogodilo, ali ja sam se onog trenutka sjetila jedne stare priče, koja je govorila o nekoj nevjesti i svekrvi. Pričala mi je majka, dok sam bila još dijete . . . ta priča odgovarala je upravo mom slučaju. Pomislila sam, da se sve još moglo spasiti, da sam bila strpljivija... Tako sam odustala od prve namjere... Da li vam dosađujem?

Nami je slušala sa očima punim suza i glavom učinila kretnju, da nastavi. Stara gospođa skratila je svoju priču.

— I tako nisam mogla da pružim svom ocu ono, što sam željela. Kriomice sam prodala stvari moje lične svojine i poslala mu novac, koji sam dobila. Razumije se, nije bilo mnogo. Srećom je upravo uto došla k meni supruga jednog evropskog ambasadora i tražila, da je podučavam u japanskoj muzici. Sve, što sam dobivala za ove lekcije, davala sam ocu, da mu pomognem u nevolji. Moja učenica ubrzo me zavoljela i mi

smo se sprijateljile. Ona je sa mnom govorila nekim iskvarenim japanskim jezikom i, razumije se... jednog dana poklonila mi jednu knjigu: Evanđelje Sv. Matije.

»Naći ćete ga na početku biblije: tek onda je bilo prevedeno na japanski jezik. Htjela sam da ga pročitam, ali sam u njemu našla tako strano i novo štivo, da sam odložila knjigu, jer mi je bila neshvatljiva. Nisam više na nju ni mislila.

»Početkom iduće godine udarila je moju svekrvu paraliza i taj događaj izmijenio je sasvim njen karakter. Kolikogod je ranije bila ohola i nametljiva, toliko je sada postala umiljata, kao dijete. Tada joj je moje društvo postalo dragocjeno i nisam je mogla ostaviti ni par minuta samu, da me nije zvala. I kad sam gledala, kako spava snom raskidanim i bolnim, pokajala sam se, što sam nekada prema njoj gojila neku mržnju. Sada sam željela, da je opet vidim jaku i smirenu, i radila sam sve moguće za nju.

»Kratko vrijeme poslije svekrvine smrti vratio se i moj suprug. Otac je tada preselio k nama, ali je i on ubrzo obolio i podlegao. Na samrti mi je rekao, da je najsretniji čovjek, jer je našao izgubljenu kćerku i jer ga je nova obitelj primila ljubavlju i dobrotom. Ja sam osjetila grižnju savjesti, što nisam mogla za njega da učinim nego tek hiljaditi dio onoga, što sam željela.

»Prošao je drugi perijod mira i tišine. Položaj mog supruga brzo se popravljao, sin mi je rastao i bio dobar i privržen. Uza sve to nisam bila sretna, jer mi se suprug odao piću, kako to često običavaju oficiri. Ta mana kvarila je njegov karakter. Da nije bilo tog poroka, on bi bio odličan muž. Moji savjeti i molitve nisu nimalo pomagali.

»Nastupila je 1876. godina i moj suprug, koji je imao rang majora, bio je poslan na jug. Za vrijeme njegovog odsustva razbolio mi se sin od škrleta. Bdila sam uza nj dan i noć...

»Bilo je navečer 18. aprila. Moje dijete stajalo je mnogo bolje i mirno je spavalo. Poslala sam u krevet i sobaricu i sjedila uz njegovu postelju s nekim čipkama u rukama. Polako su se moje misli stale brkati i ja sam zapala u san, koji je bio narušen bukom koraka, koji su se približavali dječakovoj postelji. Otvorila sam oči i ugledala svog muža u uniformi, blijeda kao smrt i poprskana krvlju... On je sjeo uz krevet i ozbiljno me pogledao... Iz mojih grudi izvio se krik, koji me probudio... pogledala sam okolo, ali nije bilo nikoga. Svjetiljka se trnula, a dijete je još uvijek spavalo. Moje srce jako je udaralo... čelo mi se pokrilo hladnim znojem.

»Slijedećeg dana naglo se pogoršalo stanje mog dječaka i slijedeće je noći preminuo. Bila sam izvan sebe i grlila sam malo tijelo, koje su

mi htjeli da odnesu... Iste noći stigao je i brzojav, da mi je muž poginuo na ratištu.

Gospođa je zamuknula. Nami je pridržavala dah... U sobi je neko vrijeme vladao potpuni mir.

A zatim je gospođa nastavila svoju priču.

— Magla oko mene bila je tako gusta i neprozirna, kao da se sunčevo i mjesečevo svijetlo zauvijek utrnulo. Ah! ako je već tako žalosna sudbina morala da me snađe, bolje bi bilo, da umrem... I zaista, teško sam oboljela. Ali... nesrećom ili srećom?... ozdravila sam. Svijet, u koji me sudbina bacila da živim, bio je za mene prazan. Osjetila sam, da mi je neizdrživo u staroj nastambi, i prešla sam na stan jednoj prijateljici. Kad sam se spremala na preseljenje, u ruke mi je pala mala knjiga, dar Evropljanke. Otvorila sam je mehanički i pogledala u nju, bez namjere da čitam. Ali kad sam je sklopila, stavila sam između stranica malen znak i tako se dogodilo, da sam je kasnije više puta otvorila... U početku nisam shvaćala onaj tajinstveni jezik, ali jednoga dana obasjala me zraka svijetla i ja sam shvatila. Moja inostrana prijateljica bila je otputovala, upravo kad sam željela da mi netko bolje rastumači sadržaj knjige.

»Nekoliko mjeseci poslije toga bilo mi je ponuđeno mjesto odgojiteljice u jednom ženskom institutu. To je bio kršćanski institut. Sprijateljila sam se s jednom kršćanskom obitelji i ona

mi je objasnila sve ono, što mi je u knjizi bilo neshvatljivo. I već je šesnaest godina, što živim u novoj vjeri, i ne prođe ni nekoliko dana, da bar jednom ne otvorim bibliju. Ona je moja utjeha i moja snaga. Ranije sam vjerovala, da sve svršava smrću. Sada me snaži vjera u besmrtnost. Moj otac vratio se Vječnom Ocu. Moj sin bit će mi vraćen jednoga dana, i sve moje bolove ublažila je ova vjera puna nade.

»Ispričala sam vam ukratko događaje, koji su me naveli na čitanje ove knjige. — Rekavši to, pogled kršćanke pao je na Namijino lice.

A zatim je nastavila:

— Bilo mi je poznato ponešto o vašoj žalosnoj sudbini i posmatrala sam vas, kad ste izlazili na šetnju. Željela sam da vas upoznam, i sada, kad sam vas upoznala, mnogo me boli, što moram da vas ostavim. Ali ne ću na vas misliti kao na obično prolazno poznanstvo. Izgleda mi, da nas nešto dublje sjedinjava. Ja se nadam, da ćete se okuražiti i da ne ćete misliti na život kao na neki neizdrživ i žalostan teret. A kad se osjetite bolje, pokušajte čitati ovu knjigu. Ja se vraćam u Tokio, ali svakog dana mislit ću na vas.

Kršćanka je otputovala slijedećeg dana. Knjiga, koju je poklonila Namiji, ostala je uz njezin krevet.

Nami se tješila, da je bar jedna druga žena pobijedila žalosti života. Često je mislila na historiju kršćanke. Otvorila bi tada malu knjigu, koja joj je ležala do uzglavlja, i pročitala koji redak.

VI.

PORT ARTUR

Dne 22. novembra zauzeo je drugi korpus armade Port Artur.

— Majko, majko! — vikala je Šizu, uzbuđenim glasom i vitlajući novinama.

— Što se dogodilo? Znaš, da nije lijepo derati se tako!

Šizu se zbunila i pocrvenila, zatim se nasmijala i ponova uozbiljila:

— Majko, umro je Kijiva.

— Kijiva? — začudila se gospođa Kato, — Kijiva? Poginuo u bitci?

— Jest, i njegovo se ime nalazi među imenima palih. Bolje za njega.

— Kijiva je poginuo u bitci!... Nisam nikada mogla pomisliti, da je tako vrijedan.

— Svakako je dobro, da je umro.

Gospođa Kato nije govorila neko vrijeme, a zatim je rekla tužno:

— Šizu-san, grozno je umrijeti, da nitko ne prolije suzu za tobom!

— Udova Kavašima oplakat će ga sigurno, — primijeti Koma sa ironičkim smiješkom. —

Majko, znaš li, da je O-Tojo napustila kuću Kavašima?

— Zaista? Je li to tačno? — Lice barunice poprimilo je izraz čuđenja.

— Jest, jučer je došlo do novog sukoba i O-Tojo-san je pobjegla zaplakana i vratila se kući. Mene neobično veseli, da se sve to tako svršilo.

— Nitko ne može da izdrži u onoj kući!

Gospođa Kato je uzdahnula. Šizu je umukla.

Kijiva je bio mrtav. Poslije tri sedmice stiglo je u kuću Kavašima Takeovo pismo sa malim omotom, u kom se nalazio komadić ljudske kosti.

U pismu je stajalo:

»Dva dana poslije zauzeća Port Artura iskrcao sam se sa moje lađe u društvu ostalih oficira. Grozota, koje su se događale za vrijeme strahovite borbe, nije moguće opisati. Prolazeći slučajno preko prostora, na kojemu se nalazila poljska vojnička bolnica, naišao sam na ljude, koji su prenosili nekog mrtvaca. Usta i čelo mrtvaca bili su otkriveni i učinili su na mene strahovitu impresiju. Pitao sam za ime mrtvaca i rekoše mi: — To je poručnik Kijiva. — Uklonio sam platno, koje je pokrivalo glavu mrtvaca, i prepoznao sam bijelo lice Kijive, sa zgrčenim zubima od samrtne muke.

»U navali na tvrđavu Icušan bio je pogođen neprijateljskim hicem. Sve do prošlog jutra bio je pri svijesti, a zatim je izdahnuo. Potražio sam njegove drugove i pitao ih za njegove posljednje časove. Rekoše mi, da nije bio odviše obljubljen u svojoj četi, ali da se hrabro borio i da je bio jedan od prvih, koji je ušao kroz sjeverna vrata prilikom osvajanja Kin-Šova. U drugim prilikama nije se ponio najbolje. Nosio je uvijek sa sobom velike svote novaca. U Pice-vou bio je previše okrutan sa stanovnicima. Usprkos strogih naređenja okrao ih je i opljačkao i zato je kasnije imao da bude optužen. Svakako, može se reći, da je njegova smrt izbrisala mnoge njegove prošle počinjene grijehe.

»Kao što ti je poznato, Kijiva mi je u prošlosti zadao velikih briga i između nas bio je prekinut svaki odnošaj. Ali ja opraštam mrtvima, i ne samo to, nego pomišljajući na doba našeg ranijeg prijateljstva iskreno ga oplakujem. Dobio sam dozvolu da spalim njegovo tijelo. Šaljem ti komadić njegove kosti, vjerujući, da ćeš je dostojno sahraniti.«

Ovim Takeo nije iscrpio sve novosti, koje je mogao da javi iz Port Artura. Dogodilo mu se nešto vrlo važno, što je on prešutio u svom pismu.

Istog dana, kad je otkrio leš Kijive, bio je prisiljen da se zadrži dugo u mjestu, prije nego se vratio na brod. Sunce je već bilo zapalo. Takeo je prolazio kroz straže sa nataknutim baju-

netima, pored generala na konjima i glasnika koji su jurili noseći zapovijedi, Kineza sa zablenutim i preplašenim licem i znatiželjnika svake vrsti i narodnosti. Konačno je prispio do vatre, oko koje su se grijali neki kineski lučki radnici.

— Hladno je, — reče jedan od njih. — Da smo kod kuće, imali bismo barem malo ognja... Kiši, odakle ti taj lijepi ogrtač?

Kiši je zaista imao na sebi lijep ogrtač, podstavljen crvenom svilom, koji je sigurno pripadao ranije nekom vojniku.

— Pogledaj malo bolje, Gen! — odgovori Kiši, — on nosi krzno, koje vrijedi najmanje 400 jena.

— Gen je sretan! — prihvati prvi. — On nikada ne gubi igru. Dok grabi bogat plijen, nijedna kugla ne može da ga pogodi. Pogledajte naprotiv mene. Izgubio sam sve u Tailieuvanu . . . ali ja ću nastojati, da sve to nadoknadim i da vas sve preteknem.

— Budi oprezan, — primijeti mu drug. — Danas sam se našao u jednoj kući, iz koje je najednom iskrsao vojnik, skriven iza jednog kovčega... Izišao je iz skrovišta sa sabljom u rukama i drhtao od straha, da ga neprijatelj ne pronađe . . .

— Ludovi! Zašto se još zadržavaju ovdje? Ili hoće da nas sve pobiju?

Prošla su sama dva dana od zauzeća Port Artura i neki kineski vojnici bjegunci bili su

pobijeni u kućama, u kojima su se krili i davali otpor.

Takeo je čuo ovaj razgovor i nastavio polagano put prema luci. Ulice su bile slabo osvijetljene, a prolaznici su bili rijetki. Kod arsenala pričinilo mu se, da je ugledao neku crnu priliku, koja se odlijepila od debelog zida. Takeo je ušao u sjenu, koja mu je dozvoljavala da posmatra ulicu, a sam da ne bude opažen.

Pedesetak koračaja pred njim koračala su dva čovjeka. Jedan je bio jak, drugi sitan. Prilika, koja se odvojila od zida, slijedila je sada dva čovjeka, koji su, Takeu je tako izgledalo, bili u uniformi japanskih oficira. Prilika, koja ih je slijedila, prošla je brzo i tiho pod slabim svijetlom ulične svjetiljke i Takeo je po širokom klobuku prepoznao u njoj Kineza... U rukama čovjeka nešto je svjetlucalo. Takeo je ubrzao korake.

Dva časnika prispjela su do zavijutka ulice... Kinez je bio sve bliže njima i najednom, dok su oni stajali, zaustavio se za trenutak, a zatim iskočio naglo na svijetlo, i kad je prispio u udaljenost od kakovih deset metara, uperio pušku i opalio. Manji i mršaviji časnik pao je na zemlju... Dotle je Kinez ponovo digao oružje, nišaneći u drugog časnika . . . kad ga jak udarac Takeove šake obori na zemlju. S ljutitim uzvikom Kinez se bacio na Takea i dva tijela uhvatiše se u očajni koštac. Krupni časnik priskočio je u pomoć svom

spasitelju, dok je iz daljega jedna japanska vojnička patrola potrčala, upozorena hicem iz puške.

Takeo je, boreći se grčevito, teško mogao da diše, ali je pogledao u lice časnika, koji je stajao do njega.

Blijedo svijetlo ulične svjetiljke obasjalo je lice generala Kataoke.

Takeo je uskliknuo, iznenađen:

— To ste vi?

— Takeo!

I general je bio neobično uzbuđen.

I ne znajući, Takeo je spasio život Namijinu ocu.

Kad je ova vijest bila saopćena Namiji, stara Iku je uskliknula:

— Jeste li vidjeli... jeste li vidjeli, koliko mu dugujemo! Oh, moja gospođo, nastojte da brzo ozdravite!

Nami joj je odgovorila blijedim i tužnim posmjehom.

VII.

TAKEOV POVRATAK

Godina je bila počela ratom: u prva dva mjeseca bio je osvojen Vei-hai-vei i uništena eskadra Paijanga. U martu pali su u japanske ruke Ribarski otoci, dok je na sjeveru japanska vojska tukla neprijatelja kao razbiven čopor i potiskivala ga preko rijeke Liao. U Japan su tada bili upućeni glasnici radi pregovora za mir i polovinom aprila mir su zaključili u Šimonosakiju Li-Hung-Čang i grof Hirobumi Ito. Intervencija evropskih velesila Rusije, Francuske i Njemačke dovela je do male izmjene ugovora. Japan je isprazmio poluotok Liaotung, a od Kine je primio kao odštetu 259 milijuna franaka.

Krajem maja car je bio dočekan u prijestonici kao vrhovni komandant pobjedničkih pomorskih i kopnenih sila.

Rat je svršio: japanski je orao jakim zamahom svojih krila natjerao u bijeg drskog zmaja.

Pošto je Takeo pokopao Kijivin pepeo, onog istog dana, kad je spasio život generalu Kataoki, učestvovao je u bombardiranju Vei-hai-veia i u napadaju na Ribarske otoke.

Početkom juna prispjela je njegova lađa u Jokosuku i on je krenuo kući.

Prošlo je godinu dana, otkako je razljućen ostavio majku. Grozni i veliki događaji, koji su nastupili, ublažili su malko njegove najgrublje osjećaje. Za vrijeme dugih kišnih dana u bolnici u Sasehu, u noćima u kojima je drhtao od zime kod Vei-hai-veia, njegova je misao hitila često u toplu tokijsku sobicu.

Ništa neobično nije Takea iznenadilo, kad je ušao u očinsku kuću, osim novog lica sobarice, koja mu je otvorila vrata. Majka je bila uznemirena i onih dana morala je da legne u krevet zbog

reumatizma. Takeo je dolazio svakog dana i sjedio po nekoliko sati u radnoj sobi. Sve, što je Takeo gledao i slušao, ostalo je nepromijenjeno. Ništa nije zabavljalo duh mladog časnika. Vratio se majci poslije dugog izbivanja, okupao se u rodnom domu i sjedio na mekanom pernatom jastuku, jeo najmilija jela i ponovo prislanjao glavu na mek bijeli jastuk svog kreveta ... ali nije mogao da nađe onaj svoj stari miran san. Sat je izbio jednu, zatim dvije ... tri ... a njegove umorne oči se nisu sklapale ... Njegovo srce nije moglo da se smiri.

Protekla godina dana izblijedila je uspomenu na svađu između majke i sina; tako je barem izgledalo. Majka je bila sretna, što je mogla da ponovo primi sina, a on je bio zadovoljan, što ju je zatekao na životu. Ali oboje je već kod prve riječi osjetilo, da ne mogu više biti vezani kao ranije. On nije ništa pitao o Namiji, a ona nije ništa govorila. I kako je oboje znalo, da moraju izbjegavati ovaj razgovor, da ne pomute mir koji su željeli, osjećali su se zbunjeni svaki put, kad je razgovor bio prekinut ili zapeo.

Kad se Takeo vratio svojoj kući, svaka i najmanja sitnica sjećala ga je Namije i njegovo srce zaželilo je se kao nikada ranije. Gdje je ona sada? Zna li, da se vratio? Ljubav ne pozna udaljenosti, a ipak, poslije raskida njihova braka, kuća Kataokinih, koja je bila blizu, bila je za njega udaljenija od zvijezda. Nije mogao posje-

titi ni tetke, da dozna nešto o Namiji. Kad je prošlog maja posjetio ženu u Cušiju, nije mogao ni na kraj pameti da pomisli, da je to njihov posljednji oproštaj. Njen krik: »Vrati se brzo!«, koji mu je uputila sa kućnog praga, još mu je zvonio u ušima ... A komu je on sada mogao da kaže: — Evo me! ... vratio sam se ...?

Mučen ovim mislima, jednog dana, dok je putovao u Jokosuku, sišao je iz vlaka na stanici Cuši i uputio makinalno puteljkom, koji je vodio u vilu. Vrata su bila zaključana. Pomislio je, da su se stanovnici vratili u Tokio, i prošetao se oko vile. Samo je vrtlar radio i trijebio korov.

Stari sluga uspravio je pogled, kad je čuo korake. Kad je prepoznao posjetitelja, digao je s poštovanjem šešir i naklonio se, iznenađen:

— Dobar dan, gospodaru. Kad ste se vratili?

— Pred par dana. A ti uvijek dobro, Mokej?

— Jesam, gospodine, hvala, — odgovorio je starac.

— Jesi li sam u kući?

— Jesam, gospođa barunica ... gospođica ... moja bolesna gospodarica zadržavala se ovdje sa Ikom sve do kraja prošlog mjeseca. Zatim su me ostavili, da čuvam kuću.

— Vratila se prošlog mjeseca? Dakle je sada u Tokiju ... — promrmljao je poluglasno Takeo.

— One su se vratile u Tokio prije nego se moj gospodar, general, vratio iz Kine. Sada je

otputovao s gospodaricom za Kioto i mislim, da su još na putu.

— Za Kioto? Dakle je ozdravila, — pomisli Takeo. — Kad su otputovali za Kioto?

— Otprilike pred sedmicu dana.

Starac se najednom sjeti današnjeg odnošaja i položaja i zbunjeno zašuti. Bio se uplašio, da je već dosta toga izbrbljao. Takeo je pogodio misao, koja je zaokupila starog vjernog slugu, i lako je pocrvenio . . .

Prošlo je neko vrijeme u šutnji. Najposlije starac, kao da se izvinjava, reče ljubazno:

— Otvorit ću vam vrata... možda gospodin barun želi ući i popiti čašu čaja?

— Nemoj se truditi. Tražim put, koji će me povesti u Jokosuku.

Takeo je gledao naokolo: perivoj se nije izmijenio, ali su vrata i prozori bili zatvoreni, a u ribnjaku nije bilo vode. Suho lišće prekrilo je puteljke, sa stabala padala je pokoja zlatna šljiva. U ogradama padalo je sa ruža cvijeće i pokrivalo travu, šireći oko sebe ugodan miris. Nikoga nije bilo u perivoju i jednoličan pijev zrikavca bio je jedini zvuk, koji je ispunjao zrak.

Takeo se oprostio od vrtlara i nastavio put.

Nekoliko dana poslije toga dobio je nalog, da krene na jug. U roditeljskoj kući proboravio je dvije sedmice, ali nije osjetio nikakve radosti povratka poslije pobjede.

Morao je da otputuje za Jokosuku, ali kako je izgubio vlak, odluči da stigne lađu u Kuri i otputova 10. juna vlakom u Tokaido.

VIII.

VLAKOVI SU SE MIMOIŠLI

Tri lica izašla su iz Obakusanova hrama u Uji; jedan pedesetgodišnji gospodin odjeven u evropejsko odijelo, sa štapom koji je imao zlatnu ručicu u rukama, jedna dvadesetgodišnja gospođa, koja se zaklanjala od sunčanih zraka crnim suncobranom, i jedna starica, koja je nosila malu putnu torbu.

Tri k u r u m e čekale su na izlazu, ali gospodin, obraćajući se mladoj gospođi, reče:

— Vrijeme je tako krasno, da bismo mogli jedan dio puta učiniti pješice, hoćeš li?

— Vrlo rado, idimo . . .

— Da se ne biste umorili? — upita zabrinuto starica.

— Ne ću, dobro će mi doći, da malko protegnem noge.

— Onda ćemo ići polako, a k u r u m e će nas lagano slijediti.

U ovoj grupi bili su general Kataoka, Nami i Iku. Dan prije stigli su iz Nare i sada su išli na stanicu Jamašima, da proslijede za Tokio.

General se bio vratio 31. maja i već prvoga dana dugo se zadržao u razgovoru s Namijinim liječnikom. Dva dana kasnije otputovao je s Namijom i Ikom za Kioto. Tu je odabrao jedan miran hotel na obali rijeke, odbio sve pozive na zabave, koje su mu uputili prijatelji, obukao građansko odijelo i posvetio sve svoje vrijeme najmilijoj kćeri, koju je pratio kad bi razgledala gradske znamenitosti i okolicu, nastojeći da je zabavi, ne bi li zaboravila tužne uspomene.

Prva berba čaja bila je završena i vjetar je nosio miris lišća, koje se igralo u zraku, a mnoge djevojke prolazile su poljima, zaokupljene drugom berbom. Prostrane plantaže čaja bile su tu i tamo prekinute žutim nasadima pšenice i s vremena na vrijeme mogao se opaziti bljesak srpova na suncu. Daleki vrhovi Jamata gubili se u laganoj magli . . . rijeka Uji vijugala poljima, a na njoj se vidjela bijela jedra. Odjednom je zvono iz obližnjeg sela navijestilo podne.

Nami je uzdahnula.

Puteljkom su išla dva težaka, od kojih je jedan bio sa ženom. Vraćali su se u polje na rad, poslije objeda. Čovjek je nosio kosu, a žena mrmljala, pokazujući krasne bijele zube. Nastavili su veselo čavrljati i zakrenuli malenim puteljkom, koji se sakrio u divljoj češljugi.

Namijine oči su ih slijedile. Široki šešir težaka udaljivao se uz bijeli rubac žene, dok se

melodija pjesme, koju su upravo zapjevali, razlijegala zrakom, koji je bio pun sunca i mirisa.

Nami je prignula glavu. General joj je prihvatio ruku i rekao toplo:

— Ti si umorna, Nami-san?

Ona je zanijekala glavom, a on je nastavio:

— Kako brzo prolazi vrijeme! Znaš, Nami, da si me kao mala djevojčica udarala nožicom, kad sam te nosio na leđima? Imala si tek pet ili šest godina.

— Istina je, sjećam se dobro, — nadodala je Iku. — Kad je gospodin barun nosio gospođicu na leđima, i mala je sestrica htjela da se popne i plakala je... I danas bi ona, nema sumnje, htjela da je ovdje s nama.

Nami se blago nasmije.

— Htjela bih da vas pitam, gospodine generale, ako mi dopustite, — pitala je stara Iku. — Ova rijeka, koju smo sada prešli, je li to Ujigava? Ta je rijeka glasovita zbog krijesnica, koje vole njezine obale, i radi Komazave, junaka poznate drame, koji je ovdje susreo svoju ljubljenu Mijuki.

— Dobro je, Iku... ti znaš mnogo toga, — reče nasmijavši se general. — Kad sam bio mlad, morali smo putovati od Osake do Kiota u diližansi i putnici su bili zatvarani u sanduke. Doživio sam smiješan doživljaj, kad mi je bilo dvadeset godina. Kad su Saigo i Kazeda došli u Osaku i doveli ovamo svećenika Geša, izbili su

ozbiljni nemiri i ja sam bio upućen ovamo na službu. Nalog je došao iznenada i morao sam da putujem odmah, bez novca. Što sam mogao da radim? Odavle sam morao da propješačim po noći sve do Osake, držeći se obale rijeke. — General se smijao, sjećajući se svojih najljepših dana. — Je li ti vruće, Nami? Bolje bi bilo, da se popnemo u k u r u m u.

Iku dade znak vodičima kola, da stanu, i sve troje uzađe, a kočije ubrzaše prema Jamašimi preko polja pokrivenih nasadima čaja i pšenice.

Nami je, promatrajući očeve sijede kose, ostala zadubljena u žalosne misli. To putovanje s ocem nije je razveselilo i sada je ponovo morala da pomisli, kako je njoj uskraćena svaka radost. Kako je žalosno ne očekivati od nikoga utjehu, nego samo od smrti. Bila je utoliko žalosnija, što je znala, da i njen otac, koji je voli, tuguje s njom. Oboje je imalo samo jedan lijek za ovu bol, sjećanje na sretnu prošlost.

U Kiotu je Nami odabrala svilenu haljinu, iako je znala, da ne će dospjeti da je nosi. Ipak se veselila, kad je pomislila, da će je nositi Koma, koja će se tako sjećati nje.

Ljubav prema ocu nije bila dovoljna, da u njenom srcu izbriše uspomenu na Takea. Otkako je saznala, da je on u Port Arturu spasio život njenom ocu, nije više primila ni glasa o njemu. Nije znala ni gdje se nalazi. Uza sve to pratila ga je njena misao i u snu ga je često vidjela.

Ah! sa kojim žarom žudila je Nami da ga vidi još jednom prije smrti! Melodija ljubavne pjesme, koju je malo prije čula, odzvanjala je još i sada u njenim ušima i njena je misao išla seljačkom paru, koji se udaljio, sretan... Uza sve njihove proste haljine oni su sretni! A ona ... u svilenoj haljini!...

Oči joj se ispuniše suzama. Uložila je velik napor da se svlada, da pobijedi svoje uzbuđenje, ali jak napadaj kašlja potrese njenim nježnim organima.

General se okrenuo, uznemiren.

— Prošlo je, prošlo, — govorila je, pokrivajući dlanom grudi, u kojima je osjetila žestoku bol.

U Jamašimi popeše se u vlak, koji je išao na zapad. Ušli su u odjeljenje prvog razreda i bili su sami. Nami je sjedila uz otvoren prozor, a general sučelice njoj čitao je novine. Vlak je bio spreman za odlazak.

Drugi vlak, koji je došao protivnim pravcem, zaustavio se na susjednom kolosjeku, dok su kondukteri otvarali vrata izvikujući: — Jamašima! Jamašima! — Iz lokomotive ovog vlaka izvio se zvižduk i vagoni polako krenuše. Prolazeći pogledom po drugom razredu susjednog vlaka, Namijine oči zaustaviše se na mladom pomorskom oficiru, koji je naslonio glavu na ruku.

— Ah!

Iz Namijinih usta izvio se tek neki neartikulirani zvuk.

— Nami-san, — kriknuo je Takeo.

Vlak je ubrzao hod. Izvan sebe od radosti i uzbuđenja, Nami je dohvatila ljubičastu maramu iza pasa i izvila je kroz prozor.

— Nagnite se samo napolje, — reče joj Iku, i ona potresena, pridržavajući Namiju rukama, da se ne nagne previše.

I general je turio glavu kroz prozor i zamahnuo novinama u znak pozdrava.

Sve to brži, dva vlaka udaljiše se brzo jedan od drugoga, u protivnom pravcu.

Nami je još uvijek gledala... Bijeli rubac Takeov još uvijek je lepršao na vjetru, koji joj je donio njegov krik. Najednom je vlak zakrenuo za okuku i oni se više nisu vidjeli.

Nami je pokrila lice rukama i prislonila glavu na očevo koljeno, plačući.

IX.

SAJONARA!

Naveče 7. jula okupiše se u kući Kataoke mnoge osobe. Govorile su tiho... Nami je umirala.

Kad se krajem juna general vratio s njom, sa putovanja koje joj je moralo donijeti oporavak, ukućani opaziše, da se zdravlje nesretne djevojke pogoršalo... sam liječnik morao je sa iznenađe-

njem i bolju konstatovati, da je bolest naglo napredovala, djelujući upravo razorno. Stanje pluća se pogoršalo, a k tome su nastupile još i smetnje u srcu. Od onog dana neprekidno je gorjela jedna svijeća u kući Kataoka, liječnici su neprestano dolazili i odlazili.

Gospođa Kataoka, koja se upravo spremala u neku ljetnu banju, odgodila je putovanje.

Nami je svakog dana sve to više slabila. Izljevi krvi i gušenja nastupali su češće i poslije ovih bolnih napadaja ona bi padala u nesvjesticu. Svaki put, kad je jači napadaj kašlja privukao generala, da joj pridrži izmorenu glavu i da je milo pogleda, ona je smogla toliko snage, da mu se nasmiješi. U momentima polusvijesti često je izgovarala Takeovo ime.

Strašan dan je došao. Sve su sobe bile osvijetljene. Nitko se nije usuđivao da progovori i kuća je bila tiha kao grob.

Dvije gospođe izašle su iz bolesničine sobe, da je puste na miru. Jedna od njih bila je gospođa Kato, druga stara kršćanka, koja je Namiji spasila život na hridinama Cušija. Nije vidjela bolesnice od prošle jeseni i sada je po želji Namije pozvaše.

— Zahvaljujem vam na vašoj dobroti. Toliko je željela da vas vidi prije smrti . . . Sigurna sam, da joj je vaš dolazak pribavio veliku utjehu.

Gospođa Kato jedva je izgovorila ove riječi, jer je bila silno uzbuđena.

Stara gospođa uzdahnula je i nije odgovorila. Na kraju je zapitala podglas:

— Gdje se nalazi o n?

— Rekoše mi, da je u Formosi.

— Formosi! — promrmlja kršćanska gospođa.

Gospođa Kato nije mogla da suzdrži suze, dok je govorila:

— Da nije tako daleko, bili bismo ga obavijestili... Ona ne misli na nikoga, nego samo na njega i željela bi ga vidjeti još jednom. Ali sumnjam, da se iskrcao, a uostalom, na ratnim brodovima...

U tom momentu ušle su gospođa Kataoka i Šizu, koja je brzo rekla majci par riječi; a zatim se ponovo vratila u Namijinu sobu.

Nami je ležala na bijelom krevetu, u prostranoj sobi osvijetljenoj sa par svijeća. Izmučena bolešću, koja je lomila već pune dvije godine, izgledala je kao sama sjena. Njeno bijelo lice izgledalo je prozirno, ali crne kose bile su uvijek glatke, svijetle, a oči bile još žive i pametne. Uz krevet joj je bolničarka svako malo vremena močila usne zaleđenim vinom, dok je stara Iku, omršavjelih obraza i upalih očiju, trla njena uda, koja su se, izgleda, ohladnjivala.

Sve je mirovalo, čulo se samo prigušeno disanje umiruće. Odjednom je otvorila oči i slabašnim glasom zapitala:

— Je li ovdje tetka?

Gospođa Kato približila se krevetu i rekla joj:

— Spavala si malo?... osjećaš li se sada bolje?

— Molim vas, izađite za trenutak, — reče Nami ženama, koje se udaljiše.

Gospođa Kato približi se još više krevetu, pomilova Namijine kose, gledajući je toplo.

Nami izvuče ispod jastuka drhtavom rukom jedno zatvoreno pismo:

— Molim te, uzmi, tetko... predat ćeš ga n j e m u, kad mene više ne bude...

Gospođa Kato obriše suze i sakri pismo u prevojima pasa.

— Hoću, draga, sama ću mu ga lično predati.

— Prsten... ovaj prsten...

Nami je položila lijevu ruku na tetkino koljeno. Na ruci je blistao dijamant, koji je Takeo darovao ljubi na dan vjenčanja. Svi drugi darovi bili su vraćeni Kavašimovima, ali Nami je htjela da zadrži najskupocjeniji i najdraži.

— Prsten... ponijet ću ga sobom... zauvijek.

Gospođa Kato prignula je glavu, ne progovorivši. Suze su je gušile u grlu.

Nami je zatvorila oči, zatim ih opet otvori i reče:

— Kako bih rado znala, što on sada radi...

— Takeo-san se sada nalazi u Formosi, u službi. Uvijek misli na nas. Bude li moguće, zamolit ćemo ga, da dođe... Nami-san, budi mirna

... ja ću mu govoriti o tebi i predat ću mu tvoje pismo . . .

Blijedi posmjeh zaigrao je na Namijinim usnama.

Iznenada, njeno blijedo lice pokrilo se rumenilom, prsa joj se uzdigla kao da se guše, a ledene suze osuše joj lice.

— Oh! moje srce... moje srce!...

Uz pomoć tetke pridigla se malo na krevetu i grčevito stisnula ruke tetke, koja je upravo htjela da zovne liječnika. Posljednji napadaj kašlja uzburkao je Namijine grudi, a strahovit izljev krvi oborio je na jastuk i oduzeo joj svu snagu.

Liječnik je uz pomoć bolničarke nastojao da joj pruži neku pomoć. Dao je otvoriti obližnji prozor i svježi val noćnog zraka prodro je u sobu.

Mjesec je bio izišao i njegovo blijedo svijetlo vidjelo se kroz granje stabala.

General, vikontkinja, gospođa Kato, Šizu, Koma i Iku, svi su pritrčali uz krevet umiruće. Lagani lahor milovao je i ljuljao Namijinu kosu; ležala je bez boje, nepomična, kao mrtva. Liječnik joj je posmatrao lice, pipao bilo, dok je bolničarka pridržavala svjetiljku, čije je blijedo svijetlo titralo na vjetru.

Prošlo je desetak minuta. Zatim se začuo lagan uzdah i Namijine usne se pomaknuše. Liječnik joj je iskrenuo u poluotvorena usta žlicu vina. Začuo se drugi jači uzdah i Nami progovori:

— Pustite me, da se vratim... pustite me... Majko moja, evo dolazimo... Još sam ovdje? — upita, kad je ponovo otvorila oči i pogledala oko sebe.

Mjesečevo svijetlo padalo je sada na Namijino lice i pravilo oko njene glave neki fantastičan krug.

Liječnik je pogledao u lice generala i prepustio mu svoje mjesto do uzglavlja. General je prihvatio smrznutu ruku kćerke:

— Nami, poslušaj me. Ja sam tvoj otac... svi smo ovdje uz tebe...

Nami je pogledala oko sebe očima, koje više nisu sjale, i konačno ih uprla u generalove, koje su bile pune suza.

— Oče moj... budi hrabar... — prošapta jedva čujno.

Nekoliko suza proliše se niz lice Namije, dok je rukom tražila očevu desnicu.

— Majko? — prošaptala je zatim.

Vikontkinja priđe krevetu, oprezno obriše suze sa Namijina lica i pomilova je. Nami prihvati ruku, koja ju je pomilovala, i prošapta:

— Majko, ja odlazim...

Usta vikontkinje su zadrhtala. Pokrila je rukama lice i izišla iz sobe, ne progovorivši ni riječi.

Gospođa Kato hrabrila je Šizu, koja je glasno plakala. Približila se krevetu i podigla Namijinu ruku sa jastuka. Približila se i Koma i poklekla do sestre. Nami je podigla ruku i položila je na sestrinu glavu.

— Koma-šan... Sajonara! Zbogom!

Disanje Namije bilo je sve to teže; Koma je drhćućom rukom prolila novi gutljaj vina na Namijine usne, našto je ova podigla polako očne kapke i zakružila naokolo posljednjim pogledom.

— Ki-šan ... Mi-šan? — naprezala se da pita. Ali djeca ne odgovoriše... Bili su obazrivo udaljeni iz kuće žalosti. Odgovorio je netko drugi, ali Nami, izgleda, nije više ništa shvaćala.

Iku se gušila u suzama. Približila se krevetu i pograbila Namijinu ruku.

— Iku... — jedva je prošaputala Nami.

— Oh! gospođice moja, ponesi me sa sobom ...ne ostavljaj me ovdje...

Pošto su staru Iku svu rasplakanu uklonili iz sobe, sve se umirilo.

Nami zaklopi oči i zatvori usne, a smrtna sjena poče da joj silazi na lice.

General se prigne nad njeno uho i reče joj:

— Nami, imaš li mi što reći? Otvori slobodno svoje srce...

Čuvši, da je zove ljubljeni i poznati glas, ona je otvorila oči i pogledala tetku.

— Nami-san, ja ću učiniti sve za tebe. Usni mirna i spokojna... pođi u majčin zagrljaj... — reč joj blago gospođa Kato.

Sitan posmjeh pojavi se na Namijinim usnama, a iz grudi joj se izvi posljednji uzdah.

Blijedo i hladno mjesečevo svijetlo obasjavalo je još lice umrle. Na bezbojnim usnama činilo se, da joj još uvijek poigrava posmjeh...

Nami je spokojno spavala svoj vječni san.

Tri dana poslije smrti bila je pokopana na groblju Aojama.

Tiho i rastuženo mnoštvo pratilo je lijes sa smrtnim ostancima male Nami, da joj oda posljednju počast. Oni, koji su znali za njenu tužnu povijest, nisu mogli suspregnuti suze, kad su vidjeli ucviljenog generala uz tek zatvoren grob ljubljenog djeteta. I stranci su potreseni gledali staru Iku, koja je glasno izražavala svoj bol.

Prijatelji su poslali mnogo cvijeća i ono je bilo položeno na svježi humak. Samo jedan veliki kup cvijeća, koji je donio neki četrdesetgodišnji čovjek, bio je vraćen... Na njemu je bila ceduljica, na kojoj je pisalo: — Obitelj Kavašima.

X.

SUSRETAJ U AOJAMI

Prošla su četiri mjeseca od Namijine smrti. Zidni sat otkucavao je tri popodne . . . Sjena ruja, koji se ukočio od noćne slane, otegla se u perivoju, koji je bio obasjan slabim sunčevim sjajem. Gospođa Kavašima, uvijek ohola, otvorila je papirnata vrata, koja su vodila u verandu, i približila se jednoj posudi s cvijećem.

Kad je opazila, da u njoj nema vode, viknula je ljutito:

— Macu . . . Take!

Na ovaj zapovjednički poziv dotrčale su dvije ženice, jedna iz perivoja, a druga kroz verandu. Obje su bile uplašene.

— Gdje vam je glava?... pogledajte ovdje . . . jesam li vam hiljadu puta rekla . . .

Dohvati zalivač i napuni posudu vodom. Djevojke su je gledale prestravljene, bez daha.

— Nosite se!... — povikala je stara, a djevojke se udaljiše u bijegu.

Stara je mrmljala za sebe, kad se ponovo pojavila jedna od djevojaka.

— Što je? — pitala je udova.

— Jedan gospodin... Jamaki-san.

Kad je čula ovo ime, podrugljiv posmjeh pojavio se na usnama udove. Jamaki je rijetko

dolazio u kuću Kavašima poslije povratka O-Toje.

— Neka uđe.

Jamaki se primakao. Izgledao je zbunjen.

— Jamaki-san, vi ste postali skoro stranac za ovu kuću.

— Kako? — opravdavao se posjetilac. — Ako sam to i postao, nije to bila moja namjera. Bio bih i prije došao, da nisam bio preopterećen poslovima poslije svršetka rata. Milo mi je, što je gospođa barunica u najboljem zdravlju.

— Govore, da ste u ratu zaradili mnogo novaca! Je li to istina?

— Ljudi vole da govore . . . Zarada nakna đuje tek moju muku. Čestitam na promaknuću gospodina poručnika. Doznao sam iz novina, da je odlikovan. Gospođa barunica se sigurno ponosi svojim sinom. Gdje je on sada?

— Takeo? Stigao je jučer.

— Je li zdrav?

— Jeste, ali nije više veseo, kao ranije . . . Jutros je izišao najranije, i još se nije vratio.

— Vas sigurno veseli njegov povratak . . . Obitelj generala Kataoke bila je teško pogođena. Nema zaista lijeka onoj bolesti. Bilo je pametno, što ste na vrijeme predvidjeli nesreću...

Gospođa Kavašima pogledala je grubo, kad je čula spominjati obitelj Kataoka.

— Ne možete ni zamisliti, koliko nam je neprilika došlo od one kuće. Činili su, da potro-

šimo brdo para, ubacili su razdor u našu obitelj, i za sve to nazivaju me đavolom. Slušajte, Jamaki: na dan pogreba poslala sam buket cvijeća, koji je ponio Tazaki. Biste li vjerovali? Odbili su cvijeće! Zar to nije divljački, Jamaki-san?

Na prvu vijest o smrti Namije osjetila je gospođa Kavašima žalost, ali poslije odbijanja cvijeća, umjesto osjećaja sažaljenja, nastupio je sami bijes.

— To su rđavo učinili. Svakako, svatko bi se uvrijedio... Dozvolite mi, da vam najavim zaruke moje kćeri!

— Što, udajete kćer? A tko je taj sretnik?

— Jedan mladi doktor, sada u vrhovnom uredu za industriju i trgovinu. Mislim, da ga poznate. Bio je dobar prijatelj sa Kijivom . . . Jadni Kijiva! Njegova smrt me mnogo ražalostila . . .

— Ružna je stvar rat... — uzdahnula je gospođa Kavašima. — A kad će biti vjenčanje?

— Odredili smo za prekosutra, — odgovorio je Jamaki. — Vaše bi nas prisustvo silno počastilo. Moja supruga htjela je sama da vas posjeti i pozove, ali nije mogla. Hoće li i gospodin barun doći?

Udova je zamišljeno spustila glavu. Pogledala je na sat, koji je pokazivao pet, i promrmljala:

— Htjela bih znati, što je Takea zadržalo ovako dugo.

Na groblje u Aojami ušao je jedan mornarički oficir s buketom bijelih hrizantema.

Jesenje nebo bilo je svijetlo i mirno. Blijedo sunce obasjavalo je zemlju... nekoliko suhih listova palo je sa trešnjeva stabla, a cvijeće japanske kamelije ispunjalo je okolicu svojim jakim mirisom. Kad se izgubio u daljini zvuk k u r u m e, nijedan glas nije više narušavao mir ovog stana mrtvih. Nejasan žamor velikog grada dolazio je samo kao odjek, fantastičan i žalostan odjek jadnih ljudskih bića.

U kući mrtvih šetala je laganim koracima jedna mlada gospođa. Oči su joj bile pune suza, a za ruku je vodila jednog šestgodišnjeg dječaka, odjevenog u mornarsku odoru. Kad su prošli mimo Takea, dječak je upitao majku:

— Majko, je li i onaj gospodin mornarički časnik?

Gospođa je prinijela rubac očima i nije odgovorila.

Mladi oficir hodao je polako i ogledavao se naokolo, zaustavljajući se svako malo, da pročita natpise na svježim grobovima. Napokon je došao do malog groba, koji je bio opkoljen mladim jelama i malim rasvjetalim stabljikama. Gurne mala željezna vrata i uđe. Njegov pogled odmah je pao na kamen, koji je bio postavljen pred više godina, a zatim na drugi kamen, postavljen nedavno. Mali čempres bacao je sjenu na kamen i nešto lišća prekrilo je bjelinu. Na

njoj je bilo ispisano crnim slovima: »Grob Nami Kataoke«. Oficir nije dizao pogleda sa onog hladnog kamena, a zatim je sjeo i ostao neko vrijeme nepomičan, kao kip... samo jedan neprekidan drhtaj tresao mu je usne, iz kojih su se svako malo izvijali duboki uzdasi.

Poslije naglog susreta sa Namijom za vrijeme vožnje za Formosu nije primio više nikakovih vijesti o njoj, sve dok mu gospođa Kato nije pismom javila njenu smrt. Čim se vratio, posjetio je vikontkinju i zamolio je, da mu ispriča sve pojedinosti zadnjih sati Namijina života. I sada, sjećajući se žalosnog njenog života, nije mogao suzdržati suze, koje su padale na grobni mramor.

Sretni dani njihove ljubavi, radost u Ikao, tužan posjet Fudinoga hrama, zadnja večer provedena u Cušiju i, na kraju, posljednji susret, kratak kao bljesak. Glas, koji mu je povikao: — Vrati se brzo! — još je zvučio u njegovim ušima . . . on se vratio prvi put, ali ona nije bila više njegova žena... vratio se i drugi put, a ona je otputovala zauvijek...

— Nami-san, zašto si htjela umrijeti? — govorio je kroz suze.

Udarac vjetra, koji je nosio sobom suho lišće, prene ga. Otro je suze i nagnuo se na grob, uklanjajući palo lišće, da na nj postavi svježe cvijeće. Zatim izvuče iz džepa komad papira: Namijino pismo. Otvarao ga je već po stoti put. Nisu se poznavale crte njene kaligrafije. Slova nisu imala formu, crnilo je bilo izblijedilo, a pismo bilo puno tragova suza.

»Moji su dani izbrojeni i hoću da ti pišem još koju riječ. Toliko sam želila da te vidim prije smrti! Naš kratak susret, bježeći bljesak, koji mi je podarilo nebo, ispunio me radošću. Ali u onom trenutku nisam znala, kako da ti što bolje iskažem svoje osjećaje . . .«

Slika Namije, naslonjene na prozor, s maramom u rukama koju je vijala u znak pozdrava, bila je još živa pred očima Takea... Njegov pogled zaokruži naokolo... sad eto gleda hladan mramor i čempres nad njim.

Ponovo pogleda u pismo:

»Sve se urotilo protiv nas... ali ja nikoga ne mrzim. Moje se tijelo vraća zemlji, ali moja duša bit će uvijek kod tebe . . .«

— Oče, netko je ovdje, — čuo se jedan piskutljiv dječji glasić. Isti glasić nastavio je: — Oče, to je Takeo-san.

Takeo je još držao u rukama Namijino pismo. Digao je iznenađen pogled i sukobio se s pogledom generala Kataoke, koji se približavao, vodeći za ruku malog Mi-šana.

Takeo obori pogled i ostade nepomičan.

Odjednom je osjetio, da ga je pograbila jedna ruka, snažno i srdačno.

— Takeo-san, i moje je srce smrvljeno...

Dva čovjeka stegoše jedan drugome desnice, dok su im suze padale niz obraze.

Poslije nekog vremena general je osušio lice, naslonio ruku na Takeovo rame i prekinuo šutnju:

— Takeo-san, Nami je umrla. Ja ostajem uvijek tvoj otac. Takeo, budi čovjek i junački gledaj u budućnost. Nesreće, koje nas snađu, treba da nas ojačaju za daljnje borbe, koje nas čekaju... Nismo se odavna vidjeli... Dođi, Takeo-san, pričat ćeš mi o svom boravku u Formosi.

K r a j